

תשורה

כולל תדפיס מספר

השליח והמשלח

מסכת חיייו ופעלו של ר' בערל בוימגארטען

משמחת הנישואין של

נחמן יהושע וחנה שיחיו קסטל

כ"א שבט ה'תשפ"ד

נסדר ונערך ע"י ד.ש.

dsteshura@gmail.com

פתח דבר

לזכרון טוב יום כלולת צאצאינו החתן התמים נחמן יהושע שי' עם ב"ג הכלה מ' חנה תחי', הננו בזה לכבד את כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו, מקרוב ומרחוק - מיוסד על ההנהגה בעת שמחת הנישואין של כ"ק אדמו"ר - בתשורה המוסגרת בזה.

*

התשורה כוללת:

(א) מענות קודש מכ"ק אדמו"ר מארכיון צא"ח שבידי סב החתן הרב כתריאל ברוך שי' קסטל, חבר הנהלת "צעירי אגודת חב"ד" המרכזית. תודתנו נתונה למערכת "א חסידישע דערהער" שסרקו את הארכיון.

(ב) מכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע לבני משפחת קסטל.

(ג) מכתבים שקיבל סב החתן הרב כתריאל ברוך שי' קסטל מסבו הרב יוסף דוב קסטל ז"ל.

(ד) תדפיס מספר השליח והמשלח, תולדות הרב דובער (בערל) בוימגארטען ז"ל, שליח כ"ק אדמו"ר למדינת ארגנטינה, סבא רבה של הכלה.

*

יצוין שרוב החומר בתשורה זו מתפרסם בזה לראשונה. החומר מצד החתן ניתן מהרב כתריאל ברוך שי' קסטל ונערך ע"י הרב אהרן מנחם מענדל שי' קסטל, והחומר מצד הכלה נערך ע"י הרב מנחם מענדל שי' בוימגארטען, ותודתנו נתונה להם ולכל המסייעים.

*

ויהי רצון, שתיכף ומיד "ישמע . . קול ששון וקול שמחה" האמיתי, כאשר "נזכה זעהן זיך מיטן רבין", בהתגלות כ"ק אדמו"ר, תיכף ומיד ממש!

משפחת סילבערבערג

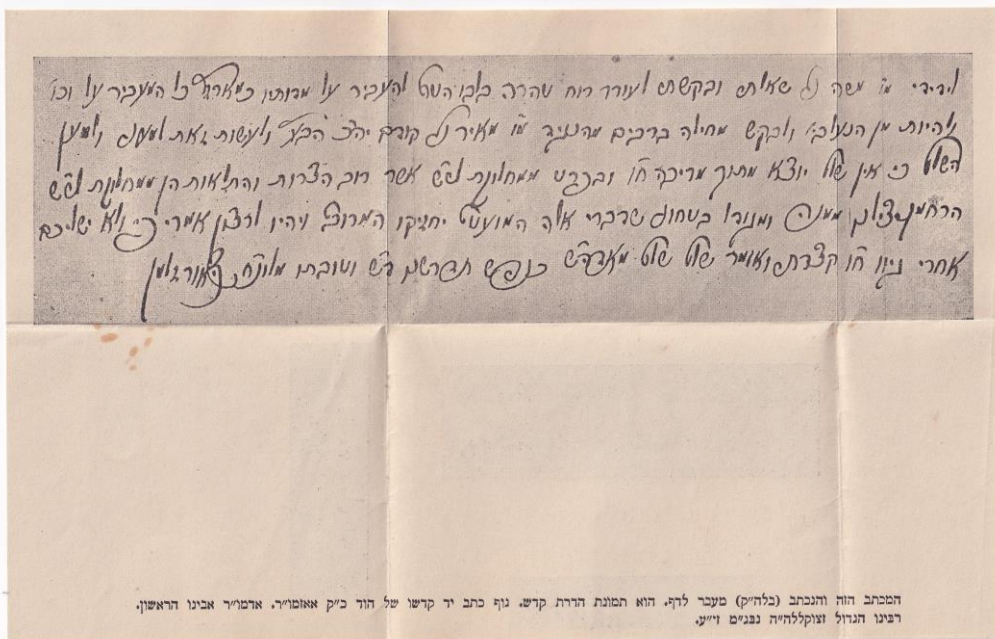
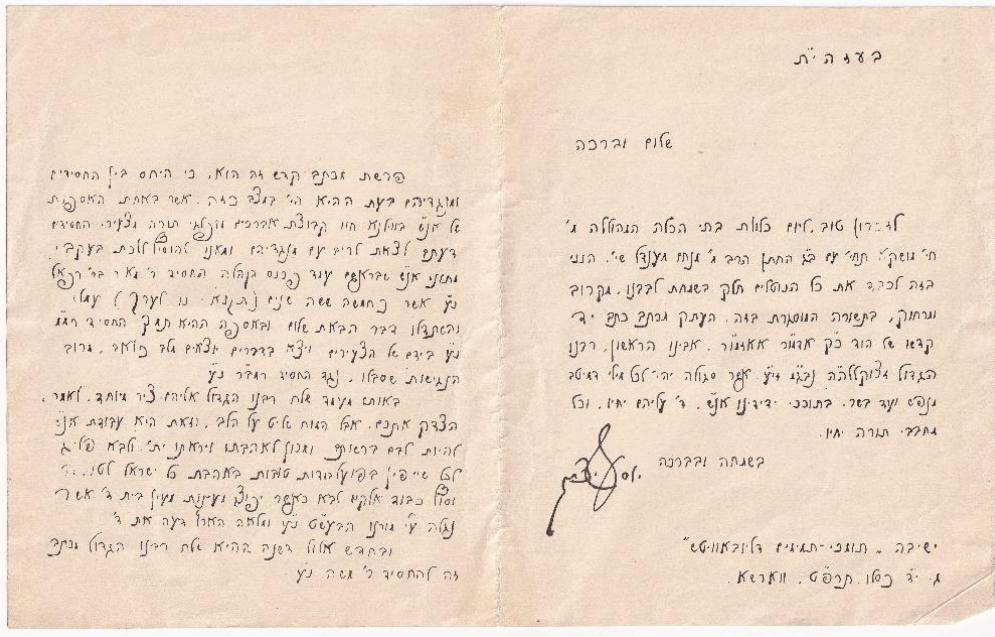
משפחת קסטל

כ"א שבט ה'תשפ"ד

במלאות שלושים ושש שנים מהסתלקות הרבנית חי' מושקא נ"ע

ברוקלין, נ.י.

התשורה שחולקה בעת חתונת הרבי

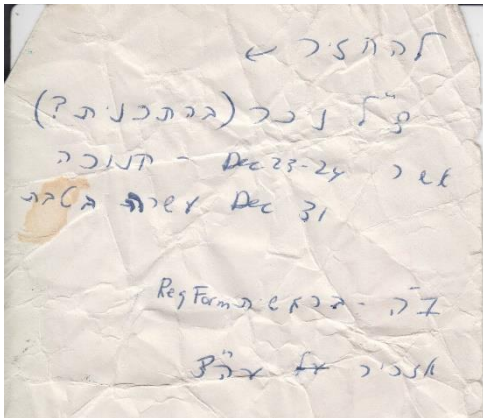

מענות קודש

מארכיון סב החתן ר' כתריאל ברוך שי' קסטל

א

[לפני ימי חנוכה, תשל"ז]

מענה להנהלת "צעירי אגודת חב"ד" המרכזית בקשר ל"בראשור" על תכנית ה"פגישה עם חב"ד" בחורף – שבת אחת לבנים, ושבת אחת לבנות (מהעתקה):

להחזיר

צ"ל ניכר (בהתכנית?) אשר Dec 23-24 – חנוכה

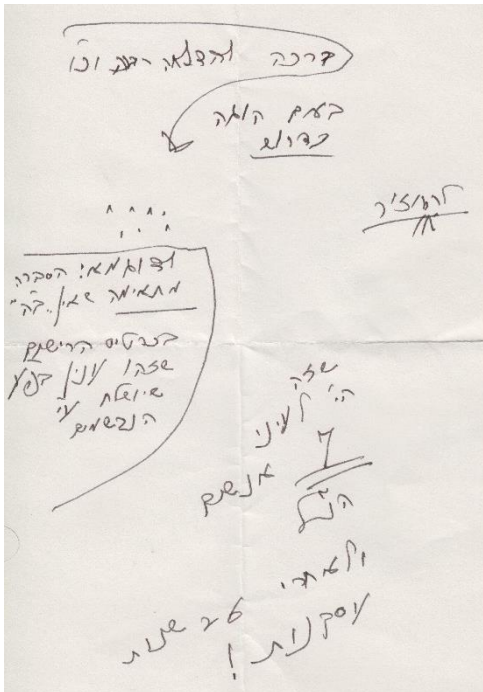
Dec 31 עשרה בטבת

ב"ה – בראש ה Reg Form

אזכיר עה"צ

ב

[מענה]

מענה להנהלת "צעירי אגודת חב"ד" המרכזית שהכניסו "בראשור" שהכינו ע"ד ה"פגישה עם חב"ד", שכלל גם מסגרת בה ניתן למלא פרטים לרישום לתכנית ה"פגישה". וכתבו שמבקשים ברכה להצלחה רבה וכו' (מהעתקת המזכיר):

להחזיר

באם הוגה בדרוש [ברכה להצלחה רבה וכו']

לדוגמא: הסברה מתאימה שאין "ב"ה" בכרטיס הרישום שזהו ענין בפ"ע שיושלח ע"י הנרשמים

שזה הי' לעיני 7 אנשים הנ"ל

ולאחרי 26 שנות עסקנות!

ג

[תשרי, תשמ"ח]

א 317

VASSAR COLLEGE
POUGHKEEPSIE, NEW YORK 12601
Department of Religion
September 24, 1987

Rabbi Menachem Schneursohn
770 Eastern Parkway
Brooklyn, NY 11213

Dear Rabbi Schneursohn:

I greet you on the New Year with words of commendation for the work of Rabbi Yacov Borenstein. He served the Jewish students of Vassar College last year in a way that deepened respect for Judaism. The Passover celebration over which he, together with Mrs. Borenstein, presided was an occasion of true spiritual joy that resulted in laughter and song. He is a remarkable man.

This year at Vassar the school has hired a Reform rabbi to direct the Chaplaincy. She has severely limited Rabbi Borenstein's access to the campus. I feel that he should be given as much counsel and spiritual guidance as possible to maintain patience and his own true spirituality. A situation that may easily lead to bitterness and bad feelings amongst Jews is not productive. I talk with him several times a week, and I admire the way he listens and grows in patience and humility. However, I do feel that some support from within Chasidim should be given to him. He is doing a remarkable job in Poughkeepsie, and at Vassar, in turning over stereotypic notions of the Lubavitcher movement.

Again my sincere best wishes for a happy and holy New Year.

Sincerely,
Mary Carroll Smith
Mary Carroll Smith

MCS:hmv

2177
15

בתשרי תשמ"ח כתבה גברת קרול סמיט מכתב לרבי, בו תיארה את עבודתו הנפלאה של השליח ר' יעקב הכהן בארענשטיין ב"וואסער קולג'" אשר בפוקיפסי ניו יארק. והמשיכה וכתבה ע"ד "ראביי" רפורמית שהגיעה לאחרונה והחלה להפריע לעבודת השליח, וציינה, אשר לדעתה מן הראוי שתבוא תמיכה מטעם חב"ד לעבודת השליח.

על גליון מכתבה, ציין הרבי:

לצאגו"ח

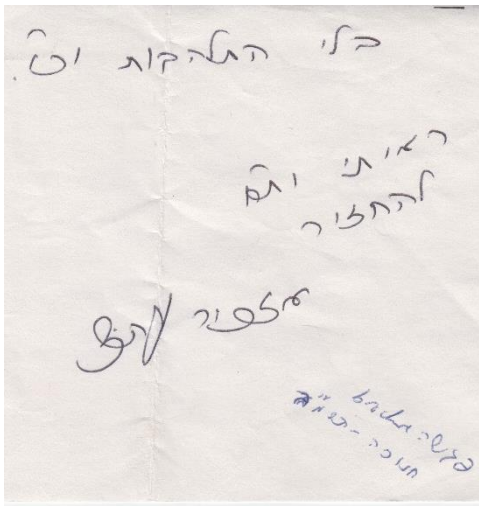
מעבר לדף, ציין הרבי:

מהיר

ח

ד

[לפני ימי חנוכה, תשמ"ב]

מענה להנהלת "צעירי אגודת חב"ד" המרכזית בקשר ל"פגישה עם חב"ד" שעורכים בחצרות קדשנו בסמיכות לימי חנוכה (מהעתקת המזכיר):

[1] על ענין מסויים, כתב:

בלי התלהבות וכו'.

[2] על "בראשור" שצירפו, כתב:

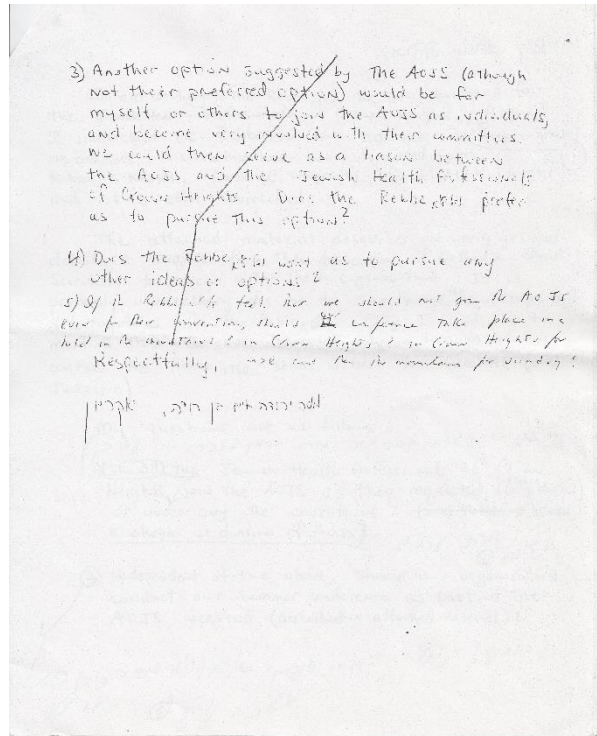
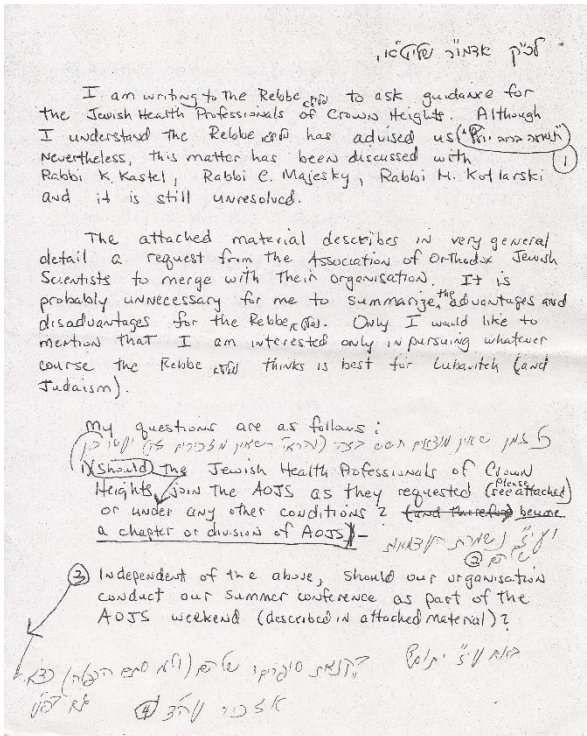
ראיתי ות"ח

להחזיר

אזכיר עה"צ

ה

[תחלת סיון, תשמ"ח]

מענה לד"ר ר' משה יהודה חיים אקרמן (מהעתקת המזכיר):

[1] במכתבו כתב (בתרגום מאנגלית):

"אני כותב לרבי שליט"א לבקש את הדרכתו עבור הארגון "The Jewish Health Professionals Of Crown Heights" (ארגון לרופאים יהודים בקראונהייטס). אני מבין שהרבי שליט"א יעץ לנו "תשועה ברוב יועץ", אך למרות זאת, נערכו שיחות על הנושא עם הרב כתריאל קסטל, הרב שלמה מאיעסקי, והרב משה קוטלרסקי, ועדיין לא באנו לכלל החלטה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א סימן בעיגול את התיבות "תשועה ברוב יועץ"; וציין: (1)

[2] במכתבו כתב:

"החומר המצורף מתאר בפרטים כלליים ביותר בקשה שנתקבלה מאת ארגון "The Association Of Orthodox Jewish Scientists" (איגוד מדענים יהודים דתיים), שנתאחד עם הארגון שלהם. להערכתנו למותר עבורי לסכם את החסרונות ואת המעלות, בפני הרבי שליט"א. ברצוני רק להזכיר שאני מעוניין רק לבצע כל אופן שלדעת הרבי שליט"א הוא הטוב ביותר עבור ליובאוויטש (ועבור יהדות).

השאלות שלי הן כדלקמן:

(1) האם על "הארגון לרופאים יהודים בקראונהייטס" להצטרף ל"איגוד מדענים יהודים דתיים", כפי בקשתם (ראה המצורף), או בתנאים אחרים כלשהם? (ולפיכך להיעשות לסניף או מחלקה של ה"איגוד מדענים יהודים דתיים").

מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

(א) על מה שכתב: "Should The Jewish Professionals of Crown Heights join the AOJS" – שינה הסדר שיהי כתוב "The Jewish Professionals of Crown Heights Should join the AOJS"; וכתב:

כל זמן שאין מוצאים חשש בזה (והראי' – שאין מזכירים זה) יעשו כן

(ב) מחק את התיבות "and therefore", וסימן בחץ ובקו את התיבות "become a chapter" or division of AOJS"; וכתב:

ועי"ז נשמרת העצמאות שלהם (2)

[3] במכתבו כתב:

"(2) לא תלוי בהאמור – האם על הארגון שלנו לקיים את כנס הקייץ שלנו כחלק מהסוף-שבוע של ה"איגוד מדענים יהודים דתיים" (כמתואר בחומר המצורף)?".

מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

באם עי"ז יתוסף ב"קנאת סופרים" שלהם (ולא סתם הכפלה) כדאי גם בפ"ע (3)

[4] במכתבו כתב:

3" אפשרות נוספת שהוצעה ע"י ה"איגוד מדענים יהודים דתיים" (אף שאין זו האפשרות המועדפת עליהם), היא אשר אני או אחרים יצטרפו ל"איגוד מדענים יהודים דתיים" בתור יחידים, ולהיות מעורבים מאד בוועדות שלהם. כך נוכל לשמש כמקשר בין "הארגון לרופאים יהודים בקראונהייטס" ל"איגוד מדענים יהודים דתיים". האם הרבי שליט"א מעדיף שנפעול למען אפשרות זו?

4) האם רצון הרבי שליט"א שנפעול למען כל רעיון או אפשרות אחרת?

5) אם רצון הרבי שליט"א הוא שלא נצטרף לכנס ה"איגוד מדענים יהודים דתיים", האם יש לקיים את הכנס שלנו בהרים? בשכונת קראונהייטס? או לקיים בשכונת קראונהייטס – בשבת, ולהמשיך בהרים – ביום ראשון? "

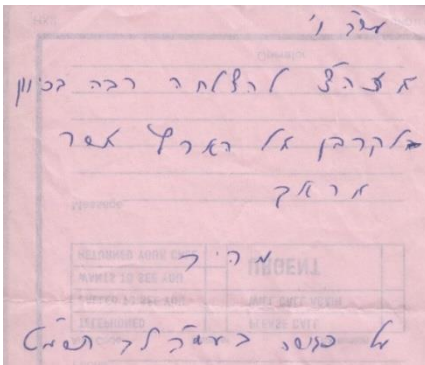
כ"ק אדמו"ר שליט"א מחק קטעים אלו.

[5] על כללות המכתב, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א:

אזכיר עה"צ (4)

ו

[ועש"ק לך, יו"ד מרחשון, תשמ"ט]

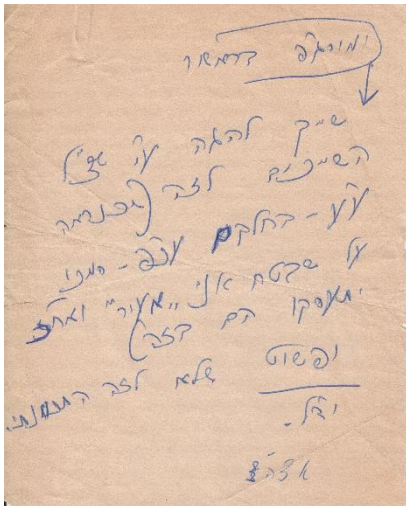
מענה להנהלת "צעירי אגודת חב"ד" המרכזית בקשר ל"פיגישה עם חב"ד" שעורכים בחצרות קדשנו בש"פ לך (מהעתקה):

אזעה"צ להצלחה רבה בכיוון לקרבן אל הארץ אשר אראך

מהיר

ז

[מענה]

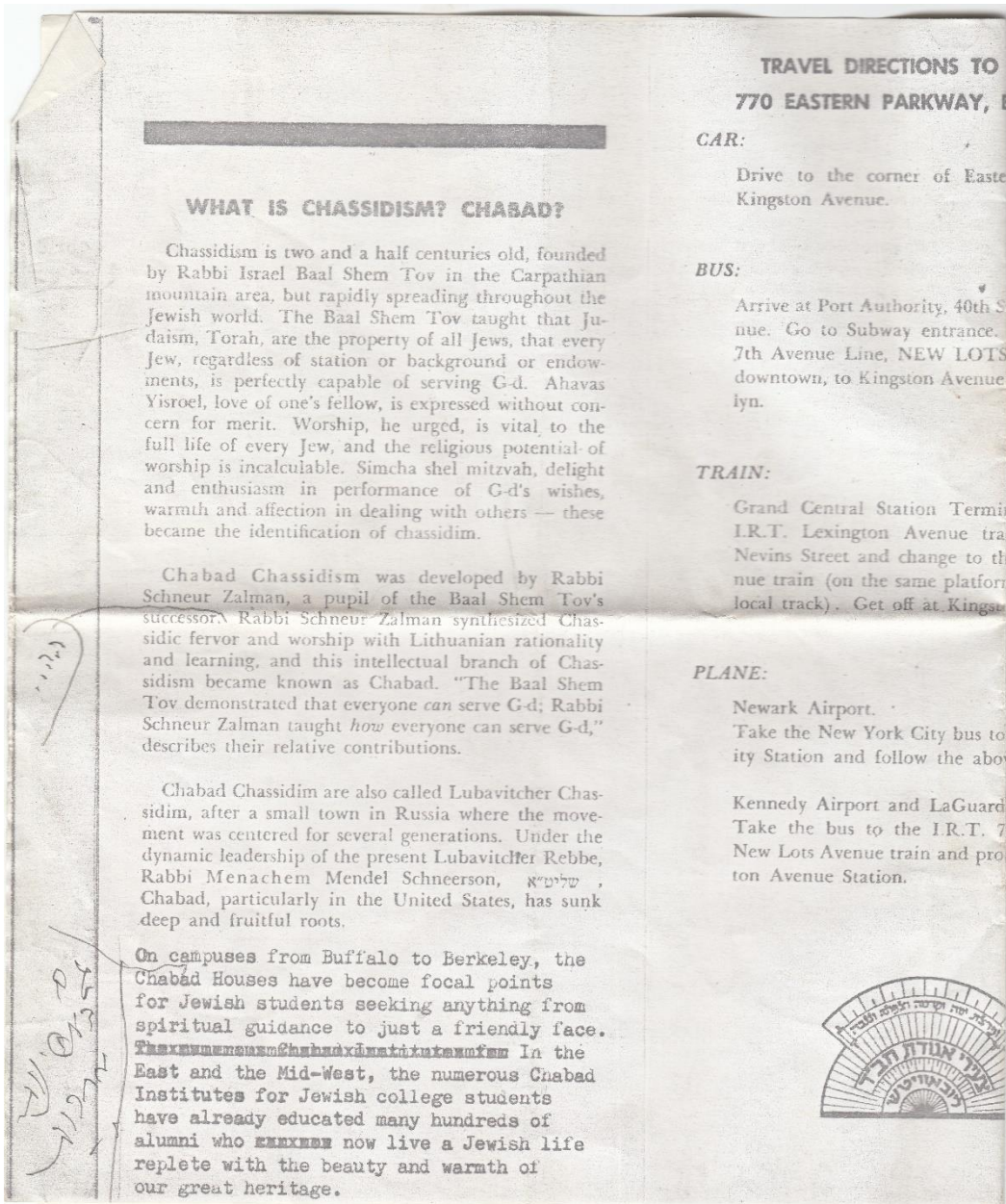
מענה להנהלת "צעירי אגודת חב"ד" המרכזית בקשר ל"בראשור" שהכניסו (מהעתקת המזכיר):

כ"ק אדמו"ר שליט"א סימן בעיגול את התיבות "ומוסג"פ בראשור", וסימן חץ וכתב:

שייך להגה ע"י שצ"ל השייכים לזה (שכנראה ע"ע – בחלקם עכ"פ – סמכו על שבטח אני "אעיר" ואח"כ יתעסקו הם בזה)

ופשוט שלא לזה התכוונתי. וד"ל.

אזכיר עה"צ

הגהות על "בראשור" שיצא לאור ע"י צאגו"ח:

(א) על הנכתב שחסידות חב"ד נוסדה ע"י אדמו"ר הזקן "תלמיד מובהק של ממלא מקום הבעל שם טוב" – כתב (לפרט שמדובר אודות הרב המגיד):

הה ..

(ב) על הנכתב אודות פעילות חב"ד בקמפוסים "מבופלו עד ברקלי" – כתב:

גם במדינות אחרות

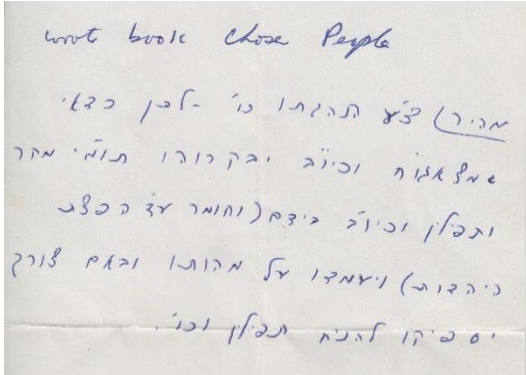
ט

[מענה]

מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א (מהעתקה):

מהיר

צ"ע הנהגתו כו' – לכן כדאי שמצאגו"ח וכיו"ב יבקר והו תומ"י מחר ותפילין וכיו"ב בידם (וחומר ע"ד הפצת היהדות) ויעמדו על מהותו ובאם צורך יספיקו להניח תפילין וכו'.

י

[מענה]

מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א (מהעתקת המזכיר):

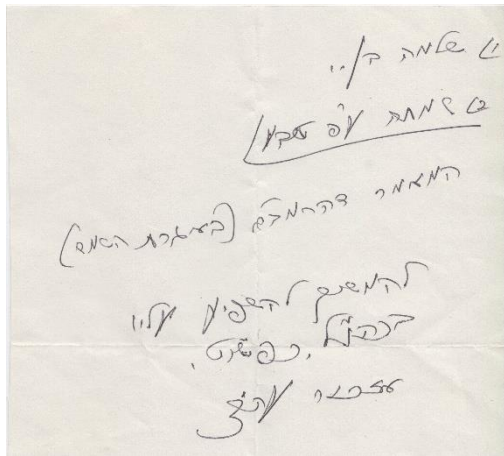
1) שלמה בן . .

2) [שמחה ע"פ טבע]

המאמר דהרמב"ם (באגרת השמד)

להמשיך להשפיע עליו בכהנ"ל, כפשוט.

אזכיר עה"צ

יא

כמה הוראות מכ"ק אדמו"ר שליט"א בקשר לתכנית ה"פגישה עם חב"ד" (ע"פ רשימות הרב קסטל שי):

(א) בפגישות שהתקיימו בזמני האביב והקיץ, הייתה תכנית ליל שבת נמשכת עד שעה מאוחרת בלילה. לאור זאת הציע לנו הרב זלמן שמעון דווארקין ע"ה לקבל את השבת מוקדם.

כאשר הכנסנו את התכנית לרבי, העיר הרבי שאין זה מתאים למנהגו.

בהתועדות השבת, כאשר ניגש הרב יעקב חנוכה ע"ה (ממארגני הפגישות) לקבל קנקן משקה, אמר הרבי: אני מקווה שלא הרסתי את התכנית שלכם...

(ב) הייתה דילמה באשר לנוכחות הסטודנטים בהתועדות הרבי, סטודנטים היו עוזבים

במהלך ההתועדויות הארוכות.

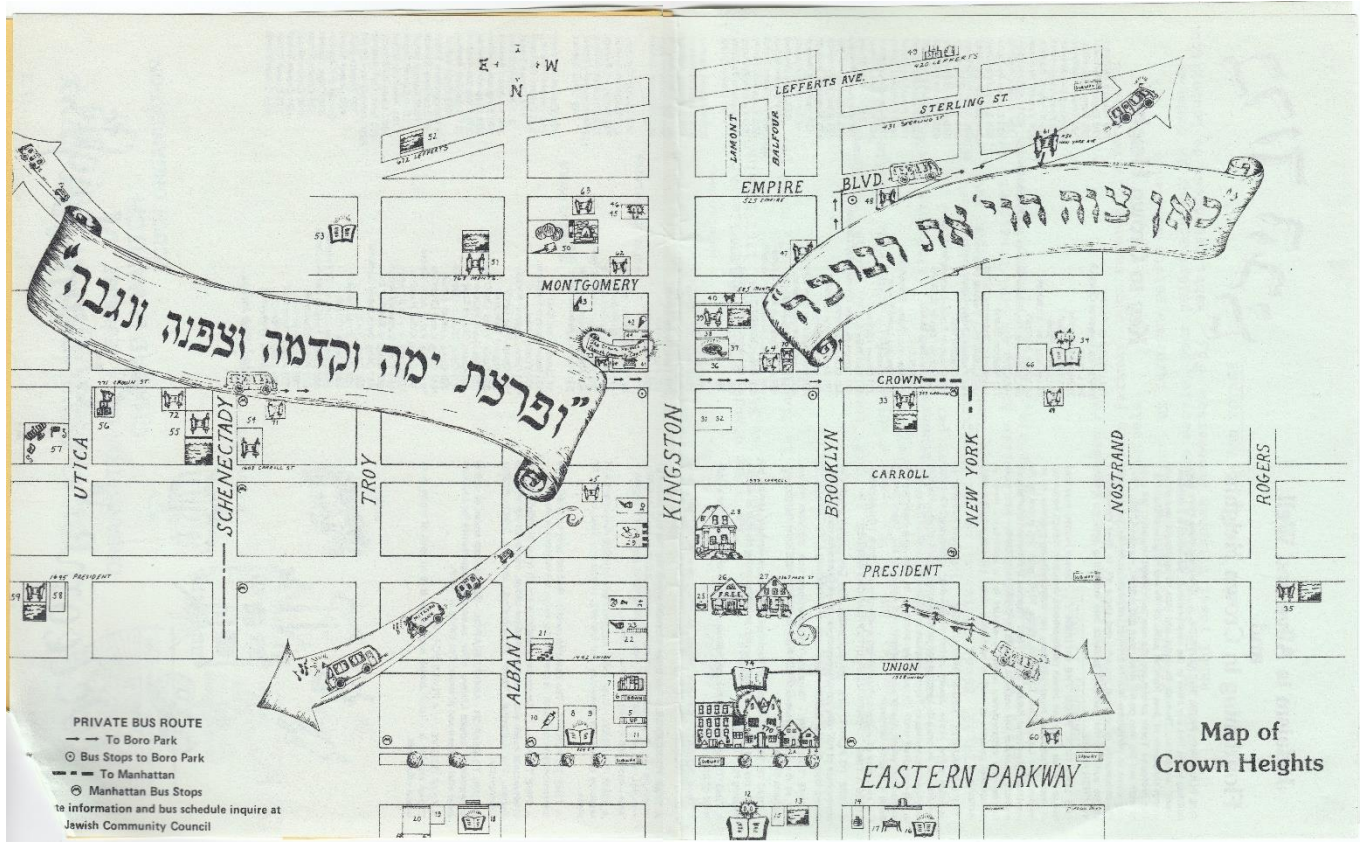
הועלתה הצעה לקיים תכנית בשבת אחר הצהריים. אמנם המארגנים נמנעו מלהעלות ההצעה בפני הרבי, עד שהרב חנוכה ניאות לבקשתי והעלה את ההצעה.

הרבי ענה, שמסכים לכך שהסטודנטים יבואו באיחור להתועדות, אך לא שיעזבו באמצע.

(ג) פעם דיבר הרבי בהתועדות על כך שההתעסקות ב"הפצה" צריכה להיות מחוץ לזמני סדר הישיבה.

לאחר מכן, כאשר זכיתי להיות ביחידות לרגל יום הולדתי (החל ביום ח"י כסלו), שאלתי מה לעשות בנוגע התכנית שהיינו מקיימים בשעה 8 בערב, כאשר סדר הישיבה חל בזמן זה, וביקשתי ברכה עבור הפגישה.

הרבי ענה שהפגישה נערכת אחת לשנה, ולכן יהי אפשר להיעזר בבחורים.

מפה משכונת קראונהייטס עם סקירה קצרה אודותיה עם רשימת המוסדות, חנויות, בתי כנסת ומקוואות בה שהוכנה עבור ה"פגישה"

Judaism is Alive and Well and Flourishing in Crown Heights

THE BUILDING: FROM THE OUTSIDE . . . The plain three story brick building seems like any other in the neighborhood. But inside is a different story altogether. Through its doors and into its synagogue and offices stream thousands of Jews from all walks of life and religious affiliations: - The profound Torah scholar and the near assimilated secularist; the chief of state and the man on the street; men and women, young and old, - they may come to participate in a farbrengen, (chasidic gathering) to pray with the community in spiritual warmth, and above all, to have Yechidus - a private audience for personal guidance and inspiration with the LUBAVITCHER REBBE.

THE LOCATION: FROM THE OUTSIDE . . . Crown Heights may look like any other American Jewish neighborhood. Actually, though composed of many traditional types of Jews, the overwhelming majority of its residents are Lubavitcher Chassidim. Since 1940, with the arrival of the previous Lubavitcher Rebbe, Rabb Yosef Yitzchak Schneersohn, of blessed memory, many of the ordinary houses in Crown Heights have been transformed into extraordinary homes - centers for a remarkable range of educational projects as well as numerous social, cultural and charitable institutions.

THE COMMUNITY: FROM THE OUTSIDE . . . The people may seem to resemble other active Jewish communities. But, underlying the usual activities is an unusual combination of both unity and diversity. How do the living wellsprings of Torah permeate the entire life-cycle of this dynamic self-contained unit? Through the existence of such vital facilities and institutions which enable each resident and visitor to say, Thank G-d, I dwell among my brethren.

For each area of a Jew's physical and spiritual needs, THE TORAH PROVIDES A TIME . . . CROWN HEIGHTS PROVIDES A PLACE.

A TIME TO PLANT. - For the very young, Day Care centers provide an atmosphere of full religious observance, as well as Chadorim where children absorb both the Alef Bais of Hebrew and of Yiddishkeit.

A TIME TO LEARN. - There are Yeshiva schools from the most elementary to the most advanced level - from the beginning Cheder to the post-graduate Kollel.

A TIME TO TEACH. - Access to Rabbinical colleges and teachers' seminaries enable the vital waters of Torah to reach an ever growing number of people thirsting for Yiddishkeit.

A TIME TO WORK. - On the Job training programs are available for a wide range of professions.

A TIME TO EAT. - Butchers, bakers, grocers, caterers, and restaurants abound - all dedicated to the highest standards of Kashrus and good taste.

A TIME TO REJOICE. - For those mitzvahs which are the true source of happiness of those special occasions, expert Soferim provide tefilin, mezuzaot, ketubos, Sifrei Torah, etc. of exceptional quality. Of course, a large elegant hall is available for all simchas.

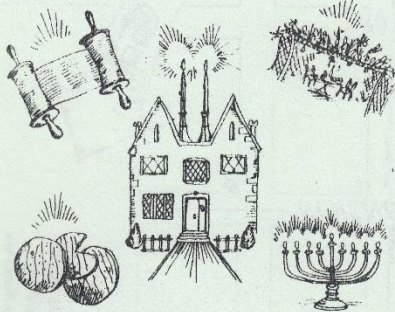
A TIME TO PRAY. - Over thirty congregations provide convenient and inspiring centers for davening and learning, almost any hour of day or night.

A TIME TO PURIFY. - The elevating sanctity that can only be attained by immersion in a ritual bath, is provided by about ten mikvahs in the area.

A TIME TO HEAL. - Assistance is available for all types of individual and interpersonal needs and problems; medical clinics, numerous scholars and Rabbis, The Lubavitch Youth Organization, and the Crown Heights Community.

A TIME TO SEARCH - AND RESEARCH. - Several book stores, as well as an impressive Judaica Library, offers an ongoing opportunity for Jews in most vital business and pleasure; The Study of Torah.

A TIME TO LIVE . . . A PLACE TO LIVE.
Crown Heights is a total Jewish experience. It is an oasis of sanity in an urban wilderness.

Welcome to Crown Heights

ברוך ה'בנה

Key to Crown Heights

1) Lubavitcher Yeshiva	770 Eastern Parkway
2) Merkos Linyonei Chinuch	770 Eastern Parkway
2a) Library	766 Eastern Parkway
3) Rabbi Dworkin	730 Eastern Parkway
5) Uforetzto Hall	305 Kingston Avenue
6) Tzach Offices	305 Kingston Avenue
7) Library Lev Yitzchok	305 Kingston Avenue
8) Hadar Hatorah	824 Eastern Parkway
9) Committee for Furthurance of Jewish Education	824 East Parkway
10) Clinic	324 Albany Avenue
12) Machon Chana	733 Eastern Parkway
14) Merkos Shipping Office	695 Eastern Parkway
15) Lubavitcher Yeshiva Dormitory	749 Eastern Parkway
16) Yeshiva Oholei Torah	667-695 Eastern Parkway
17) Chasana Hall	667 Eastern Parkway
18) Chovevei Torah-Lubavitcher Yeshiva	885 Eastern Parkway
19) Shalom Senior Citizens	935 Eastern Parkway
21) Women's Mikva	1506 Union Street
26) F.R.E.E.	1383 President Street
27) Machon Chana Dormitory	1367 President Street
67) Mikva Israel House	1408 President Street
31) Chevro	370 Kingston Avenue
32) Senior Citizens	370 Kingston Avenue
34) Bais Rivkah	310 Crown Street
41) Crown Heights Community Council	387 Kingston Avenue
44) D.K.D. Security	389 Kingston Avenue
45) Stabilization Office	421 Kingston Avenue
46) N'shei Chabad	421 Kingston Avenue
49) Mossloth Day Care Center	420 Lefferts Avenue
50) Korf's Matzoh Bakery	460 Albany Avenue
53) Yeshiva Oholei Torah	417 Troy Avenue
56) Ohel Sara Day Care Center	771 Crown Street
58) Jewish Community Council	1695 A-7 President Street
60) Belzer Kolel	662 Eastern Parkway
67) Mikva Job Training	933 Eastern Parkway
68) Project Opportunity & Work	935 Eastern Parkway
74) Colel	1451 Union Street

WHERE TO DINE

11) Delicatessen	299 Kingston Avenue
22) Restaurant - (Dairy)	319 Kingston Avenue
25 26) Restaurant (meat)	328 Kingston Avenue
29) Take Home Foods	351 Kingston Avenue
42) Luncheonette	300 Kingston Avenue
	403 Kingston Avenue

RELIGIOUS ARTICLES

4) Rabbi Meshulavin-Scribe	700 Eastern Parkway
23) Rabbi Matlin-Scribe	321 Kingston Avenue
24) Drimmer's Gift Center	329 Kingston Avenue
30) Rabbi Shain's Book Store-Scribe	355 Kingston Avenue
43) Rabbi Clapman-Scribe	719 Montgomery Street
57) Miller's Hebrew Book Store	349 Utica Avenue

WHERE TO DAVEN

1) Lubavitcher Shul	770 Eastern Parkway
*13) Bais Yeshaya-Karlstirer	711 Eastern Parkway
20) Young Israel	935 Eastern Parkway
*33) Cong. Zichron Rivkah	377 Crown Street
*35) Cong. Beth David	218 Rodgers Street
38) Hapool Hamizrachi	378 Kingston Avenue
38) Cong. Yatev Lev D'Satmar	390 Kingston Avenue
*39) Bais David-Skverer	394 Kingston Avenue
40) Cong. Chevra Shas	398 Kingston Avenue
47) Cong. Minyan Hacoliel	421 Brooklyn Avenue
48) Cong. Ahevas Achim	489 Empire Blvd.
*51) Cong. Kahal Chasidim	768 Montgomery Street
*52) Cong. Kahal Adas Yisroel	672 Lefferts Avenue
54) Cong. Kahal Hasidim	1608 Carroll Street
*55) Cong. Reyim Ahuvim	1614 Carroll Street
*59) B'ne Shlomo Zalman	1701 President Street
60) Cong. & Kolel D'Belz	662 Eastern Parkway
61) Cong. Beth David Gershon	450 New York Avenue
62) Cong. Vznitz	680 Montgomery Street
63) Cong. B'nei Yisroel	708 Empire Blvd.
64) Aqudas Yisroel	480 Crown Street
65) Chasidic Cong. of C. Heights	Carroll & Kingston
66) Crown Heights Yeshiva Cong.	310 Crown Street
69) Rabbi Eisenstadt	319 Crown Street
70) Chabad Shtible	440 Crown Street
71) Anshei Rubeshov	691 Crown Street
72) Zichron Meskin	725 Crown Street
73) Cong. Sosnowitz	534 Crown Street

*Shul With Mikva

דו"ח מה"פגישה" משנת תשנ"ב

הש"ק בגורן התפללתי באהלי תורה לפני קריאת התורה ובין אנשי
 אהבה סיברתי לאלהי בער (לד המורחן) והסביר את קריאת התורה ונעמד
 פניו אלינו וזכה שעה רומה גדולה פשוטים. הכל אלהי בער איש אותנו
 בבית הראשון שבו בביצה לפנינו פנינו נחמז את זושים בסדר
 עם הנהיג.

במסודת שבת הולך שולחן גם ארופים את צמחי את שנת ואת שם
 זירי, ומינתנו, ואירי, וזכר, וכסב הכירי את את כדתי. וזה יוצר אירי
 איננו ימים. גם זה איש אותנו הכל אלהי בער איננו לפני פנינו.
 הוא סיבר באמצע המסודת והסביר את זה באורבנינו. כלל
 ובעת עם הרבי של"מ

אין יו כסלים לא הסיבה לא הנשים בשבת הפריים בביתו לא
 דר כלבואת. הנוטו היו מרים סוודרול, חנה איסקר, גילה בראך
 וזה חנה זריצה אל בלואט היו הרבה גלוות ופחותות ופחותות.

המש ירה חברה מהתעודות באנשים יו. האברק ברוך פייקסאן,
 וצד את שריד
 American Sign
 הוא כמות וכמות חיים לא ה הוטות. American Sign
 הוא אברק בעיר המש באהלי תורה, וכ"ז יו פחותות לא הרבה
 פנינו אין שמה זו שיה אברה לראו לראו הילס ולסגל אדמו
 הרק החיים לא כסדים ולכיר אותם אי"ג. הוא כסיה לבוא ולעיר או
 שמים ומ הוא נתק הוא יוצר אבר לעת אלה.

כל מה שהכניסה יי"ג חנון שנת
 כל מה שהכניסה יי"ג חנון שנת

היו כמה חורים חנים נעים, הכל הו אלוהי סלודו
 מהימין הביא קבוצה כסב אש. הכל רוח פין מהותיות הביא קבוצ
 כה אש. הכל אלהי בער איננו רוצותי חנה הביאו כס אש. וזה
 שמה כונני מבוססין הביא ס חנים סלודו. והר חיים וכל לבון הדי
 מקליוניקים בבית הראשון פני בזה, ושאר הירו מלומים ונ"מ, או
 וצמחים.

הנחה לא הכניסה היה שמים, הכל אלהי בער איננו רוצותי בער
 בלי שבת-אירי סודות שבת בבתי לא דמורתי-באהלי תורה, הוד
 הסביר שמים זה תלמי כונני בריאת העולם שהכונן בזה שיהיה את
 כל הורה ושמה. יורה ומתק צונן- שיה כה הורה, והתק עם
 יגורו יו הורה ושמה. ולכן אלהי של צנני הולם שנת שמים
 אברה וצמחים. ואלהי שמה כל מה שהכניסה יי"ג חנון וזה שמה
 נחור ולכונן צנני לא בא, ונחין לא נשניו

הבאר בזה שמה, שמה לא נחין, ושמה שמה יורה ש
 הוד-אירי את לא נחין ברור זה שיה כונני-מחנה אלהי שמה שמה
 שירשו את השמים כונני. וצמח הודו את רופי שמה באה. הוא את
 זריצה, הוא חיים כתי ביום יום כאלו שמה צבר בא לכול, הוא
 מהנפיש את א שמהימין אובן את א מהנפיש אובן אובן חנה י
 וקבוצה ושמה יי"ג חנון שמה כונני לבוא ולצמח את כל ישרא כלל

הרבה השפחה, וגיבוריה (כפי השמחה) הינה ופצת מן בלל
 אחרי ה אחרים נחם הכל אלהי בער איננו רוצותי אבות לניחת דור
 מכל אלהי של"מ. מכל אלהי חיים פארו מן השפחה את שני
 פרוים מהותיות לא הרבה יי"ג חנון שמה כונני, והוא שמה שמה
 אה.

בשבת נחמים עם לניחת דור מכל אלהי של"מ

אין חנים ששבתן האה, שפיב בל לבת, שמה-בהחברת של ביה
 ושמה הרבה מהותיות בכמות. אבות איכות היה הפגישה אה
 מופחות שיה צד צד, ואין חנים שמה האה שמה, הרבה יורה.

בן ציון בן אהל חסן יאסין

הוא אלהי בער איננו רוצותי חנה הביאו כס אש. וזה
 שמה כונני מבוססין הביא ס חנים סלודו. והר חיים וכל לבון הדי
 מקליוניקים בבית הראשון פני בזה, ושאר הירו מלומים ונ"מ, או
 וצמחים.

הנחה לא הכניסה היה שמים, הכל אלהי בער איננו רוצותי בער
 בלי שבת-אירי סודות שבת בבתי לא דמורתי-באהלי תורה, הוד
 הסביר שמים זה תלמי כונני בריאת העולם שהכונן בזה שיהיה את
 כל הורה ושמה. יורה ומתק צונן- שיה כה הורה, והתק עם
 יגורו יו הורה ושמה. ולכן אלהי של צנני הולם שנת שמים
 אברה וצמחים. ואלהי שמה כל מה שהכניסה יי"ג חנון וזה שמה
 נחור ולכונן צנני לא בא, ונחין לא נשניו

הבאר בזה שמה, שמה לא נחין, ושמה שמה יורה ש
 הוד-אירי את לא נחין ברור זה שיה כונני-מחנה אלהי שמה שמה
 שירשו את השמים כונני. וצמח הודו את רופי שמה באה. הוא את
 זריצה, הוא חיים כתי ביום יום כאלו שמה צבר בא לכול, הוא
 מהנפיש את א שמהימין אובן את א מהנפיש אובן אובן חנה י
 וקבוצה ושמה יי"ג חנון שמה כונני לבוא ולצמח את כל ישרא כלל

הוא אלהי בער איננו רוצותי חנה הביאו כס אש. וזה
 שמה כונני מבוססין הביא ס חנים סלודו. והר חיים וכל לבון הדי
 מקליוניקים בבית הראשון פני בזה, ושאר הירו מלומים ונ"מ, או
 וצמחים.

הנחה לא הכניסה היה שמים, הכל אלהי בער איננו רוצותי בער
 בלי שבת-אירי סודות שבת בבתי לא דמורתי-באהלי תורה, הוד
 הסביר שמים זה תלמי כונני בריאת העולם שהכונן בזה שיהיה את
 כל הורה ושמה. יורה ומתק צונן- שיה כה הורה, והתק עם
 יגורו יו הורה ושמה. ולכן אלהי של צנני הולם שנת שמים
 אברה וצמחים. ואלהי שמה כל מה שהכניסה יי"ג חנון וזה שמה
 נחור ולכונן צנני לא בא, ונחין לא נשניו

הבאר בזה שמה, שמה לא נחין, ושמה שמה יורה ש
 הוד-אירי את לא נחין ברור זה שיה כונני-מחנה אלהי שמה שמה
 שירשו את השמים כונני. וצמח הודו את רופי שמה באה. הוא את
 זריצה, הוא חיים כתי ביום יום כאלו שמה צבר בא לכול, הוא
 מהנפיש את א שמהימין אובן את א מהנפיש אובן אובן חנה י
 וקבוצה ושמה יי"ג חנון שמה כונני לבוא ולצמח את כל ישרא כלל

מכתבי אדמו"ר מהוריי"צ לבני משפחת קסטל

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

סה יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

כ"ה.ח" סיון תש"ח.
ברוקלין.

ידידי הנכבד אי"א מוה"ר יהושע תנחום שי'

שלום וברכה!

כמענה על כתבו אשר האפעראציע
שעשו לזונתו תחי' עלתה כשורה יתן השי"ת
ותתרפא מהרה ויחזק את בריאוחו ויצליח
בעבודתו בגשמיות וברוחניות.
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר. תי. זלגורץ

**RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ**

770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

**יוסף יצחק שניאורסאהן
ליוזבאוויטש**

ב"ה, כ"א מנ"א תש"ט
ברוקלין.

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר יהושע תנחום שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות מרת
תחי', יסדר אשר הוא ועוד שנים מהראשי
ישיבה יהיו, ויהיו בית דין של שלשה, ויקראו
להאשה מרת תחי' ויאמרו לה בנוסח
הידוע אנחנו הבית דין של שלשה אומרים לך
אשר אין לך שום חלק במיתת בעלך (לפרט שמו
בן-שם אמו ואביו-ע"ה) והשי"ת ינהמך ויתן לך
אריכות ימים ושנים, ותנדב ה"י פעמים ת"י
פרוטות לצדקה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר. ח. לנגר

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, כ"ה אלול תש"ט.

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר
יהושע תנחום שי'

שלום וברכה.

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו
ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני מברך אותך
ואת ב"ב נחיר בתוך כלל אחב"י ובתוך כללות א
אנ"ש, ה' עליהם יחיו, בברכת כתיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומתוקה.

הדו"ש נמברכת בגשמיות
וברוחניות

**RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ**

**770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLocum 6-2919**

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה. כ"ו אלול חש"ט
ברוקלין.

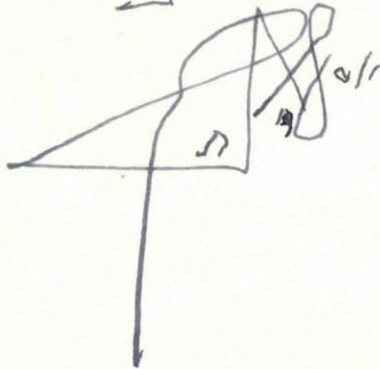
אל ועד ההנהלה והרמי"ם של
ישיבת אחי תמימים ליובאוויטש
בעי"ת באסטאן יע"א
ד' עליהם יחיו.

שלום וברכה!

להזדמנות התחלת זמני הלימוד הנני
בזה לבקש את כל אחד ואחד מכם שתהיו מסורים
ונחונים במסירה ונתינה פנימית לעבודתכם הק'
כל אחד ואחד על משמתו.
יגבילו אסיפה מיוחדת לדון על
המגרעות הנמצאות באיזה מקצוע שהוא בהמוסד
ובעבודתם ואופני התיקונים ויודיעו לי בהקדם
את החלטותיהם הטובות.
והשי"ת יצליחם בעבודתם הק' וישפיע
לכאו"א מהם שפע חיים וברכה מרובה.

הדו"ש טובים והצלחתם ומברכם

בשם אלה לבקוואות

מזכירות כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש

Secretariat of RABBI OF LUBAWITZ

Address: RABBI J. SCHNEERSOHN

770 EASTERN PARKWAY

BROOKLYN 13, N. Y.

SLocum 6-2919

No. _____

בי"ה, ג' תשרי תשי"ט.

ברוקלין

כבוד ידידנו הרה"ג ור"ח אי"א

מוה"ר יוסף דוב שי' קאסטעל

שלום וברכה!

שילוחו למעמד הסך \$10

(עשרה שקלים)

נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א

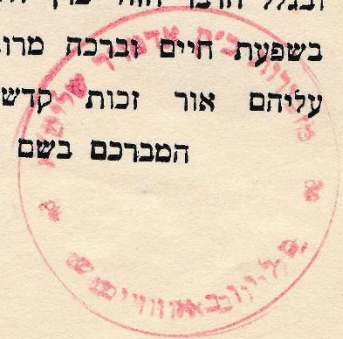
ובגלל הדבר הזה יברך השם יתברך אותו ואת ביתו יחי

בשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות ויאהיל

עליהם אור זכות קדש הקדשים מנפש ועד בשר.

המכרכם בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ה. ל. ג. ג. ג.
מזכיר

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, י"ג מנ"א חש"ט
ברוקלין.

ידידי הרב ו"ח אי"א מוה"ר יוסף דוב שי

שלום וברכה!

במענה על כתבו, נכון להתבקר
מרופא מומחה והשי"ת ישלח לו רפואה ויהזק
את בריאות ב"ב יחיו ויצליחו השי"ת להעמיד
תלמידים טובים יראי אלקים ובעלי מדות טובות.

ידידו הדו"ש ומברכם

בנשוא וכלואני'ת

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

ב"ה, כ"ה אלול תש"ט

ברוקלין

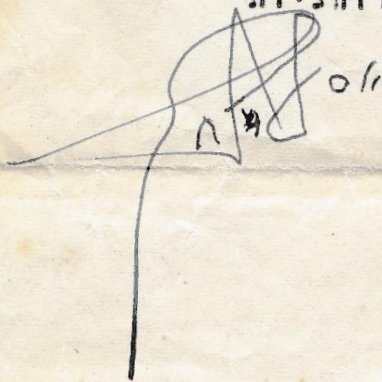
ידידי ור"ה א"א הרב מו"ה ר
יוסף דובער שי'קאסטעל,

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל
כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה לברך אותך
ואת ב"ב יחיו, בתוך כלל אהב"י ובתוך כללות
אנ"ש, העליהם יהיו, בברכת כתיבה וחתימה טו
לשנה טובה ומתוקה.

הדו"ש ומברכת בגשמיות

וברוחניות

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יום יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, ט"ו כסלו, תש"ד
ברוקלין

אל הכבודה מרת עטיל צעהנא תחי'

ברכה ושלום!

בנועם קראתי את מכתבה המבשר
בשורות טובות במז"ט כפול, והנני בזה לברך
אותה ואת ידידי עוז בעלה הכי נכבד שליט"א
ואת בעלי השמחה בברכת מז"ט עבור הבת
שנולדה לאחותה מרת חיה הענע תחיל' ועבור
הבן שנולד לאחי' הרב ר' דוב יהודה שי',
יגדלו הוריהם יחיו לתורה חופה ומעשים
טובים מתוך פרנסה בהרחבה בגשמיות וברוחניות
וימלא הש"ת את ימי הריונה של אחותה, מרת
פרומא לאה תחיל' והלידה בעתה ובזמנה
בנקל כשורה ולד היא וקימא.

יהזק הש"ת את בריאות ידידי
עוז בעלה הכי נכבד שליט"א ואת בריאותה
וישמח את לבבם בזרעא היא וקימא.

המברכה

RABBI I. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, ט"ז שבט, תש"א

ברוקלין

אל הכבודה מרת עטל צערנא תחי'
ברכה ושלום!

במענה על מכתבה המבשר מכלולת

אחותה מרת חיי העניע תחי' עם ב"ג יהי'

למז"ט, הנני בזה לברכם בברכת מז"ט,

מז"ט יתן השל"ת ותחי' בשעה טובה ומוצלחת

ויגיעו למחוז הפצם כשורה ויבנו בית

בישראל על יסודות התורה והמצוה בפרנסה

טובה.

המברכם

**RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ**

770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

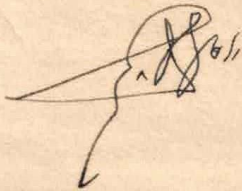
ב"ה, י"ד טבת, תש"ד
ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"הר דוד שי"שו"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המבשר מהכנסת
נכדס בן בתו מרת גאלדע תחי' לבריתו של
אאע"ה וקראו שמו בישראל כתריאל ברוך
למז"ש ולאריכות ימים ושנים, הנני בזה
לברכם בברכת מז"ש, יגדלוהו הוריו יהיו
לתורה חופה ומעשים טובים מתוך הינוך
כשר ומתוך פרנסה בהרחבה, וידידי וביהו
יהיו יראו בהם ובשאר ילידיהם יהיו ובני
ביתם יהיו רוב נהת בגשם וברוח.
יחזק השי"ת את בריאותם ויתן
להם פרנסה בהרחבה ויוסיף אומץ בעבודתו
הק' בהחזקת המעמדות לתורה ועבודה.

הדו"ש ומברכו

מכתבי הרב יוסף דוב קסטל ז"ל

פתיחה:

לפנינו שמונה מכתבים שקיבל סב החתן, הרב **כתריאל ברוך קסטל** שי', מסבו הרב **יוסף דוב קסטל** ז"ל, בשנות לימודיו בישיבות תות"ל מונטריאל ותות"ל המרכזית, החל משנת תשכ"ד ועד שנת תשכ"ז.

המכתבים הם חלונות אל תוך נפשו של הכותב, ולמדנו מהם דברים אשר לא ידעו אבותינו על מסכת חייו מעת היותו אברך צעיר לימים אשר שהה בליובאוויטש ועד ימי זקנותו ושבע ימים, כולל התקשרותו לאדמו"רי חב"ד והתלבטותו בין חסידות חב"ד וחסידות סלאנים.

הרב יוסף דוב קסטל הי' ממשפחה חשובה בסלאנים, קרובי משפחת האדמו"ר מסלאנים - הדברי שמואל זצ"ל, שקירב אותו רבות בהיותו יתום צעיר מוכשר.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה הי' ברוסטוב ונכנס אל אדמו"ר הרש"ב נ"ע ליחידות, ואדמו"ר הרש"ב צוה לו ללמוד חסידות, וכנראה בעקבות הוראה זו נסע אל ישיבת תו"ת בליובאוויטש בימיה האחרונים.

מאז התקרב יותר ויותר אל חב"ד, אדמו"ריה תורתה ומוסדותיה, אך כל ימיו היה מתקשה ליישב שני דרכים הללו.

בשני עשורי תות"ל המרכזית בנ"י. הראשונים לימד שם והיה אחד מהרבנים בוועד המסמיכים, וקשריו עם סלאנים היו מעטים.

אך בשנת תש"כ לעת זקנותו עלה ארצה, וחי עשרים שנה בירושלים, ושם התקרב עוד הפעם לסלאנים כמסופר במכתבים אלו אשר מתקופה ההיא המה.

ראינו לנכון להדפיס כל חטיבת המכתבים כדבר שלם מבלי הבט אם כל מכתב יש בו חידוש משל עצמו.

*

מכתב א:

[כג סיוון תשכ"ד]

בעזהשית"ב יום ג' פ' שלח ירושלים

לנכדי היקר הנחמד המופלג בתורה וחסידות מר **כתריאל ברוך** שליט"א

דיין לעטער האב איך דערהאלטן, איך דאנק דיר פיל פאר די שיחה און אלע גוטע זאכען. בא מיר ב"ה איז קיין ענדערונג ניטא, איך האב מיינע גוטע ברידער און מיר לערנען חסידות און נגלה, און חידושים זאג איך ניט, ווייל מיר איז שווער צוא זוכען דיא ספרים וואס איך דארף נאך קוקען, און דיא קאפ איז אויך שוואך, וויא אין דיא עלטערע יארין. מיא איז צוא פרידען אז מיא גייט דורך גוט א בלאט גמרא מיט תוספות. און עס איז שוואך גיווארין דער זיכרון. און בכלל ווערט מער שוואכער אין אלעס.

ציא אז דוא שרייבסט חידושי תורה, שרייב ניט אזוי בקיצור. און עס פעלט ווערטער, עס איז שווער צוא פארשטיין. שרייב מיר ציא האסטע לעטערס אפטער, איך האב שוין לאנג ניט גיהאט פון דיין פאטער קיין לעטער. שרייב מיר, לערנסטע פוסק[ים] ~~ארבע~~ ~~חלקי שו"ע~~ יורה-דעה. מיר וואלט זאך [ווע]לין אז דוא זאלסט לערנען שחיטה, אויך [ווי צו]ריידען אויפן בימה, אז דוא זאלסט קענען זיין א [רב און א שו]חט. און בכלל האלט איך ניט פון זיצ[ען אלץ אן] אלטען בחור. זע אז דוא גייסט אריין [ביים רבין] אויף יחידות, מאנען א תכלית פון דיין ...

דיין זיידע וואס ווינשט דיר גיזונט ... , און האפט פון דיר האבען א סאך [נחת, אין] רוחניות און אין גשמיות דיין זייד[ע], [יוסף דוב] קאסטל

***

תרגום הפשי

כג סיוון תשכ"ד

בעזהשית"ב יום ג' פ' שלח ירושלים

לנכדי היקר הנחמד המופלג בתורה וחסידות מר **כתריאל ברוך** שליט"א

קיבלתי מכתבך ואני מודה לך מאוד על השיחה וכל הדברים הטובים שצירפת. אצלי אין

שינויים, יש לי "אחים טובים" ואנו לומדים חסידות ונגלה. אני לא אומר שום חידושים כי קשה לי לחפש בספרים שאני צריך לבדוק בהם, והראש שלי חלש כרגיל בשנות הזקנה. אני מרוצה כאשר אני מצליח לעבור היטב על דף גמרא עם תוספות. וגם הזכרון נהיה חלש, ובכלל הכל נהיה יותר חלש.

כאשר אתה כותב לי חידושי תורה, אל תכתוב כל כך בקיצור. וגם חסרים מילים, זה מקשה על ההבנה. תכתוב לי האם אתה מקבל מכתבים רבים, כבר זמן רב שלא קיבלתי שום מכתב מאביך. תכתוב לי האם אתה לומד פוסקים יורה-דעה. אני הייתי רוצה שתלמד שחיטה וגם איך לנאום מעל הבימה, שתוכל להיות רב ושוחט. ובכלל סבורני שלא כדאי לישב כ"עלטערע בחור". כאשר תיכנס ליחידות אצל הרבי תבקש תכלית עבורך.

סבך אשר מאחל לך בריאות ומקווה לקבל ממך הרבה נחת בגשמיות וברוחניות,

סבך, יוסף דוב קסטל

***

מכתב ב:

[ה תמוז תשכ"ד]

בעזהשית"ב יום ה' פ' חוקת ירושלים

לנכדי היקר המופלג בתורה וחסידות מר **כתריאל ברוך** שליט"א

איך האב שען לאנג ניט גיהער[ט] וואס דוא מאכסט אין גיזונד. אויך פון דיין פאטער האב איך אויך שען לאנג קיין לעטער ניט גיהאט. אויך פון פייולען אויך ניטא. און פון ר' משה ראזין גאר לאנג ניט גיהערט - פרעג זאך בא רבי בוקעט וואס איז מיט אים:

בא מיר ב"ה איז קיין נייעס ניט, אלעס וויא גיווען. מיר ווערט ניט אינגער, נאר ב"ה פאר דעם. מיא לערינט ניגלה, אויך חסידות, צוא ביסלאך. מיא וואלט גיווען גוט. איך בין צוא פרידען וואס איך קען ב"ה א ביסיל לערנען, אגם דיא קאפ ארבעט ניט ווי אמאל. אבער ב"ה, אנדערע אין מיינע יארין זיינען אין איין ערגירין עליב.

נאר איך האב עגמת נפש וואס איך הער ניט פון מיינע ליבע קינדער. זע שרייב מיא אלעס גלייך, און שרייב דעם טאטען אז ער זאל אפטער שרייבען. איך האב גיווארט אויף נאך פסח אויף נייעס.

נאר אז ניט, ארט מיר אויך ניט. נאר איר זאלט זיין גיזונד. אלעס וואס עס מאכט זאך דארף מען זאגען אז עס [איז] גוט. שרייב מיר וואס לערינסטע, און ציא רעכינסטע פארען אין קאונטריע.

פון מיר, דיין ליבען זיידע, וואס האפט און ווארט צוא הערען פון דיר גוטס,

יוסף דוב קסטל

***

תרגום חפשי

ה תמוז תשכ"ד

בעזהשית"ב יום ה' פ' חוקת ירושלים

לנכדי היקר המופלג בתורה וחסידות מר **כתריאל ברוך** שליט"א

כבר זמן רב לא שמעתי אודות בריאותך. גם זמן רב שלא קיבלתי מכתב מאביך וגם לא מפייבל. גם מר' משה רוזין לא שמעתי מאומה - שאל את הרב בוקיעט מה איתו.

אצלי ב"ה אין חדש, הכל כמו שהיה. לא נהיים יותר צעירים, אבל ב"ה על זה. אנחנו לומדים נגלה וגם חסידות, בד בבד. אמור להיות לי טוב אני מרוצה שאני יכול ללמוד קצת, הגם שהראש לא עובד כמו פעם. אבל ב"ה, הרי אצל אחרים בני גילי הם מתדרדרים עוד בחייהם.

אך יש לי עגמת נפש מזה שאני לא שומע מבניי האהובים. נא לכתוב לי הכל ישיר, ותכתוב גם לאביך שהוא יכתוב יותר. חיכיתי עד אחרי פסח לקבל ממנו חדשות, אבל אם אין אז אין. רק שתהיו בריאים. כל מה שקורה צריכים לומר שהוא טוב. תכתוב לי מה אתה לומד והאם אתה חושב לנסוע לחופשה.

ממני, סבך האוהב, אשר מקווה ומחכה לשמוע ממך בשורות טובות,

יוסף דוב קסטל

***

מכתב ג:

[ד כסלו תשכ"ה]

בעזה"שית"ב יום א' ויצא ירושלים

לנכדי היקר החביב והנחמד המופלג בחסידות וירא שמים מר **כתריאל ברוך שליט"א**

איך האב דערהאלטן דיין מאמר בראשית, אויך מיט סאסאנקין דיא מאמרים, אויך מיט כוס של ברכה. ג' זאל העלפין אז איך זאל דיר אין גיכען אבגעבען מתנות אויף דיין חתונה. איך פארשטיי אז דוא ביסט צוא פרידען זיין לעבען הייליגין רבין, איך בין דיר מקנא. נאך דאך ארץ ישראל איז גישמאקער וויא אין אמעריקע, מיא זעט ניט אזוי פיל דא חילול שבת, און מיר זענען אידן מיט בערד מיט פאות. אין מיין ווינקל איז א רוח פון יראת שמים ב"ה, מיא לערנט און מיא דאווענט גישמאק.

איך [זע] אז עס גייט מיר גוט אז אלע חברים זיינען אין ארדענונג. בין איך כמעט פארנומען דעם גאנצען טאג מיט דעם. לערן איך זבחים מיט דעם יורה דעה מיט דעם בבא בתרא מיט דעם בבא קמא. און ווען איך בין אליין איז מיר זייער ניט גוט, דיא נערוואן מאכין מיר משוגע. ב"ה וואס מיא פארשטייט א ביסיל. און דיא איבעריקע צייט בלאנזסט מען אין חסידות - דארטין איז א קוואל פון אין סוף. איך האב אין דעם רש"ב'ס חסידות שטארק הנאה. אמאל [לערן איך] ר' הליל פאריצער'ס [חסידות]. גרונם ז"ל, ווען איך בין [גיווען] אין ליובאוויטש האט ער מיר גיהייסען לערנען ר' הליל[ס] חסידות¹. און די וואך פון די סדרה מוז מען דאך לערנען. עס קומט אריין צוא מיר אמאל [בחורים] פון ישיבת תורת אמת לערנען [מיט מיר] א מאמר. נאר זעלטן איך ביינק נאך א חבר מיט א גוטען קאפ. נאר עס איז שווער צוא קריגען:

שרייב מיר וויא דוא פארשטייסט שען א מאמר און דוא קענסט חזרין, און ציא דוא לערינסטע

1) בסה"ש תרצ"ו-ת"ש עמ' 337 כ' "די מאמרים פון ר' הלל האָט מען געלערנט און געהייסן לערנען." ובסה"ש תרפ"ח-תרצ"א עמ' 216 (כנראה מרשימות היומן עמ' קפב) כ' "גם לאותם שהיו נזהרים ללמוד רק דא"ח של רבי", היו מקילים בשל ר"ה, כי הוא הי' שומר ביותר דברי הרב." וראה גם המלך במסיבו עמ' קנב. אגרות קודש ח"ד מכתב תתס. ועוד.

ולהעיר מהמובא בשם הרש"ג בתשורת משפחת ווינגארטען טו סיון תשס"א עמ' 36: "גרונם אמר שמעת שר' בער וואלף [מיאקאטערינאסלאוו] התחיל ללמוד דא"ח של ר' אייזל, האט ער ניט מעהר אזוי גערעדט גוט חסידות (כי מקודם למד דא"ח מר' הלל)". ולהעיר עוד אשר בשער ספר רמ"ח אותיות כתוב "נרשמו מפי המשפיע הרה"ח ר' גרונם נ"ע ממה ששמע בעיקר מפי רבו הלל מפאריטש נ"ע ועוד" (אבל ראה על זה מאמר הרב אשר זך בהערות וביאורים גליון א' קפ עמ' 176 ואילך. ולכללות תולדות הרש"ג ראה מאמרו של הרב אשר זך בהיכל הבעש"ט גליון מא עמ' ואילך). ובספר המשפיע ר' שלמה חיים קסלמן עמ' 404 הובא שאמר שלפעמים עיינו ("אריין געקוקט") בספרי ר' הלל משא"כ בספרי ר' אייזל (והוא גם למד אצל ר' שמואל גרונם - שם עמ' 11).

ניגלה אויך גוט. וויא געפעלט דיר פיקאר[ס]ק'ים שיעורים? עס ביינק[ט] זיך מיר נא[ך] דיר. ווען איך וואלט דיר גיהאט לעבען מיר, וואלטין מיר ביידע גיקענט טאן אין אלעס. נאר מיר איז ניט באשערט. איך האב אין ניו יארק אויך ניט גיהאט קיין חבר: און א גוטען חבר קען שען מיר שטייגען וויא פון א רבין, 'מחברו יותר מרבו'. עס קומט אין די שווערע ענינים - טאפט מען א וואנט און מיא איז צוא פרידען וויפיל מיא פארשטייט.

דא בין איך אריין גיפאלין צוא ווישען סלאנימער חסידים וואס זיי זיינען אינגער פריינד, אויך מער קלעפיקע וויא חב"ד. עס גיווען שלעכטע צייטין ווען איך בין גיווען קראנק, ניט היינט גידאכט. וועמען האב איך גיהאט דא סלאנימער. פון חב"ד איז מען גיקומען מבקר חולה זיין. און מיא איז אוועק אין דיא עלטערע יארען, וואס מיא איז אליין אן א ווייב און אן קינדער, [עס] איז שווער צוא זיין אליין. ב"ה איך האב אלע שבת'ע נאכט מלוה מלכה, און א גאנצע וואך קומט מען אריין. און איך פיל זיך ב"ה בעסער וויא פאר א יארין, איך גיי צו אנאנדער דוקטער וואס ער טרעהט מיר בעסער ב"ה.

דיין זיידע וואס האפט אז דוא וועסט שטייגען אין ניגלה און אין ניסתר, און איך און דייע עלטערין וועלען האבען פול נחת פון דיר,

יוסף דוב קסטל

איך וועל דיר בעטין אז דוא זאלסט פרעגין בא רבי בוקעט אויף משה ראזין. ער איז גיווען מיין פריינד און זיינער. ער פלעגט מיר שרייבען אפטער לעטערס. און שען 3 מאנאטין אז איך הער גאר ניט פון אים. זע פרעג אים און שרייב מיר ציא ער לעבט אין גיזונד.

דיין זייד[ע] יוסף דוב קסטל

זע איך האב גראסע'ן בוקעט ער איז א ראש ישיבה אין דיין שטאט.

***

תרגום חפשי

ד כסלו תשכ"ה

בעזהשית"ב יום א' ויצא ירושלים

לנכדי היקר החביב והנחמד המופלג בחסידות וירא שמים מר **כתריאל ברוך שליט"א**

קיבלתי ממך המאמר של פרשת בראשית, גם עם הרנ"ש ששונקין למדתי המאמרים, גם הכוס של ברכה קיבלתי ממך. הקב"ה יעזור שאזכה בקרוב לשלוח אליך מתנות בשביל החתונה שלך. אני מבין שאתה מרוצה מזה שהנך נמצא בסמיכות אל הרבי הקדוש, אני מקנא בך. אך הרי בארץ ישראל יותר נעים מאשר בארה"ב, לא רואים חילול שבת כ"כ, ורואים יהודים עם זקנים ופאות. בפינה שלי יש רוח של יראת שמים ב"ה, לומדים ומתפללים בנעימות.

אצלי הכל הולך בטוב, כל החברות שלי מסודרים. אני עסוק בזה כמעט כל היום. אני לומד זבחים, וגם יורה דעה, בבא בתרא וגם בבא קמא. וכאשר אני לבד, לא טוב לי כלל, העצבים עושים אותי משוגע. ב"ה מבינים קצת. ובזמן הנשאר תועים בחסידות, שם יש מעיין של אין סוף. אני נהנה מאד ממאמרי החסידות של אדמו"ר הרש"ב. לפעמים לומד מספרי החסידות של ר' הלל מפאריטש. ר' שמואל גרונם אסתרמן הורה לי ללמוד מהחסידות של ר' הלל כשהייתי בליובאוויטש! ופרשת השבוע [בלקו"ת?] וודאי צריכים ללמוד. לפעמים נכנסים אלי בחורים מישיבת תורת אמת ללמוד איתי מאמר חסידות. אך מזמן לזמן אני מתגעגע לחברותא עם ראש טוב, אך זה קשה למצוא.

תכתוב לי איך אתה כבר מבין מאמר ואם אתה יכול לחזור עליו והאם אתה לומד נגלה היטב. איך אתה מעריך את השיעורים של הרב ישראל יצחק פיקארסקי? אני מתגעגע אליך. לו היית אצלי היינו יכולים לעשות הכל ביחד, אך לא כך יועד לנו. גם בניו יורק לא היה לי חברותא. וחברותא טובה מקבלים ממנו כמו מרבי, "מחברו יותר מרבו". לפעמים מגיעים לענינים קשים, מכים בקיר ומרוצים במה שמבינים.

כאן נפלתי בין חסידי סלאנים, שהם חברים צעירים ויש אצלם יותר דיבוק חברים מאשר אצל חב"ד. היתה לי תקופה קשה כשהייתי חולה, לא היום. מי היה לי כאן? חסידי סלאנים. מאת חב"ד הגיעו רק לבקר חולה. ועתה הריני כבר עמוק בשנות הזקנה, אשר אז נשארים לבד בלי אשה וילדים, קשה להיות לבד. ב"ה כל מוצאי שבת יש לי מלווה מלכה, וכל השבוע נכנסים אלי. וב"ה אני מרגיש יותר טוב מאשר לפני שנה, אני הולך לרופא אחר והוא מטפל בי יותר טוב ב"ה.

סבך שמקווה שתתעלה בנגלה וגם בנסתר, ואני והוריי יקבלו הרבה נחת ממך,

יוסף דוב קסטל

אני רוצה לבקש ממך שתשאל אצל הרב בוקיעט על משה רוזין. הוא היה חבר שלי וגם שלו. היה שולח לי הרבה מכתבים, וכבר 3 חדשים שאני לא שומע ממנו. שאל נא אותו ותכתוב לי האם הוא חי בבריאות

סבך יוסף דוב קסטל

שים לב, הזכרתי את הרב בוקיעט הוא ראש ישיבה בעירך.

***

מכתב ד:

[ט' טבת תשכ"ה]

בעזהשית"ב יום א' פ' ויחי ירושלים

לכבוד נכדי היקר החביב החסיד מר **כתריאל ברוך שליט"א**,

איך דאנק דיר פיל פאר דיין שרייבען, איך האב שען דערהאלטין א לעטער פון משה ראזין, עס איז פארפאלען גיווארין, א לעטער מיט א טשעק פון צדקה: וועגין דיר, פארדריסט מיר וואס דוא מאכסט מעשיות, דיר איז ווייניק ר' שמואל לעוויט[ין], [דזייקאווסאן][דזייקאבסאן], דער רבי זאל גיזונד זיין, און [דיין] חברותא? דיר דארף איצט אינטרעסירען פארשטיין גוט, לערנען הבנה אין א תוספות און א רמב"ם, און א טיפין פארשטאנד אין חסידות. און דאס אלעמען. איך פלעג דערציילען מיינע מעשיות אין חומש, פלעגט ר' שמואל בי[י]זערין זיך אויף מיר, וואס דערצייל איך פון פוילישע צדיקים, אז איך קען דערציילען פון חב"ד? ער האט גיהאלטען א(י)ז אין דער אטמאספירע וואס מיא געפינט זיך דארטין דארף מען זיין אין גאנצען, ווארום וויא איך בין גיווען א צוא ריזירטער, דא ווילט זיך חב"ד, דא באנק איך נאך סלאנים, און אפילו איצט איז אויך דאס זעלבע, עס ביינקט זאך נאך חב"ד, נאכין רבין, און עס ציט נאך סלאנימער דאווענענס. און אזוי בין איך א ניט צוא פרידענער - דא ביינקט זאך נאך חב"ד, דא נאך סלאנים.

און דוא זאלסט זיין איין אמתער חב"דניק, לערנען מיט עמקות. וויא דער [אלטער] רבי רעט אין תניא, יעדער זאך מיט ח(ו)שק, און ניט פאטירין דיא צייט זוכען מעשיות! עס פעלט ניט אויס קיין מעשה ביחלער. דער עיקר אז מיא הערט פון איין עלטערין חסיד וויא ער דערציילט דעם סיפור מיט הארץ, מיט התקשרות צום צדיק, [דאס] מאכט א גרויסע ווירקונג. אבער אזא צוא געשריבינער מעשיות. [עס] איז אזוי [ווי] איין איבער גיברענטער שטרוי, איז גיט א ברען און

עס [איז] ווערט גארנישט, מער ניט [ווי] א ביטול הזמן:

אי[ז] וער ניט ניתפעל פון רבי מענטליק'ס תורה, אויך ניט פון פיקארסקעס, נאר אליין טאן פארשטיין א תוספות, א קצות, א נתיבות, נאך א זעטיגע ספרים. דיר דארפט דיא קאפ זאל ניט שלאפען, נא[ר] זיין מיוחד מיט דעם שכל התורה הקדושה. וויא ביסטו צוא פרידען פון דיין חיים פארשלאפען?

און זע פלאג זאך ניט, היט דיין גיזונד. ציא האסט זאך גיהערט אז מיא האט א גיזונדען גוף, האט מען א גיזונדע נשמה? וויא דער מגיד² ז"ל האט גיזאגט, אז מיא מאכט א לאך אין גוף, ווערט א גרויסע לאך אין דער נשמה. היט דיא אויגען, ניט קוקען אוואס מיא טאר ניט, היט דיא הארץ פון אום ריינע מחשבות, דאס איז א גרויסע סגולה צוא דער נשמה, און צום גוף. זאלען האבען פון דיר נחת דיא עלטערין.

גערוס ביילקען, און בעט איר צוא שרייבען עטליכע ווער[טער] צוא מיר. שרייב מיר ציא האט זיא א גוטען דזאב, האט זיא איר בעקוועמליכקייט.

ג' זאל אייך געבין כל טוב,

אייער זיידע,

יוסף דוב קאסטעל

***

תרגום חפשי

ט' טבת תשכ"ה

בעזהשית"ב יום א' פ' ויחי ירושלים

לכבוד נכדי היקר החביב החסיד מר **כתריאל ברוך** שליט"א,

אני מודה לך הרבה על כתבך. קיבלתי כבר מכתב מאת משה רוזין, זה היה אבוד, מכתב עם המחאה בשביל צדקה. בנוגע אליך, זה מציק לי שאתה [מבקש ממני] סיפורים. האינך מעריך את ר' שמואל לויטין, ר' ישראל ג'ייקובסון, הרבי שליט"א והחברותא שלך? מה שצריך להיות

(2) התמים ח"ז ע' כח44.64.

חשוב אצלך כעת זה ללמוד ולהשיג הבנה בתוספות וברמב"ם, והבנה עמוקה בחסידות. וכן אצל כולנו. [כאשר לימדתי בתו"ת בנ.י.] הייתי מספר סיפורים שלי [בכיתה בעת לימוד] חומש, ור' שמואל היה כועס עלי, למה אני מספר סיפורים על צדיקי פולין כאשר אני יכול לספר מסיפורי חב"ד? הוא סבר אשר באווירה שאדם נמצא, הוא צריך להיות שם בשלימות. כי הייתי פוסח על שתי הסעיפים, פעם רוצה חב"ד, פעם מתגעגע לסלאנים, ואף עתה אני מתגעגע לחב"ד, אל הרבי, אך אני נמשך אל התפילות של סלאנים. וכך אני אף פעם לא מרוצה, כאן נמשך אחרי חב"ד, כאן אחרי סלאנים.

אך אתה תהא חבדניק אמיתי, תלמד בעמקות. כמ"ש אדמו"ר [הזקן] בתניא, לעשות כל דבר עם חשק, ולא לבלות הזמן בחיפוש סיפורים. לא חסר ספרוני סיפורים. העיקר הוא לשמוע סיפורים מאת זקני החסידים איך הם מספרים את זה עם לבביות, עם התקשרות אל הצדיק, זה עושה פעולה גדולה על האדם. אבל סיפורים כתובים גרידא הם כמו קש שכבר נשרף, בוער לרגע קטן ונכבה ולא עושה מאומה, סתם בזבוז זמן.

אז אל תתפעל מתורת הרב מענטליק, וגם לא משל הרב פיקארסקי, רק תעבוד לבד להבין תוספות, קצות, נתיבות, ועוד ספרים רבים כאלה. אתה צריך שהראש שלך לא יישן, ורק יהיה מיוחד עם שכל תורתנו הקדושה. איך אתה מרוצה מחייך ישן?

ושים לב אל תייסר את עצמך. השמעת, כשיש לאדם גוף בריא, גם נשמתו בריאה? כמ"ש הרב המגיד ז"ל, כשעושים חור קטן בגוף, נהיה חור גדול בנשמה? שמור על העיניים, שלא להסתכל על מה שאסור. שמור על הלב ממחשבות בלתי טהורות. זה סגולה גדולה לנשמה וגם לגוף.

שהוריק יקבלו הרבה נחת ממך.

תמסור ד"ש לביילקע, ובקש ממנה שתכתוב כמה מילים אלי. כתוב לי האם יש לה משרה טובה, והאם יש לה נוחות.

ה' יתן לך כל טוב,

סבך,

יוסף דוב קאסטעל

***

מכתב ה':

[ד סיוון תשכ"ו]

בעזה"שית"ב יום ב' פ' נשא ירושלים

לנכדי היקר הנחמד המופלג בחסידות **כתריאל ברוך** שליט"א,

איך דאנק דיר זייער פיל פאר דיין ארבעט, ג' זאל געבען אז דוא זאלסט דערלעבן מיינע יארן און איך זאל הערן פון דיר גוטע נייעס בקרוב. עס דריקט מיר זייער וואס איך האב גיווארט אויף גאר גיך און עס האלט זיך אפ אזוי לאנג. נאר יעדער זאך איז דאך מה' און כל מה דעביד לטב עבי[ד]³. וואס דוא שרייבסט מיר וועגן מיינע מעשיות און ווערטער, פעלט דיר אויס? דוא ביזט דאך לעבען אים, און דוא האסט א רבין, וואס ער איז אים מיט גוטע ווערטער. אויך משפיעים. און דער עיקר וואס דארף מען א רבין, דער עיקר ווען דער רבי רעט מיט הארץ, עס איז דברים היוצאין מן הלב נכנסין ללב. אבער אזוי פעלט ניט אויס אין דער עיקר. איז ווען מי[א] זיצט אין [א] (ה)מסיבה רעט זאך אנדערש, דערהויבט. איז אז מיא לערינט חסידות, זאל מען ניט מיינען אז מי[א] מיינט מיר ניט, איך האלט [ניט] ביי מדריג[ו]ת, און וויל [ו]ערין אהב(ו)ת עולם, אהבה [כ]רשפי [א]ש און איך בין קאלט וויא אי[י]ז. און מי[א] מיינט אז מיא ...

נאר מיא דארף וויסען אז אלע אידען האבען א שייכות צוא דער תורה, וויא דער אלטער רבי זאגט⁴, און לכל הפחות שעמין זאך א(י)ז מיא איז ווייט. (א) זעטיקע ברענעדיקע מאמרים פון שבועות און אז עס אוועק 7 וואכין, מאכין ליכטיג דער בהמה, א ריר טאן זאך, ווערן איידעלער. און אז מיא זעט אז חלילה עס הויבט זאך ניט אן, דיא הארץ איז הארט וויא א ש[ט]ין, דארף לערנען שטארקער חסידות, און זען אז די קאך פון גשמיות זאל ווערען קרלענער. וויא איך האב גיהערט פון ריי"ץ ז"ל אז מיא גייט עסין, מיא מוז דאך עסין, אבער דיא קאך אין דעם דארף ניט זיין.

איך האב אמאל גיזאגט מיינע תלמידים, אז מיא גייט אין גאס און מיא זעט וויא דער גאון[ו]יטש מען ליידיגט אויס דעם קען, לויפן אן די [מאסקיטאס](מסקידות) דיא מיליאנען לעקין דעם גאון[ו]יטש [ש] קען, און מיר פאלט ניט איין אפשר זאל איך א לעק טאן. אזוי דארף

3) ברכות ס, ב.

4) ראה תניא פ"ד.

מען דיינקען וויא מיא גייט ארויס אין גאס, וויא מיא זעט וויא דיא וועלט איז פארט אין נארישקיי[ט]ן און אלע שמוץ⁵. דארף מען וויסען אז דיא וועלט אז א גרויסער גאוויטש קען, און מיר אידען האב[ען] אזא ליכטיגע זיסע תורה, דארף אונז איבלען נוצען אן די [מיאוסע] (מיעסע) גשמיות און פילען גליקליך ב"ה וואס מיר זיינען זוכה גיווען האבען אזא ליכטיג תורה.

דיין זיידע וואס ווינשט דיר מיט א פרייליכ[ע] קבלת התורה, מיט פיל גליק, און קענען א סאך אויף טאן פאר תורה מיט מצוות, און דיינע עלטערין זאלען האבען פיל נחת פון דיר,

יוסף דוב קסטל

א גרוס דזייקאבסאנען און ר' שמואל לויטין.

***

תרגום חפשי

ד סיוון תשכ"ו

בעזהשית"ב יום ב' פ' נשא ירושלים

לנכדי היקר הנחמד המופלג בחסידות **כתריאל ברוך** שליט"א,

אני מודה לך מאוד על עבודתך, ה' יתן שתחיה כשנותי ושנשמע עליך בשורות טובות בקרוב. צר לי מאוד, חיכיתי שיהיה מאוד מהר וזה התעכב כ"כ הרבה. אבל הרי כל דבר מאת ה' וכל מה דעביד לטב עביד³. ועל מה שכתבת לי ע"ד סיפורים שלי ודברי תורה, חסר לך? אתה הרי אצלן, יש לך רבי, אשר הוא הוא עם דברי תורה טובים. יש גם משפיעים. והעיקר מה שצריכים רבי, העיקר כאשר הרבי מדבר בלבביות, אז זה דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב. אבל כך, לא חסר אצלך העיקר. וכאשר יושבים בהתוועדות מדברים אחרת, מתעלים. על כן, כאשר לומדים חסידות, צריכים ליזהר מלחשוב אשר 'לא אלי מתכוונים, אני לא אוחז במדריגות, ואיך מתאים לי לשאוף אל אהבת עולם ואהבה כרשפי אש כאשר אני קר כקרח'. וחושבים שאנו...

אך צריכים אנו לדעת אשר כל ישראל יש להם שייכות אל התורה כמ"ש אדמו"ר הזקן⁴, ולכל הפחות צריכים להתבייש כשאנו רחוקים מאלוקות. יש הרבה מאמרים סוערים של חג השבועות. ספירת העומר הלכה לה, צריכים לשנות את הבהמה ל'מואר', להזיז את עצמנו, להיות

(5) ראה תניא פי"ד ע"פ שבת קנב, א.

יותר עדין. וכאשר רואים ח"ו שזה לא עובד, הלב קשה כאבן, צריכים ללמוד חסידות בחוזק, ולהמעיט את ה'קאך' בדברים גשמיים. כמו ששמעתי פעם מאדמו"ר הרי"ץ ז"ל, כאשר הולכים לאכול, הרי כמובן צריכים לאכול, אבל ה'קאך' לא צריך להיות.

פעם אמרתי לתלמידי, כאשר הולכים ברחוב ורואים איך מרוקנים את הזבל מהפחים, ואלפי זבובים מגיעים ומלקקים בפח הזבל, ולא נופל לנו למוח רעיון אולי גם ללקק קצת. כך צריכים לחשוב כשהולכים ברחוב, להסתכל על כל העולם כשטות וטינוף⁵. צריכים לדעת שכל העולם הוא פח זבל גדול, אבל לנו כיהודים יש תורה כזאת מאירה ומתוקה, צריכים לסלוד מלהשתמש בגשמיות המאוסה, ולהרגיש את האושר אשר ב"ה זכינו לתורה כה מאירה.

סבך שמאחל לך קבלת התורה בשמחה ורוב אושר, ושתוכל לעשות הרבה בתורה ובמצוות, ושהוריך יקבלו ממך הרבה נחת,

יוסף דוב קסטל

ד"ש אל הרב ישראל דזייקאבסאן והרב שמואל לויטין.

***

מכתב ו':

[טו מנחם אב תשכ"ו]

בעזהשית"ב יום ה' ט"ו מנחם אב ירושלים

לנכדי היקר והנחמד המופלג בחסידות וביראת שמים מר **כתריאל ברוך** שליט"א

עס פרייט מיר זייער פון דיין לעטער און וואס מיין ווארט האט דיר עפעס גיהאל[פין]. איך וואלט וועלען דיר העלפין א סאך נאר דו ביסט צוא ווייט פון מיר מיא קען ניט (אראית)[ארויס] שרייבען אלעס מיטין פען און צוא דעם איז מיר שווער צוא שרייבען:

[איך] האב גיזאגט [א ווארט] ניט לאנג בא אפיל פאר תורה געלט, אין של"ה שטייט⁶ עץ חיים [היא] למחזיקים בה⁷, ווען מיא פארט אויף א שיף, וויא אמאל אויף דיא האלצערנע שיפין, ווען

6 עשרת הדברות יומא דברי חיים יג. והוא מביא לשון ספר חרדים (מצוות תשובה פ"ה ע' עא בדפ' ויניציאה). שם פרטי המשל שונים קצת.

7 משלי ג, יח.

מיא האט גיזען אז דיא שיף טרינקט זיך האט מען דיא מענשען איין גיבינדין דיא הענט צוא א קלאץ און מיא האט אפ גישוואומען עטליכע שעה. איז טוט וויי גיווארין די הענט דאך, איז קיין גידאנק ניט גיווען, אז מיא זאל איין לאזין דיא האלץ, ווארום דאן ווערט מען גלייך דערטרינקען. אזוי דארף מען וויסען, אז יעצט וויא דיא קוואלעס⁸ מיט כפירה זיינען פול, און אלע ריידען אין אנדערע וועגין, דארף מען וויסען אז מיא טאר ניט איין לאזין דעם עץ חיים ווייל עס טוט וויי, עס ווילט זאך אנדערש אבער דאס איז טויט. אז מיא האלט זאך אן עץ חיים וועט מען צוא שווימען צום ברעג. און דאן וועט מען זען וואס הייסט לעבען. יפה שעה אחת בעולם הבא מכל חיי עולם הזה⁹.

אזוי וויא ר' עקיבה האט גיזאגט¹⁰ כל ימי צפיתי לזה, למסרקות של ברזל. כל ימי: ווען¹¹ ער איז גיקומען פון ישיבה, און ער האט גיזאגט פאר שישים¹² אלפים און כלבא בן שבועה¹³ (זיין שווער) האט אים אוועק גיגעבין א האלבען פאר מעגען און ... א פאר מעגען. ער איז גיווארין דער מיליאנער און דער גרעסטער פון דער וועלט, אז שמו הולך מעולם ע[ד] סוף העולם. איז דאכט זאך דער בעסטער גליקליכסטער לעבען. און קאמען רייסען זיינע פלייש, דאס איז דיא גרעסטע יסורים וואס עס געבין. איז בעסער פאר אלעס דאס איז מען מייחד מיט אין סוף. און אזו[י] פלעגט איך זאגען צוא דיא מסיתים ומדיחים, וואס ווילט איר פון מיר? איך זאל האבען עולם הזה? איך האב מער פאר אייך! איך האב מער תענוג פון לערנען מיט דאווענען, מער וויא איר האט פון אלע נארישקייט¹⁴.

אז איך וויל וויסן וויא דיא זאך איז גוט, זע איך וויפיל מיא האט אפ גיצאלט. צוא באישפיל, דער ווילנער גאון, אז ער איז גיווען¹⁵ 8 יאר איז ער שען גיווען א גאון אין אש[ט]ראנאמיע און

(8) להעיר ממשלי כה, כו. ומאבות א, יא.

(9) אבות ד, יז. בשינוי.

(10) ברכות סא, ב.

(11) כתובות סג, א. נדרים נ, א.

(12) שם: כד אלפים. שינויי הנוסחאות בזה הובאו בלקו"ש חל"ב ע' 151 הערה 24, ואין זה ביניהם. שו"ר שבגמ' נדרים לפנינו הנוסח 48,000, ואז "נפוק כולי עלמא לאפיה", וכנראה ניתוספו. ולולא דמסתפינא הייתי אומר שלמד שה-12,000 שר' עקיבא הביא איתו בפעם הראשונה לפי הנוסח בכתובות נשאר שם ולא חזרו איתו ואינם מן המנין בנוגע כמה הביא איתו בפעם השנייה, ואז 48,000 + 12,000 = 60,000. אבל בפשטות טעות היא, ואולי נמשך אחרי שישים ריבוא, או שישים כנגד המסכתות. (13) צ"ל בן כלבא שבוע, כן הוא בכל מקום.

(14) וב'שמועות וסיפורים' (ג, עמ' 311): "ר' הלל היה אומר, אילו ידעו בעלי התאוות את גודל התאוה שבטעם אלוקות, היו זונחים את כל תאוותיהם ורודפים אחר אלוקות".

(15) הקדמת בניו לאדרת אליהו עמ' ב.

מאטעמאטיג אז ער וואלט גיוואלט זיין א פר[א]פעסער¹⁶ אין אוניווערסיטע וואלט אין (?) אים פארשאטין מיט גאלד אדער אפילו א רב וואלט ער אויך גיהאט כל התענוגים, האט ער גישלאפען אן (?) גאנצע - וואר[עמע?] . איצט א שטיק האלץ און גיגעבין ברויט מיט וואסער¹⁷, מער ניט וויא שבת האט ער גישלאפען אין א בעט, אזוי דערציילן זיין גוטע פריינד, און ניט גיוואלט [ה]נאה האבען פון דער וועלט.

און איך ווייס א מע(נ)שה אז אין ווילנע איז גיווען בעריל קריח, ער איז גיווען איין אונטער שמש און האט ניט גיהאט ברויט צוא זאט אדער א פאר שיק שטענדיג גיגאנגען איין גיוויקעלט דיא פיס מיט שמאטעס. אמאל איז ער ניט גיוואכין. אז דער גאון איז גיגאנגען אפ רוכטען גלות האט עם גיטראפען בא א פארמער ער האט גיגאנגען עסין דיא בהמות. קיין נאכט איז דער גאון אויף גיכאפט אפ רוכטען חצות, זעט ער וויא בעריל זיצט און לערינט און א אור לייכט פון הימעל ביז דער ערד¹⁸. גייט ער אונטער צוא בערלען, זעט ער וויא ער לערינט דיא שווערסטער סוג[יא]. פרעגט ער בא אים פשט, האט ער אים גיענטפערט, 'איר ווילט פון מיר מאכען א גלאק', האט ער צוא גיזאגט אז ער וועט בחי[י]ו קיינעם ניט זאגען. און אמאל איז ער ארויס, זעט ער וויא עס ליגט א ניפטר, קיינער גי[י]ט ניט צוא. דאס איז גיווען בעריל. האט ער גימאכט א טומעל, 'דאס איז דער צדיק הדור דער גאון הדור, מיט אזא גוטע כשרונות'. האט מען אלעס אוועק גיגעבין פאר ג' וויא דארפין מיר שען. דאס האב איך גירעט צוא מתנגדים.

דיין זיידען וואס וואלט הערן פון דיר גוטע נייעס, דייע עלטערין זאל פון דיר נחת האבען,

יוסף דוב קסטל

***

תרגום חפשי

טו מנחם אב תשכ"ו

בעזהשית"ב יום ה' ט"ו מנחם אב ירושלים

לנכדי היקר והנחמד המופלג בחסידות וביראת שמים מר **כתריאל ברוך** שליט"א

16) עליות אליהו עמ' 46 הערה לא.

17) הקדמת בני הגר"א לביאורו על שו"ע או"ח.

18) להעיר מסוכה כח, א על רבי יונתן בן עוזיאל. ובכמה מקומות.

מאוד שמחתי לראות מכתבך, ובפרט מ"ש שדברי היו לך לתועלת. הייתי רוצה לעזור לך הרבה, אך אתה רחוק מדי, וא"א לכתוב הכל בעט, ועוד הכתיבה כבר קשה עלי.

נאמתי לא מכבר באירוע לגיוס כספים בשביל לימוד התורה: כתוב בשל"ה⁶ משל על הפסוק "עץ חיים היא למחזיקים בה"⁷. הנוסע בספינה, בספינה של פעם העשויה מעצים, כשרואים שהספינה מתחילה לטבוע, קושרים את האנשים לקרשים בידיהם וכך אפשר לצוף כמה שעות. אבל אחרי כמה שעות הרי כבר יכאבו הידיים, אבל אין שום עצה להתיר הקשרים ולעזוב את הקרשים, שהרי כך יטבעו מיד.

כך עלינו לדעת כיום, שהמעיינות⁸ מלאות כפירה, וכולם מדברים על דרכים אחרים, צריכים לדעת שאסור לנו לעזוב עץ החיים מפני הכאב, אמנם נחפוץ במשהו אחר, אבל זו מוות. אבל כאשר אוחזים בעץ החיים אפשר לשחות עד החוף. ואז נראה מה זה חיים. יפה שעה אחת בעולם הבא מכל חיי עולם הזה⁹.

וכמו שאמר רבי עקיבא¹⁰ כל ימי צפיתי לזה, למסרקות של ברזל. כל ימי: כאשר¹¹ חזר הביתה משיבה, דיבר בפני שישים¹² אלפים, ובן כלבא שבוע חותנו נתן לו מחצית עשרו, ומחציתו השאיר לעצמו. היה מיליונר, מגדולי עולם ושמו הולך מעולם עד סוף העולם. אפשר להניח שהיו לו חיים הכי טובים ומלאים אושר. ושמסרקות יטרפו בשרו הוא מהיסורים הכי גדולים. אך להתייחד עם אין סוף יותר טוב מכל זה. כך הייתי אומר למסיתים ומדיחים, מה אתם רוצים ממני, שאהנה מעולם הזה? אני נהנה מעולם הזה יותר מכם! יש לי יותר תענוג בלימוד ובתפילה, יותר מאשר יש לכם מכל השטויות¹⁴.

כאשר רוצים להעריך כמה טוב איזה דבר, בודקים כמה שילמו בעבורו. לדוגמא, מסופר על הגאון מווילנא אשר כבר בגיל שמונה¹⁵ היה בקי בתכונה ובמתמטיקה, יכול היה להיות פרופסור¹⁶ באוניברסיטה, אז היו שופכים עליו זהב, אבל לא בחר בזה. אפילו אם רק היה מסכים להיות רב היו לו את כל התענוגים, יישן עם פלומת אווז וכו'. עכשיו שוכב על עץ פשוט, נותנים לו לחם ומים¹⁷, רק בשבת היה ישן במיטה, כך מספרים חבריו הטובים. לא רצה להנות מעולם הזה.

עוד סיפור ידוע לי על הגר"א. בעיר ווילנא היה יהודי בשם בערל קריח, הוא היה סגן שמש ולא היה לו לחם לאכול או נעליים, ותמיד היה הולך עם בלויים כרוכים על רגליו. ... כאשר הגאון הלך על תיקון 'גלות' נפגש באיכר ללון אצלו, וכדרכו עזר לו בלהאכיל בהמותיו. בלילה התעורר הגאון משינתו לעשות תיקון חצות, וראה הנה בערל יושב ולומד ואור מאיר משמים ועד לארץ¹⁸. ירד אל בערל וראה שהוא לומד מהסוגיות הכי קשות. הגאון שאל אותו לפשט הסוגיא, והלה הגיב

'אתם רוצים לעשות רעש ממני', והגאון הבטיח שלא יגיד עליו לשום אדם בחייו. פעם יצא הגאון החוצה וראה איזה נפטר שוכב, ואף אחד לא ניגש. זה היה בערל. הגאון הרעיש, 'זהו צדיק הדור, זהו גאון הדור, עם כאלה כשרונות'. כל אלו וויתרו על הכל בשביל הקב"ה, מה אנחנו כבר צריכים לעשות. עד כאן מה שדרשתי לפני מתנגדים.

סבך שמחכה לשמוע ממך בשורות טובות, הוריך יקבלו ממך הרבה נחת,

יוסף דוב קסטל

***

מכתב ז:

[יט חשוון תשכ"ז]

בעזהשית"ב יום ד' פ' חי[י] שרה ירושלים

לכבוד נכדי היקר הנחמד המופלג בתורה ובחסידות מ(י)ר **כתריאל ברוך** שליט"א

ביז איצט האב איך גיטראפען אויף דער אפארדרוס וואס דוא האסט אפילו קיין שנה טובה ניט גישיקט. דיא הארץ איז פארביטערט ווייל מיא איז אלט און עס איז ניטא מיט וואס צוא גיין אורכה רחוקה וזודא קלילה¹⁹. מיא דארף א סאך און עס איז ניטא. און איך בין א צוא בראכענע, גירסא דינקותא²⁰ איז סלאנים, און מיינע פריינד דא, קאזינס איז סלאנימער חסידים, און איך בין גיווען ... א[י]נגערהייט פון די גרויס סלאנימער חסידים. איך בין גיקומען אין א"י האב איך גיקומען אין חב"ד[ס] קער שולין איז גיווען קאלט און גיך און אן פריינדשאפט, און אין סלאנימער שטיבל דאווענט מען ווארים און לאנגזאם. און עס איז מיר גיציגען בעסער אין דיא הארץ. איז מיר פארביטערט ווייל דער ריי"ץ נ"ע און רש"ב שטייען פאר מיינע אויגען און עס קלעמט מיר. נאר איך זאג זיי איך לערין חסידות אלע טאג, דאס וואס דער רש"ב האט מיר גיהייסן. און ר' גרונ(ע)ס האט מיר אויך גיזאגט אז מקום יש בראש להניח שתי תפילין²¹. דאך קלעמט מיר.

איך האב אמאל גיזאגט דעם רבין זאל גיזונד זיין אז איך וועט האב[ען] כף הקלע מיט וועט

19) ע"פ כתובות סז,ב. 'זוודאי קלילי ואורחא רחיקתא', במר עוקבא 'כי קא נחא נפשיה'.

20) שבת כא,ב.

21) עירובין צה,ב. כלומר שהתיר לו להיות גם חב"ד וגם סלאנים. ובמשפחה מסופר שקיבל מענה זו מהאדמו"ר מסלאנים, ויש בזה משום תיקון טעות אשר משנה כל אופי הביטוי וכו'.

מיר ווארפין פון סלאנים קיין ליובאוויטש און פון ליובאוויטש קיין סלאנים. האט ער גישמייכעלט און גיזאגט אז בזכות פון אייער תורה וועט איר גייען גלייך אין גן עדן. נאר יעדער קען זיך און מיא איז פול מיט וואונדען. און צוא דעם אז מיא האט מיט קיין לעטער פון דעם בעסטין קינד, בפרט איין שנה טובה, טוט זייער וויי. נאר איך האב דערהאלטען דיא לעקאח און כוס של ברכה, איז מיך גיווארין גרינגער אויפ[ע]ן הארצען.

מיט ... קלער איך אז מיינע חסידות גיפעלט אים ניט וואס איך שרייב אים. וויא איך הער איז ער איין ערליכער, ער האט פארלאזן א בארד, און ג' זאל רחמנות האבען אויף אים, געבין אים דעם אמתין שכל, אז ער זאל פארשטיין דיא ליכטיקייט פון חסידות, פארשטיין וויא חסידות פארזיסט דעם לעבין אין אלע צייטען, וויא גליקליך מיא פילט זיך, אז מיא האט אזא רייכין טאטין, וויא מיא לערינט חסידות ווערט דער דאווענען אנדערש, און אויך דער לערנען אנדערש. און צוא ברכה זיינען ניט אלע זו(י)כה²² ...

איך ב"ה בין צוא פרידען פון א"י, איך האב חברים א סאך, איך לערין עירובין, פסחים, נידה, כריתות, יורה דעה און חסידות, און איך בין ניט ליידיק ב"ה. היינט איז אוועק גיפארין מיינער א חבר אויף א פאר טעג, שרייב איך דיר:

אין גיטין אויב דוא האסט איין אייגענעם חידוש שרייב מיר, ווייל גיטין בין איך בעקאנט ב"ה. אין יורה דעה דער לערין ווייטער בשר וחלב, תערובות, און ג' זאל דיר געבין דעם ריכטיגען זיווג אז דוא זאלסט קענען לערנען און דינען דעם אויבערשטין. עס פארדרוסט מיר וואס איך בין אזוי ווייט, איך וואלט וועלען לערנען מיט דיר. דיא קאפ ארבעט ב"ה גאנץ גוט, נאר אליין שלעפערט זאך און דערום האב איך א סאך חברים. שרייב אפטער, דאס איז מיין פארגעניגען ... אייניקיל וואס האלט בא עבודת ה' און לערנען. זיי גיזונד און שטארק זאך אין עבודת ה', און ג' זאל געבען אז מיר זאלען האבען פון דיר פיל נחת,

זייד[ע] יוסף דוב קסטל

א גרוס רבי ליס, ר' שמואלען, און רבי בוקעט, מיינדליקון

***

(22) להעיר מהדיון על הרמב"ם בערכו בשם הגדולים. ועוד.

תרגום הפשי

יט חשוון תשכ"ז

בעזהשית"ב יום ד' פ' חיי שרה ירושלים

לכבוד נכדי היקר הנחמד המופלג בתורה ובחסידות מר **כתריאל ברוך שליט"א**

עתה מעיק לי אשר אפילו איחולי שנה טובה לא שלחת אלי. הלב מתמרמר כי אני זקן ואין לי במה ללכת, אורחא רחיקתא וזוודאי קלילי¹⁹. צריכים הרבה ואין. ואני איש שבור, הגירסא דינקותא²⁰ שלי היא חסידות סלאנים, וכל חברי כאן ובני דודים שלי הם חסידי סלאנים, ובילדותי הכרתי גדולי חסידי סלאנים. כאשר הגעתי לארץ ישראל הלכתי לבתי כנסת של חב"ד, אבל שם היו התפילות קרים ומהירים ולא היה דיבוק חברים. משא"כ בשטיבל של סלאנים התפללו לאט ובחמימות, נהיה לי יותר טוב על הלב. אך זה מצער אותי כי הריי"ץ נ"ע והרש"ב עומדים בפני עיני וצר לי. אבל אני אומר להם שאני לומד חסידות כל יום, כמו שצוה לי הרש"ב. ור' גרונם אמר לי אשר מקום יש בראש להניח שתי תפילין²¹. אבל צר לי.

פעם התבטאתי לרבי שליט"א שיהי' לי כף הקלע, יזרקו אותי מסלאנים אל ליובאוויטש ומליובאוויטש אל סלאנים. הרבי חיך ואמר ש'בזכות לימוד התורה שלך תיכנס מיד לגן עדן'. אלא דידיעי איניש בנפשי' ואני מלא פצעים. ואז ניתוסף שלא מקבלים שום מכתב מהילד הכי טוב, בפרט 'שנה טובה', מצער מאוד. אבל קיבלתי ה'לקח' והכוס של ברכה ונהיה לי יותר קל על הלב.

בנוגע ל... תוהה אני האם אולי החסידות שלי לא מוצאת חן בעיניו בכתבי אליו. כפי מה ששמעתי הוא הגון והשאייר זקן, וה' ירחם עליו לתת לו השכל האמיתי, שהוא יבין בבהירות החסידות, ויבין איך החסידות ממתקת את החיים בכל עת, כמה אושר מרגישים שיש לנו אב כה עשיר. איך לימוד החסידות משנה הכל, שמתפללים אחרת ולומדים אחרת. אך לא הכל זוכים לברכה²²...

אני ב"ה מרוצה מארץ ישראל, יש לי הרבה חברותות, אני לומד עירובין, פסחים, נדה, כריתות, יורה דעה וגם חסידות, אני לא בטל, ב"ה. היום נסע מכאן א' החברותות שלי, אז אני כותב לך. במסכת גיטין, אם יש לך חידוש משלך כתבהו אלי, כי מסכת גיטין מוכרת לי ב"ה. וביורה דעה, תלמד הלאה, בשר בחלב, תערוכות. וה' יתן לך הזיווג הנכון שתוכל ללמוד ולעבוד את הקב"ה. מציק לי שאני כ"כ רחוק, הייתי רוצה ללמוד אתך. הראש עובד די טוב ב"ה, רק שלבד מתעכבים, אשר על כן יש לי הרבה חברותות. תכתוב יותר, זה התענוג שלי, ... נכד אשר אוחז בעבודת ה'

ולימוד. תהיה בריא ותתחזק בעבודת ה', וה' יתן שנקבל ממך הרבה נחת,

סבא יוסף דוב קסטל

תמסור ד"ש אל רבי אליהו משה ליס, ר' שמואל לויטין, ורבי חיים מאיר בוקיעט, הרב יוסף (?)
מנדלקורן

* * *

מכתב ח:

[כג חשוון תשכ"ז]

בעזהשית"ב יום א' פ' תולדות ירושלים

לנכדי היקר המופלג בתורה וחסידות מר **כתריאל ברוך שליט"א**

מז"ט מז"ט²³! ג' זאל דיר געבין אז זאל רינען כל טוב, יראה אהבה, הבנה בתורה וחסידות און וועלט. הייבסטע און גיזונד ווערין, פארום פרייע[ר] ביזטע גיווען א פלג גוף²⁴. און ביז דער חתונה דארפסטע גיזונד ווערין א שטארקער איד, אז דוא זאלסט זיין א מושל, 'והוא ימשול בה'²⁵, און ניט חלילה קיין נמשל. איך פרעג דיא תנאים ציא דוא וועסט קענען לערנען נאך דער חתונה כאף א פאר יאר. **אדף** אין [ארץ] ישראל, דיא ווייב טיצט און דער מאן זיצט און לערינט. איך האב מ(י)רוצה גיווארין נעמען דיין באבע ביילקע. זיא איז גיווען מיט א הארב²⁶, ניט פאר דייע גידאכ[ט], און א קלייניקע, נאר איך האב גיקענט לערנען וויפיל איך האב גיוואלט²⁷. בא דיר רעכין איך, מיט אלע מעלות, זאל זיין מיט גליק און גיזונד, וויא עס איז, נאר 'בני בנים הן כבנים'²⁸,

23) הרב כתריאל ברוך וב"ג מרת שיינא נחמה באו בקשרי שידוכין בכ' חשוון, ג' ימים קודם לכן.

24) זח"ג דף ז, ב.

25) בראשית ג, טז.

26) מסופר אשר כתינוקת שמו אותה על תנור החורף ונפלה. וסיפרה לי גברת טובה ליבוביץ (נכדת הריד"ק) אשר אחד במינסק שאל הריד"ק למה בחור כה חשוב השתדך עם גבנת, וענה לו, 'אני יודע רק שני דברים עליה, יש לה ראש מהיר ולב של זהב, היא לא מסוגלת לעבור ברחוב ולראות חתול מבלי להביא לו חלב'.

27) מהמשמעות כאן נ"ל שהיה סומך על שולחן חותנו (דודה שגידלה בביתו, רב חשוב בעיר, הרב שלמה גולובניץ) כמה שנים, עד שנחלה חותנו ועזב את העיר. ואז עבר הריד"ק ללאדז' לתקופה קצרה ואכמ"ל.

28) יבמות סב, ב. ועוד.

איצט דארפסטע זאך נעמען צוא מסכת(ה) (ני)דה און טאן אין לערנען עס איז א גישמאקער און א טיפער לימוד. נאר איך פארגעס אז דוא טוסט מסתמ[א] אלעס וואס דער רבי זאל גיזונד זיין [הייסט]. נאר דא[ס] ווייס איך, אז דיא צייט דארף זיין דיא קאפ פארנומען, ניט טראכטן וואס מיא טאר ניט, און וואס מיא דארף נאך ניט. איז צוא דעם דארף מען זען אז דיא קאפ זאל זיין פארנומען, ווארום אז דיא איז א חורבה קריכען [אריין] אלע מיאוסע זאכען²⁹. עס פארדריסט אז מיא איז פון אזא ליבע קינד ווייט. איך וואלט וועלען פליען זי[ך], נאר דער גיזונד איז צוא שוואך. פאראן א זעטיג צייטען וואס איך מיין אז עס איז שען דיא ענדע. און בא מיר איז יעדער טאג א געווינס ב"ה, נאך א טאג גילייגט תפילין, גילערנט. איך האב חברים אויף חסידות, נאר צוא ווייניק, אליין איז מיר שווער צוא פארטיפען, מיט נאך איינעם הער אי[ך]. איז מען צוא פרידען מיט מיין לערנען אין ניגלה אויך. אין חסידות דיא קאפ איז שוואך. איך האב דעם א(י)מרי בינה, איך האב וויפיל מאל אן גיהייבען, און עס איז מיר שווער צוא האלטען קאפ, און מיא ב[א]נוגענט זאך מיט א שטיק ליקוטי תורה. אמאל, אז איך פיל זיך גוט לערין איך מאמרי[ס] פון רש"ב נ"ע [אין] וואס איך האב גרויסע הנאה. עס איז טיף און גישמאק. ב"ה אשר נתן לנו תורת אמת און כי הם חיינו ואורך ימינו. וואס וואלטין מיר טאן אין דער עלטער אזע, גייט אוועק דער טאג און עס פעלט צייט, און איך בין פול מיט פארגעניגען. דערום זען חאפ אריין וואס מער און דאס וועט דיר גוט צואנוץ קומען.

אויף אלע צייטין דיין זיידע וואס האפט צוא הערען פיל גוט[ס], פיל נחת, אז דייע עלטערין, אויך דער כלל ישראל, זאל פון דיר הנאה האבען, און דוא זאלס[ט] אויס לעבען, מיט איך, ביז משיח וועט קומען און מיר זאלען זאך זיין אויפען הר הבית, במהרה וימינו,

יוסף דוב קסטל, דיין זיידע.

***

תרגום חפשי

כג חשוון תשכ"ז

29) להעיר מפתגם החסידי הידוע ע"פ מארז"ל (שבת כא,ב) "הבור ריק אין בו מים וכו' אבל נחשים ועקרבים יש בו" (ראה לדוגמא תו"מ חכ"ב סו"ע 27).

בעזהשית"ב יום א' פ' תולדות ירושלים

לנכדי היקר המופלג בתורה וחסידות מר **כתריאל ברוך שליט"א**

מז"ט מז"ט! ²³ ה' ישפיע עליך כל טוב, אהבה ויראה והבנה בתורה ובחסידות. אתה מתחיל להיות בריא, שהרי עד עתה היית רק פלג גוף²⁴. ועד החתונה עליך לגדול להיות יהודי חזק, שתוכל להיות מושל, כמ"ש "והוא ימשול בה"²⁵, ולא ח"ו להיות נמשל. שואל אני מהם התנאים, האם תוכל ללמוד כמה שנים אחרי החתונה. בארץ ישראל נוהגים שהאשה מלמדת ובעלה יושב ולומד. אני הייתי מרוצה אשר לקחתי לאשה את סבתך ביילקע. היא הייתה גיבנת²⁶, לא עליך, וגם נמוכה, אך יכולתי ללמוד כמה שרציתי²⁷. אצלך אני משער מצד כל מעלותיך שיהיה עם בריאות ואושר כבר כמו שהוא, אך 'בני בנים הרי הן כבנים'²⁸ ואני רוצה לדעת.

מעתה עליך להתמסר ללמוד מסכת נדה ולעסוק בלימודה, הוא לימוד עמוק ומתוק. אבל שכחתי, אתה מסתמא מתנהג ע"פ כל הוראות הרבי שליט"א. אבל את זה אני יודע, אתה צריך להיות כל הזמן עסוק במוח, שלא לחשוב על מה שאסור ועל מה שעדיין לא נצרך. ועל כן מן הצורך שהמוח יהיה עסוק, כי כאשר הוא חורבה רומשים בו כל שרץ ושקץ.²⁹

מציק לי שאני כ"כ רחוק מנכד חביב כזה. הייתי רוצה לטוס אל החתונה אבל אני לא בקו הבריאות. פעמים רבות אני מרגיש שזה כבר הסוף. אצלי כל יום הוא כמו זכייה בגורל, עוד יום הנחתי תפילין, עוד יום התפללתי. יש לי חברותות ללמוד חסידות, אך פחות מדי, לבד קשה לי להתעמק, עם עוד אחד אני מבין. בלימוד החסידות ראשי חלש. יש לי את הספר אמרי בינה, הרבה פעמים התחלתי אך קשה לי לאחוז הכל בראש, ואני מסתפק עם קצת ליקוטי תורה. לפעמים, כשאני מרגיש טוב, אני לומד מהמאמרים של הרש"ב נ"ע, אשר אני נהנה מהם מאד. זה עמוק ומתוק. ב"ה אשר נתן לנו תורת אמת, כי הם חיינו ואורך ימינו. אחרת מה הייתי עושה בשנות הזקנה, היום הולך וכלה והזמן חסר, אך אני מלא הנאה. לכן, אל תבזבז את הזמן, כי זה יהיה לך לתועלת לאחר זמן.

שלך בכל עת סבך שמצפה לשמוע ממך הרבה בשורות טובות והרבה נחת, שהוריק בתוך כלל ישראל יהנו ממך. ושתחיה, אתי גם, עד ביאת משיח צדקנו ונפגש על הר הבית במהרה בימינו
אמן,

יוסף דוב קסטל, סבך.

***

מפתח

- פרק א. שנות ילדות
- פרק ב. התקרבות לחב"ד
- פרק ג. מראשוני התמימים באמריקה
- פרק ד. ספרים עבור הרבי
- פרק ה. עבודת הקודש עם הרמ"ש'
- פרק ט. ה'בית דין' של הרבי הריי"צ

תדפיס מתוך הספר 'המשלח והשליח', ובו מסכת חייו ופעלו של הרה"ח ר' דובער (בערל) ע"ה בוימגארטען, שליח הרבי למדינת ארגנטינה, וסבא רבא של הכלה.

בתשורה זו כללנו כמה מפרקי תולדותיו של הרב בוימגארטען משלושים שנות חייו הראשונים, ובהם נספר אודות התקרבותו לחב"ד, התקשרותו הנאמנה לכ"ק אדמו"ר הריי"צ זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואחרי כן לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ופעולותיו הרחבות בשדה הפצת היהדות.

בתשורה זו כללנו פרקים א-ה ופרק ט, מתוך יא פרקי תולדותיו של הרב בוימגארטען בתקופת נשיאות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע וראשית שנות נשיאותו של הרבי נשיא דורינו.

הפרקים שלא באו כאן, ויבואו בדפוס אי"ה בהזדמנות אחרת הם: האיש מקדש (נשואיו של הרב בוימגארטען), מלמד בתומכי תמימים, עשיית היין, מכתבים לידיד (מכתבים שכתב לידידו השליח הרה"ח הרב צבי שוסטרמן ע"ה) ופרק ובא השמש וזרח השמש (ובו סופר התקשרותו לכ"ק אדמו"ר נשיא דורינו בראשית שנות הנשיאות).

תודתינו העמוקה נתונה לסבתא של הכלה, מרת צירל ליפסקער תחי', ואחיה הרה"ח הרב פנחס שלמה בוימגארטען שי', שהקדישו שעות רבות מזמנם היקר לשבת ביחד עם עורך הספר, וטרחו לספר לו ולברר פרטים רבים אודות תולדות חייו של אביהם הדגול הרב בוימגארטען ע"ה, עד כי רוב הסיפורים אשר נדפסו בתשורה זו, מפיהם המה.

כן עלינו להודות להרה"ח הרב ישראל שי' שוסטרמן, שהואיל למסור לנו העתק מכתביו של הרב בוימגארטען לאביו ע"ה.

רב תודות לשליח הראשי של מדינת ארגנטינה, הרה"ח הרב צבי שי' גרונבלט, אשר הואיל להשמיע באוזני העורך, סיפורים רבים אשר שמע מאת הרב בוימגארטען ע"ה.

תשואות חן להרה"ח הרב יוסף יצחק שי' קעלער, שמספרו 'תולדות התמימים בארצות הברית' דלינו פרטים רבים אשר בתשורה זו.

אחרון אחרון חביב, חובה נעימה לנו היא להודות לבן דוד הכלה, הרה"ת מנחם מענדל שי' בוימגארטען, עורך הספר 'המשלח והשליח', שהשקיע שעות רבות מזמנו, ושם לילולתיו כימים, בהכנת התשורה.

פרק א

שנות ילדות

כח הראיה

קיץ, תרפ"ב. ביום כ"ה מנחם-אב, בשכונת בראונזוויל אשר בניו יורק, נולד לר' זאב בוימגארטען, ואשתו מרת מירל, בנם הבכור, ונקרא שמו בישראל: דוב, על שם הסבא רבא, ר' דוב גארפינקעל, שהיה מחשובי חסידי קומרנה¹. אולם, כמו סבו, קראו לו בני משפחתו וידידיו בשם החיבה 'בערל'.

עקב הסתבכות בעת הלידה שלו, לקה בערל בכח הראיה שלו. אחת מעיניו, לגמרי לא פעל, ואף בעינו השני, לא ראה טוב. בגלל זאת, הוכרח ללבוש משקפיים עבים, כבר מגיל צעיר.

[בשנת תרפ"ט, פרנסת רוב האוכלוסייה בניו יורק, היתה בשפל המצב. להרבה, פשוט לא היה די כסף, לקנות אוכל עבור משפחתם. בכל זאת, כאשר יום אחד בתקופה זו, נשברו לו לבערל המשקפיים, הוכרח אביו ר' זאב, להוציא כסף לקנות חדשים עבורו].

'באנקעס'

במשך כל ימי חייו, סבל בערל ממחלת הנשימה 'אסטהמא'.

יום כיפור אחד, התדרדר מצב הנשימה שלו. אביו ר' זאב, הלך מיד לבית הכנסת של ישיבת 'חיים בערלין', שהיה מעבר לרחוב ביתו, והביא משם לביתו אחד, אשר ידע 'צו שטעלען באנקעס' (העמדת 'כוסיות שאיבה' - תרופה המשפרת מחזור הדמים, ומשפיעה גם על כח הנשימה), וכך ניצלו חייו של בערל הצעיר, בעצם יום הקדוש.

חלב ישראל

הוריו של בערל, השתדלו לשלחו למקומות כאלו, אשר אורם מועיל עבור מחלת הנשימה.

בימים ההם, כל מי שרצה לקנות חלב ישראל, היה הולך ל'באלזאם'ס פארם' בשכונת ozone park, שהיתה בבעלות האחים באלזאם, משפחה של

---

(1) אודותו, סיפרנו במקום אחר.

'יעקעס'. שם, היה להם מספר מצומצם של פרות, ולבתים שהזמינו חלב ישראל, היו מביאים את החלב בסוס ועגלה.

היה להם גם באר, שממנו שאבו הרבה את המים עבור 'מים שלנו'. כיון שהיו שם פרות, אשר הצואה שלהם מפיקה חנקן (nitrogen), לכן, היתה מקום זו מאוד טוב עבור מחלת הנשימה של בערל, שהיה הולך שם לעתים תכופות.

מחנה קיץ

לה'דזשואיש פעדעריישאן', היה מחנה קיץ בהרי ניו יורק. הוריו של בערל רצו לשלחו שמה, בכדי שיוכל ליהנות מאויר ההרים הצח.

אך בערל הצעיר, לא התחשק לו לעזוב את ביתו, לתקופה כל כך ממושכת. בגלל זאת, גרם צרות שונות למדריכיו, ועשה כל מיני תחבולות, על מנת שיושלח חזרה הביתה (לדוגמא, כאשר הגיע הזמן לנקות החדרים, הכריז בערל למדריכים 'אם אתם רוצים לנקות, תנקו בעצמכם, אותי לא תכריחו').

באופן רשמי, היתה מחנה הקיץ דתית – דהיינו, שהיו שומרי שבת, וכשרות.

האחים בערל ומענדל בוימגארטען, נאות דשא, תר"צ

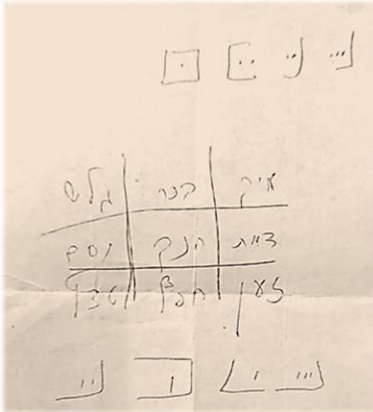
שבת הראשון בבוקר, ראה בערל את מדריכיו, מתלחשים בסודיות זה עם זה, וברגע אחד, נעלמים אל תוך היער הסמוך.

בסקרנות גדולה, עקב בערל אחריהם בשקט, עמוק לתוך היער. לתמהונו הגדול, ראה פתאום, איך שהמדריכים שלו, מוציאים סיגרות מכיסם, ו...מעשנים, בעצם יום השבת קודש!

הלזה 'מחנה קיץ

דתי' ייקרא? תהה בערל לעצמו.

'כתב סתרים'

'כתב סתרים' של הרב בוימגארטען
בכתב זה, רשם את שמות תלמידיו:
שלמה (טויל), שאול (אליטוב)

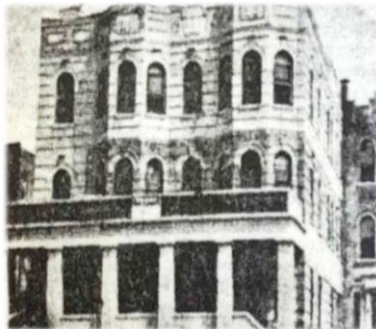
באותם ימים, היו ילדי מחני הקיץ כותבים הביתה על גלויה (postcard). כך, יכלו המדריכים לבדוק את המכתבים, ולוודא, שלא יגיע להורים 'מידע בלתי רצוי'.

בערל הצעיר, אשר רצה להודיע להוריו את כל מה שגילה, בנוגע ל'שמירת השבת' של מדריכיו (וגם רצה להביע להם את 'שביעות רצונו' מהאוכל ה'טעים' של מחנה הקיץ), חשב לעצמו, האיך יוכל להתגבר על בעיית הצנזורה של המדריכים.

יום אחד, עלה ברעיונו של בערל

פיתרון פשוט מאוד, שנקרא 'כתב סתרים'. הוא כתב הביתה, לוח של 'איי"ק בכ"ר' (ראה תמונה).

בפעם הבא, כתב לאביו באותו 'כתב סתרים', את כל מה שרצה להודיעו. כאשר ר' זאב קיבל ידיעות אלו, נסע למחנה הקיץ, והחזיר את בנו הביתה.

בנין הישן של ישיבת רבינו חיים ברלין
בכתובת 1899 פרוספקט פלייס
(כיום הבנין כבר לא קיים)

בין קודש לחול

בשנות ילדותו, למד בערל בישיבת 'רבינו חיים ברלין', שהיה קרוב לביתו. באותם ימים, היתה ישיבת ר' חיים ברלין מבין הישיבות היחידות, שלמדו לימודי קודש בבוקר, ורק בצהריים, למדו לימודי חול.

בנין הישיבה, היה מפואר מאוד, עשוי מלבנים לבנות, ומדריגות גדולות אשר הובילו אל פתח הראשי של הבנין. לישיבה, היה גם חצר גדול, בו היו הילדים משחקים.

אחרי שסיים את לימודיו בתלמוד תורה, הלך בערל למתיבתא 'תורה ודעת'. בבוקר למדו התלמידים בבית ספר גבוה 'טאמאס דזשעפערסאן' לימודי חול, ובערב, היו חוזרים לשיבה, ללימודי קודש.

לימוד הרמב"ם

בכל בוקר, היה בערל מקבל חמש סנט, ל'דמי נסיעה' לשיבה, אך למשך תקופה, הלך לשם ברגל, ואת הכסף נתן לצדקה. לפעמים, גם רכש לעצמו עם הכסף 'מזונות' ב'רייפמאן'ס בייקערי' על רחוב סרטוגה, מאפייה היחידה באותם ימים, שהיתה בבעלותם של שומרי שבת.

הרב צבי גרונבלאט שי' מספר, שבמשך נסיעותיו לשיבה, היה הרב בוימגארטען לומד ספר הרמב"ם. אחר זמן מסויים, הצליח לעבור על כל י"ד ספרי היד החזקה של הרמב"ם!

'היתר' רחיצה

בקיץ תרצ"ז, שהה בערל ב'קעמפ מתיבתא', מחנה הקיץ של ישיבת תורה ודעת. במכתבו לרבי, משנת תשי"ד, העלה מזכרונותיו מאז, בנוגע להיתר רחיצה ב'תשעת הימים': "...וכן ברחיצה, מי שנתייגע והזיע, מותר ליריד תחת

משפחת בוימגארטען בנאות דשא, שנת תר"צ

מימין לשמאל: ר' זאב בוימגארטען אוחו בתו יאכייט, אשתו מרת מירל, אביו ר' יצחק יהודה 'לייב' (לידו, עומד בחור לא ידוע). לפניהם בצד ימין: בערל, ואחיו מענדל.

השאוער (=מקלחת) – היתר כזה, שמעתי מר' משה פיינשטיין, ומר' אלחנן וואסערמאן הי"ד, בימי חורפי, בקעמפ מתיבתא".

'סמיכה' מתורה ודעת

בישיבת 'תורה ודעת', למד בערל עד שנת ת"ש, וקיבל משם סמיכה לרבנות, בהיותו בן שבע-עשרה שנה לבד. אחר כך, בסוף שנת תש"ב, קיבל סמיכה גם מישיבת 'תומכי תמימים'.

מבין תלמידי כיתת המסיימים, בה למד הרב בוימגארטען, נשארו רק שניים 'שומרי שבת' - הוא, ו'בילי' ווילהלם. אולם, משאר הכיתות בתורה ודעת, היו עוד כמה שומרי שבת, מהם, אשר נתקברו אחר כך לחסידות חב"ד.

גידול הזקן

אביו של בערל, ר' זאב, אשר נולד באמריקה, היה יהודי ירא שמים, שומר שבת במסירת נפש, ובכל זאת, גילח את זקנו. כאשר התחילו לצמוח שערות זקנו של הרב בוימגארטען, חפץ אביו, שגם הוא יתחיל לגלח.

אך, הרב בוימגארטען מיאן בזה בכל התוקף. הוא רצה לגדל זקן, בדיוק כמו סבו הדגול ר' לייב, שבגליציה היה חסיד קומרנה, ואף בבואו לאמריקה, לא נגע בזקנו.

[בנו, הרב פנחס שלמה שי', מתאר, עד כמה נדיר היה באותם ימים, לראות יהודי, שלא גילח את זקנו:

פעם אירע, כאשר הרבנים בארנעצקי וקאלאדני, יצאו מבנין הישיבה, והנה פתאום, נעצרו על ידי מכבי האש, ששכנו קרוב לישיבה. המכבי אש, פשוט ריחמו עליהם, ורצו לתת להם מברשת, ספל, וסכין גילוח, בחשבם, שבודאי הם רוצים להתגלח, ופשוט אין להם כסף לכך].

אחר שר' זאב הפציר בבנו, שוב ושוב כמה פעמים, להוריד את הזקן, החליט הרב בוימגארטען, שהגיע הזמן לעשות מעשה. יום אחד, הוריד את הציצית ואת הכיפה, לבש חולצה ומכנסיים של זיעה, והתחיל כך לרוץ ברחוב.

ר' זאב, נחרד למראהו, נרוץ ברחוב כמו 'גוי' ממש, ללא כיפה על ראשו. בראותו את תגובת אביו, לבש הרב בוימגארטען שוב את הכיפה והציצית, ואמר לו: אם תכריח אותי להוריד הזקן, כאשר ראית עתה, כן יהיה הסוף שלי.

מאז והלאה, לא שמע מאביו אף מילה אודות גילוח הזקן. כך, זכה הרב בוימגארטען, עוד קודם שנתקרב לליובאוויטש, להיות מהיחידים ממש, שבאותם ימים לא נגעו בזקנם.

פרק ב

התקרבות לחב"ד

ספר התניא

סיפור התקרבותו של הרב בוימגארטען לחב"ד, התחיל בשנת תרצ"ז לערך, בהיותו כבן חמש עשרה, כאשר למד במתיבתא 'תורה ודעת'.

ידידו, ר' שלום בער גארדאן, היה רגיל בעת ההפסקות, לעיין בתוך איזה ספר קטן. חבירו ר' בערל, אשר העריץ אותו מאוד בגלל היראת שמים שלו, הסתקרן לדעת, מהו הספר הזה, אשר חבירו לומד ממנה תמיד? אך, בכל פעם שניסה לראות את הספר, התחמק ידידו ממנו.

יום אחד, תפס אותו ר' בערל, לראות את הספר, שהוא לומד ממנה. התברר, שחבירו לומד מתוך ספר התניא!

החסיד הרב ישראל דזשייקאבסאן

ר' בערל אמר לחבירו 'אם ספר זה טוב בשבילך, הוא גם טוב בשבילי'.

בראותו הרצינות של ר' בערל, הודיע לו ידידו, אודות שיעורי התניא של הרב דזשייקאבסאן (שהיה מראשי עדת חסידי חב"ד באמריקה), אשר התקיימו בביתו בכל מוצאי שבת, בנוסף להתוועדויות שערך בזמנים שונים.

שיעורים והתוועדויות אלו, התקיימו בסודיות גמורה, בגלל התנגדותם של ראשי ישיבת תורה ודעת.

הרב בוימגארטען התחיל להשתתף באותם שיעורים והתוועדויות של הרב דזשייקאבסאן, וכך, החל תהליך ההתקרבותו לחסידות חב"ד.

רבי אמיתי

באמת, שמע ר' בערל אודות חסידות חב"ד, עוד בהיותו ילד. בראשית שנת תר"צ, הלך סבו של ר' בערל, ר' לייב בוימגארטען, להיפגש עם הרבי הריי"צ

במהלך ביקורו באמריקה².

באותם ימים, הגיעו הרבה 'אדמורי"ם' מכל הסוגים לחופי ארצות הברית. בעיניו של ר' לייב, חסיד אשר הכיר מקרוב את גדולי צדיקי גליציה, לא היו הללו ראויים לשמם. אך כעת שמע ר' לייב, אשר 'רבי אמיתי' בא לאמריקה.

כאשר יצא ר' לייב מפגישתו עם הרבי הרי"צ, התבטא בהתפעלות גדולה 'עס איז פאראן א ררבי, א רבי אויף אלע רבי'ס'! (ישנו רבי, שהוא מעל לכל הרביים!)

לכתוב 'פדיון'

באותם שנים, היה הרבי הרי"צ כותב, אל הרב דזשייקאבסאן ותלמידיו אשר באמריקה, מכתבים עם הוראות והדרכות מיוחדות, שהיו שזורים עם דברי חזקן והתעוררות.

הרב בוימגארטען, אסף את העותקים שלו ממכתבים הנ"ל, יחד עם מאמרי ושיחות הרבי הרי"צ שהיו בידו באותה עת, וכרך אותם אצל כורך ספרים.

בספר זה של הרב בוימגארטען, נמצא מכתב הרבי הרי"צ מתאריך ראש חודש חשון, תרצ"ט, אל 'אחי תמימים בעי"ת ניו יארק, יע"א, ד' עליהם יחיו'.

במכתב, ישנו קטע, בו כתב הרבי:

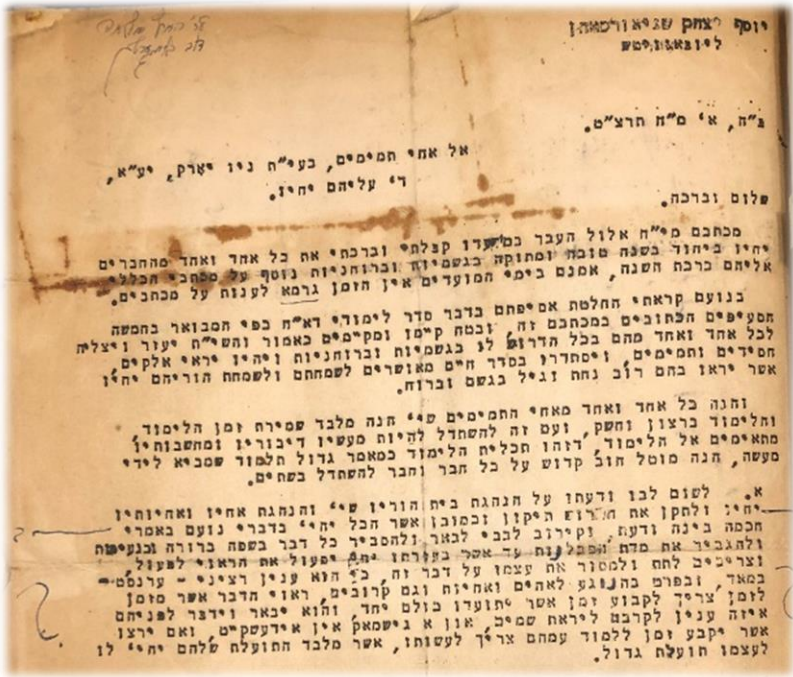
"מוטל חוב קדוש על כל חבר וחבר להשתדל ... לשום לבו ודעתו על הנהגת בית הוריו שי' והנהגת אחיו ואחיותיו יחיו, ולתקן את הדרוש תיקון, וכמובן אשר הכל יהי בדברי נועם באמרי חכמה בינה ודעת, וקירוב לבבי לבאר ולהסביר כל דבר בשפה ברורה ובנעימה, ולהגביר את מדת הסבלנות, עד אשר בעזרתו ית'

יפעול את הראוי לפעול, וצריכים לתת ולמסור את עצמו על דבר זה, כי הוא ענין רציני - ערנסט - במאד, ובפרט בהנוגע לאחים ואחיות וגם קרובים, ראוי הדבר אשר מזמן לזמן צריך לקבוע זמן אשר יתועדו כולם יחד, והוא יבאר וידבר לפניהם איזה ענין לקרבם ליראת שמים, און א גישמאק אין אידעשקייט, ואם ירצו אשר יקבע זמן ללמוד עמהם צריך לעשותו, אשר מלבד התועלת שלהם יהי לו לעצמו תועלת גדול'."

(2) אודות פרטי הפגישה, סיפרנו במקום אחר.

ליד קטע זה, רשם הרב בוימגארטען סימני שאלה, ומאחורי המכתב רשם:
 "צריכים לכתוב פדיון להרבי שליט"א, והוא ייעץ מה לעשות".

בראש המכתב, רשם הרב בוימגארטען 'לה' הארץ ומלוואה, דוב בוימגארטען, ומאחוריו
 'צריכים לכתוב פדיון להרבי שליט"א, והוא ייעץ מה לעשות'

ר' הירשל שוסטרמן

בישיבת תורה ודעת, למדו בבוקר לימודי חול. יום אחד, הרב בוימגארטען,
 שלא היה לו חשק ללימודי החול, הפריע קצת להרצאתו של המורה. ידידו, ר'
 צבי ('הירשל') שוסטרמן, התרגז עליו ואמר לו 'אם אינך רוצה לשמוע את
 ההרצאה, לפחות אל תפריע לאלו שכן רוצים לשמוע'.

ר' בערל אמר לעצמו, מאחר ששוסטערמאן הוא בחור רציני, הרי צריכים
 לקרב אותו להרב דזשיקאבסאן. וכך, התקרב גם ר' הירשל שוסטרמן לחב"ד,
 והיה לידיד נפשו של הרב בוימגארטען (כמסופר לקמן פרק י).

לימודי חול

באמצע שנת תרצ"ז, החליט הרב בוימגארטען להפסיק לגמרי את לימודי
 החול, ועבר ללמוד לימודי קודש כל היום.

כאשר אביו ר' זאב נודע מכך, הודיע לבנו באופן חד משמעית, שהוא חייב לסיים את לימודי בית ספר גבוה. פירוש הדברים היה, שהרב בוימגארטען יצטרך להמשיך את לימודי החול שלו, עד סוף שנת תרצ"ט.

לכן, נכנס שוב הרב בוימגארטען לכתת לימודי החול, בכוונה לסיים את הלימודים במהירות, בכדי שיוכל לעבור בהקדם לבית המדרש, שם ילמד רק לימודי קודש.

לא זו לבד, שהרב בוימגארטען השלים את כל מה שהחסיר בשנה הקודמת, אלא הוא גם התקדם, וסיים את הלימודים של אותה שנה, וגם של שנה הבאה. וכך יצא, אשר באמצע שנת תרח"צ, כבר היה הרב בוימגארטען מוכן לעבור את מבחני regents, בכדי לסיים בית ספר גבוה.

המכתב הראשון

לקראת הבחינות בלימודי חול (שלקח ביחד עם האחים העכט), כתב הרב בוימגארטען אודותם לרבי הרי"צ, שבאותו עת שהה באטווצק שבפולין.

כעבור איזה זמן, קיבל הרב בוימגארטען מכתב הראשון שלו מאת הרבי הרי"צ (חתום בחתימת יד המזכיר, החסיד הרב יחזקאל פייגין הי"ד):

ב"ה, ג' כסלו תרח"ץ, אטוואצק

אל התלמיד מר דוב שי' בוימגארטן

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, ת"ל אשר הוטב בריאות הוריו ובריאותו, השי"ת יתן

פרנסה טובה להוריו יחיו, השי"ת יעזר לו שהבחינות בלימודי חול יעלו לו ולחבריו הבני תורה יחיו בנקל, אשר לא יפריעו מוחם מלימוד התורה, יגיד ברכתי להתלמידים האחים מר יעקב יהודא ומר אברהם דוב יחיו, כי יעזרם השי"ת, ואתם כולכם, שמרו היטיב את הקביעות בלימוד דא"ח, ובהתוועדות, ויעזרכם השי"ת בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (יחזקאל פייגין)

'לישב בסוכה'

באותה תקופה, תלמידי הישיבות למדו לשון הקודש בתור 'שפה שניה' של לימודי חול. בגלל זאת, היה חלק מהמבחן על דקדוק. אחת השאלות על המבחן היתה, לבאר מהו 'שם הפועל' של 'למד התכלית', בשרש 'ישב'?

תשובתו של הרב בוימגארטען היתה 'לישב', בעת, שהתשובה הנכונה מטעם ועדת הבוחנים board of regents היתה 'לשבת', בהתאם לכללי הדקדוק בעברית. עבור זה, קיבל הרב בוימגארטען ציון של 98%.

לא היה יתכן בעיניו של הרב בוימגארטען, שבגלל לימודי היהדות דוקא, יקבל ציון שהוא פחות ממאה אחוז, ובפרט אחרי שקיבל על כך ברכה מיוחדת מהרבי הריי"צ 'שהבחינות בלימודי חול יעלו לו בנקל'.

הרב בוימגארטען, התרעם לפני מנהל הבית ספר, אודות הציון שהוא קיבל. 'תשובתי נכונה היתה', הוא טען, 'הרי כל יהודי אומר בחג הסוכות 'לישב בסוכה – ולא 'לשבת'!'

המנהל, שלח את הרב בוימגארטען לועדת הבוחנים, כי הם היו האחראים על תוכן התשובות. להפתעתו הגדולה של המנהל, התקבלה אצליהם טענת הרב בוימגארטען, וברכתו של הרבי הריי"צ נתקיימה במילואה.

'הוראת' הראש ישיבה

מאז, למד הרב בוימגארטען לימודי קודש במשך כל היום, בבית המדרש של ישיבת תורה ודעת, וגם המשיך להשתתף בשיעורי החסידות של הרב דזשייקאסבאן.

ראש הישיבה, לא הי' שמח בכך, שתלמידי ישיבתו לומדים חסידות, והיה מתגרה בהרב בוימגארטען 'למה אינך הולך ללמוד בליובאוויטש'...

בשלהי שנת תרצ"ט, אכן נסעו כמה מתלמידיו של הרב דזשייקאסבאן, ללמוד בתומכי תמימים אשר באטוואצק, שם שהה הרבי הריי"צ, ורק בניסי

ניסים, ניצלו ממלחמת עולם השניה.

אך הרב בוימגארטען, אשר גם רצה לנסוע עמם לאטווצק, נשאר בתורה ודעת, כי בגלל המצב המסוכן באירופה, לא הניחו לו הוריו לנסוע לשם. אולם בשנת ת"ש, כאשר הרבי הריי"צ הגיע לארצות הברית, עבר הרב

הרב בוימגארטען עומד (שלישי מימין) יחד עם עוד כמה מידידיו, בשנת תרצ"ט לערך ובאמצע - עומדים הרבנים החסידים: ישראל דזשיקאבסאן, אברהם פאריז

בוימגארטען ללמוד ביישיבת תומכי תמימים, באמרו לראש הישיבה שלו, שבכך הרי הוא מקיים את הוראתו אליו.

אחרי שהרב בוימגארטען כבר למד ביישיבת 'תומכי תמימים', שמע, שישנם כאלו הטוענים אשר ב'חב"ד אין יודעים ללמוד'. הרב בוימגארטען, שרצה להוכיח השקר של טענה זו, קבע פגישה עם הרב מרדכי גיפטר, שהיה מבוגר ממנו בכמה שנים, והיה אחר כך מגדולי הראשי ישיבות של המתנגדים.

הפגישה התקיימה במקוה, בערב יום כיפור. בהשגחה פרטית, דרש הרב גיפטר מאת הרב בוימגארטען, לבאר סוגיא, שבהשגחה פרטית למד אז בעין רב, וחזר את הגמרא רש"י ותוספות, עם שאר כל הראשונים והאחרונים שעליה בבקאות נפלא, מה שהרב גיפטר לא הצליח לעשות, ובכך נסתמו הטענות.

שחרור הרבי הריי"צ

כאשר התחיל מלחמת עולם השניה, שהה הרבי הריי"צ בוורשה. גם בתקופה סוערת זו, תמיד ידעו ראשי אגודת חסידי חב"ד אשר באמריקה, מצבו ומקומו של הרבי הריי"צ.

אולם, היתה תקופה, בחודש כסלו שנת ת"ש, אשר אף אחד לא ידע את מצבו של הרבי, וזה הדאיג מאוד את כלל חסידי חב"ד באמריקה.

לימים, סיפר הרב צבי ('הירשל') פוגלמן, ידידו של הרב בוימגארטען, אשר ביום ה' טבת ת"ש, למד חסידות בבית המדרש, יחד עם החסיד הרב אברהם פאריז, ועוד כמה תלמידים.

פתאום, נפתח הדלת ברעש, ונכנס הרב בוימגארטען, שצעק: 'דער רבי איז באפרייט פון ווארשע, און איז אין ריגע!' (הגיע הודעה, שהרבי שוחרר מוורשה, ונמצא עכשיו בריגא!)

הרב בוימגארטען המשיך: 'יש עכשיו התוועדות, בביתו של הרב דזשייקאבסאן, בבראנזוויל'.

כולם נסעו שמה, והשמחה באותה לילה אי אפשר לתאר. 'עס האט זיך געגאסען משקה', בשירה ושמחה וידידות נפלאה. החסיד הרב שמואל לעוויטין, עשה שריקות עם בקבוק ריק, וניגנו "אז דער רבי איז דא, איז דאך האדרת והאמונה אודאי דא, האדרת, והאמונה, האדרת והאמונה לחי עולמים"...

רק מאוחר יותר, נודע להחסידיים באמריקה, ניסים הגדולים למעלה מדרך הטבע לגמרי, שהתחוללו בעת הצלתו של הרבי הריי"צ. כמה חדשים אחר כך, ביום ט' אדר שני ת"ש, הגיע הרבי הריי"צ לחופי ארצות הברית.

הרב בוימגארטען, בשנת תש"ב לערך

פרק ג

מראשוני התמימים באמריקה

'תוצרת אמריקה'

הרבי הריי"צ, הגיע לחופי ארצות הברית, ביום שלישי פרשת צו, ט' אדר שני, ת"ש. בשבוע הבא, ביום ט"ז אדר שני, נפתח ישיבת תומכי תמימים, עם עשרה בחורים, ואחד מהם היה הרב בוימגארטען.

[ראוי לציין, אשר כעבור שלשים ושמונה שנה, נפטר הרב בוימגארטען, באותו יום בו התחיל ללמוד בתומכי תמימים, ביום ט"ז אדר ראשון תשל"ח!] ידועים מכבר, ונדפסו בהרבה מקומות, התבטאויותיו המיוחדות של הרבי אודות התמימים של אמריקה. אך הרב בוימגארטען, זכה להתבטאות פרטית מיוחדת, כאשר הרבי הציגו פעם באיזו אירוע לפני הרבי הריי"צ, ואמר עליו 'מיידי אין יו עס איי' (תוצרת ארצות הברית).

פירוש הדברים: מוצר שנעשה בארצות הברית, איכותו נחשב יותר מעולה, מאשר מוצר שנעשה במדינות אחרות.

ה'עולה רגל' שלי

כאשר הרבי הריי"צ הגיע לאמריקה, התאכסן בהתחלה במלון 'גרייסטון' אשר במנהטן, משך הליכה של יותר משלש שעות מבראונזוויל. הרב בוימגארטען, היה הולך מרחק זו מביתו, כמעט בכל שבת, בכדי להשתתף בהתוועדויותיו הקדושות של הרבי.

לא בכדי הוא, אשר הרבי הריי"צ אמר עליו פעם 'מיינ עולה רגל' (ה'עולה רגל' שלי).

אכילת חסיד

בדרך כלל, היה הרב בוימגארטען עושה קידוש, קודם שיצא לגרייסטון. אך פעם אחת, הגיע למלוננו של הרבי הריי"צ, ועדיין לא קידש.

הרבי הריי"צ שאל את הרב בוימגארטען, האם כבר עשה קידוש, והיה מוכרח לענות האמת, שלא עשה עדיין. הרבי הריי"צ חיכה, עד שקידש, ואכל חלה ודגים.

לימים, סיפר ידידו של הרב בוימגארטען, החסיד הרב צבי פוגלמן: באחת הפעמים, בא הרב בוימגארטען לשולחן באיחור, והרבי הריי"צ בקשו שישב אצל השלחן. הוא ישב, אבל לא אכל מפני הבושה.

הרבי הריי"צ, בראותו זאת, אמר "עס עס, מוסר לערנט ווי נישט צו עסן, חסידות לערנט ווי יע צו עסן" ('אכול אכול, מוסר מלמד איך שלא לאכול, חסידות מלמדת איך כן לאכול').

מענין לענין: באותם ימים, ימי השואה, נדרו הרבה מהתמימים, שלא לאכול כלל מעדנים, כגון שוקולד וגלידה, עד סיום המלחמה (זכר לדבר, ניתן לראות בשיחת י"ט כסלו תש"ג, סעיף ג, עיין שם).

מאמר 'על שלשה דברים'

שהותו של הרבי הריי"צ במלון גרייסטאון, נמשך עד סוף שנת ת"ש, כאשר נקנה הבנין של '770'. ביום כ"א אלול ת"ש, התקיים חנוכת הבית של 770. באותו מעמד, אמר הרבי מאמר 'על שלשה דברים העולם עומד'.

הרב בוימגארטען, אשר גם נוכח במעמד נשגב זה, הזכיר זאת במכתבו לרבי מיום ט"ז אלול, תשכ"א: המאמר על ג' דברים העולם עומד דלהי שנת ת"ש, ששמעתי בעצמי גם כן.

יום טוב אצל הרבי

מרחק ההליכה מבראונזוויל ל770, היה חצי שעה. הרב בוימגארטען המשיך ללכת מביתו ל770, בכל שבת ויום טוב.

ידידו, החסיד הרב יצחק דוד גרונר, סיפר:

מה היה בשבילנו יום טוב? אבא שלי, ר' בערל בוימגארטען, ושאר חסידי בראונזוויל, ביחד עם הילדים, היו הולכים את כל הדרך ל770, בשביל להתפלל עם הרבי הריי"צ. אחר התפילה, רצים לעשות קידוש בבית, ומיד רצים בחזרה לראות הרבי בסעודת יום טוב. אחר כך, חוזרים שוב הביתה. דבר זה עשינו, בכל התפילות והסעודות של יום טוב.

הכנסת אורחים

בכל יום טוב, היו אורחים מגיעים ממונטריאל, לשהות אצל הרבי. ביניהם נמנו הרבנים החסידים: הענדל, גרינגלאס, ופייגעלשטאק.

אנשים אלו, היו רגילים להתאכסן בבית משפחת בוימגארטען בבראונזוויל (שהיה בכתובת 1922 פרוספקט פלייס), כמיטב מסורת המשפחה, להכניס

אורחים ביד רחבה. ללמד על כך, די לציין, אשר כמה מהם החזיקו המפתחות של הבית...

מבין אורחים אלו, היו יראי שמים גדולים, מחמירים גדולים בכשרות. בכל זאת, התארחו בביתו של הרב בוימגארטען, בגלל רמת הכשרות הגבוהה אשר היתה שם, ואכלו שם אפילו בחג הפסח.

אחר חתונתו, עבר הרב בוימגארטען להתגורר בכתובת 580 ברחוב אמפייר, והמשיך, יחד עם זוגתו, לאכסן בביתו בכל יום טוב את אורחי הרבי.

פסח בבית רבי

הרבנית הצדקנית מרת נחמה דינה ע"ה, יושבת יחד עם בעלה הרבי הריי"צ

חג הפסח תש"א, היה הפסח הראשון שהרבי הריי"צ שהה ב770. לקראת החג, היה צורך להכשיר את המבטח, והרבנית הצדקנית, מרת נחמה דינה ע"ה, ביקשה מהחסיד הרב ישראל דזשייקאבסאן, שישלח למעלה את שני התמימים הכי טובים, בכדי שיעסקו בזה.

הרב דזשייקאבסאן בחר בהתמימים: הרב מאיר גרינבערג, והרב בוימגארטען.

השניים, התחילו להתעסק עם הכשרת 'כלים הראשונים' (כלי הבישול), ורצו להכשיר מטחנה ידנית (הנקרא באידיש 'מילעכל').

בראותה זאת, שלחה אותם הרבנית מיד חזרה להרב דזשייקאבסאן, בטענה "היתכן שאינכם יודעים, כי בבית הרב, לא מכשירים 'כלים ראשונים' לפסח (רק קונים כלים חדשים)!"

בפועל, המשיכו השניים להכשיר את המטבח של הרבי, והרב יצחק דוד גרונר סיפר, אשר שמע מידידו הרב בוימגארטען, שהיו בזה חומרות גדולות, "און זיי האבן גוט אויסגעשוויצט" (הזיעו היטב מרוב היגיעה).

כשרות בית הרב

מאז והלאה, היה הרב בוימגארטען מקורב בבית הרב. אפיזודה מעניינת קרה

בשנת תש"ג, כאשר הגיעה לשכונת קראון הייטס, כלה של אחד מידידי של הרב בוימגארטען, אשר רצתה להכנס קודם חתונתה, לקבל ברכה מאת הרבנית מרת נחמה דינה. החתן שלה, שלא היה אז בשכונה, ביקש מהרב בוימגארטען, שישתדל שתוכל כלתו להכנס אל הרבנית.

כאשר נכנסו, נתנה הרבנית לכלה, ולהרב בוימגארטען שנכנס עמה, סוכריות, מבית 'בארטאנס', או 'בארעסיני', אשר באותם ימים, היו שפקפקו בכשרות שלהם (כי חברות אלו, גם יצרו סוכריות, אשר לא היו 'חלב ישראל').

הרב בוימגארטען, היסס לברך על הסוכריות שהעניקה לו הרבנית. בראותה זאת, אמרה הרבנית אליו "זייט נישט פרימער פון מיין מאן!" (אל תהיה יותר דתי מבעלי!).

'איגוד תלמידי הישיבות'

אחד הדברים, שהרבי הריי"צ תבע מהבחורים, היה ללכת ולשכנע הצעירים והנוער, שילכו ללמוד בישיבות. לצורך זה, יסד הרבי 'איגוד תלמידי הישיבות', ראשי תיבות 'את"ה', על שם 'אתה בחרתנו'.

באגרת מיום ג' חשון תש"א (נדפס באגרות קודש חלק ה, עמוד קעב. הדבר נזכר באריכות יותר במכתב י"ז אלול תש"א "אל תלמידי תומכי תמימים ואחי תמימים" (נדפס באגרות קודש שם עמוד תסו, עיין שם)), כתב הרבי: בטח שמעו מהצעתי, שתלמידי הישיבו הגדולות יתאגדו בשם איגוד תלמידי הישיבות – אתה בחרתנו – במטרה לעשות תעמולה רחבה בין הצעירים והנוער לבא בתור תלמידים להישיבות.

הרב יצחק דוד גרונר סיפר: ידידי הרב בוימגארטען, היה המארגן של 'את"ה'. הרבי הריי"צ תבע אז, שיעסקו בפעולות אלו, אבל מחוץ לזמני הסדר של הישיבה. בזמן ארוחת הצהריים, היינו חוטפים ארוחה קצרה בחדר האוכל (שהיה במרתף של 770, היכן שנמצא היום הספרייה), ומיד הולכים ועוברים מבית לבית, בכדי לשכנע הורים, לשלוח את ילדיהם לבית ספר יהודי.

לאלתר לגאולה

החסיד הרב משה סלונים, סיפר: בשנת תש"א, התחילה ההוצאה לאור של 'הקריאה והקדושה', עם פרסום ה'קול קורא' של הרבי הריי"צ 'לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה'.

הרב בוימגארטען, היו לו כמה שליחויות בנושא, והי' נוהג להכנס לעתים תכופות לרבי הריי"צ ליחידות בקשר לזה.

באחת הפעמים סיפר לרבי, ש'גדול' מסויים אמר לו, "הרבי שלך אומר שהמשיח יבא, ואילו אני אומר שלא יבוא". בשמעו זאת, הרצינו פניו הקדושות של הרבי, והיה ניכר אשר שבור מזה מאוד.

זריקת 'בערעלאך'

גלגל התמסרותו של הרב בויםגארטען לעניני הרבי הריי"צ, הראה לו הרבי חביבות מיוחדת, בהזדמנויות שונות.

ב'תשעה באב' של אחת השנים, עמדו בבית הכנסת, הגבאי החסיד הרב בערל חסקינד, אשר היה צנום וקצר קומה, ולידו עמד הרב בערל בויםגארטען, שהיה רחב וגבוה.

הרבי הריי"צ (או הרמ"ש) אמר, אשר בליובאוויטש היו זורקים 'בערעלאך', בכדי שלא להרבות באבילות יותר מדי. אבל כאן, כיון שאין לנו 'בערעלאך', צריכים 'לזרוק' את ה'בערעלאך' שכן יש לנו, והרבי פנה אל הרב חסקינד, והרב בויםגארטען, ואמר: "דעם בערל קען איך ווארפן, אבער דעם בערל... " (בערל זה, הקטן, הנני יכול לזרוק, אבל בערל זה, הגדול, אינני יכול).

הרב צבי גרונבלאט שי', מספר בנוסח אחר, אשר הרבי התבטא: "אבער מיט די בערעלאך ווארפט מען זיך נישט" (אך עם 'בערעלאך' אלו, לא משחקים).

תלמידי אחי ותומכי תמימים, בסוף חודש סיון, תש"ב
(הרב בויםגארטען עומד בשורה האחרונה, ששי מימין)

שתי תמונות מתמימים הלומדים סמיכה ב770 בזאל למעלה, בשנת תש"א
(הרב בוימגארטען יושב בפֿינת השולחן)
בתמונה השנית, עומד לידו של הרב בוימגארטען ידידו, הרב צבי שוסטערמאן
(שורה אחורית בצד ימין)

פרק ד

ספרים עבור הרבי

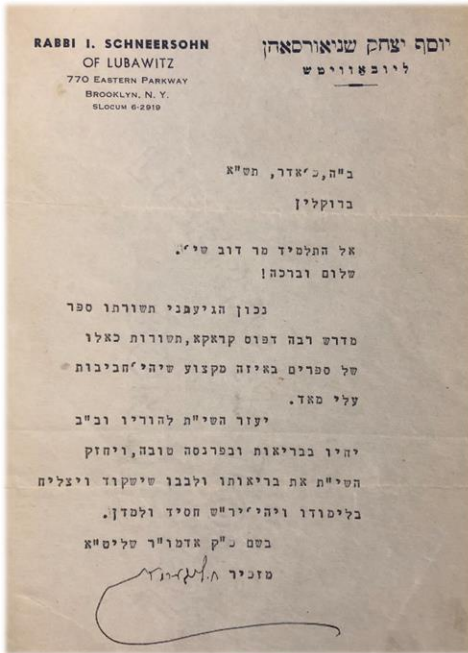
מכירות בנמל ניו יורק

חורף שנת תש"א. הרב בוימגארטען הצעיר, בן השמונה-עשרה, לומד ב770 אשר בניו יורק. מעבר לים, בארצות אירופה, מתלקחת מלחמת-עולם השני בעיצומה. רבים מיהודי באירופה, כבר הספיקו לקבץ פה ושם שמועות מחרידות, אודות גורלם המר של היהודים, הנמצאים תחת שלטונם של הנאצים. מי שיש לו מבט רחוק, מבין כבר, אשר מגמתם היחידה של הנאצים ימח-שמן, הוא רחמנא-ליצלן להשמיד להרוג ולאבד.

בתקוה, שלכל-הפחות ישתמרו הספרים וחפצי הקודש שלהם, באיזו דרך לא דרך, מתלאות המלחמה, ויגיעו ליד ישראל, שולחים יהודים אלו, קופסאות גדולות של חפצי קודש, וספרים מסוגים שונים, לחופי ארצות הברית.

במשלוחים אלו, נמצאים גם הרבה ספרים נדירים. מדי פעם, כאשר מגיעה עוד ספינה לנמל ניו יורק, הולך הרב בוימגארטען לשם, בין סדרי-הלימוד שלו בישיבה, והוא קונה הרבה ספרים יקרי ערך, הנמכרים על אתר במכירה פומבית.

כשהרב בוימגארטען מוצא ספר נדיר, אשר יתכן

צילום מכתב הראשון (ראה עמוד הבא)

שהרבי הריי"צ ימצא בו חפץ, מיד שולח הוא את הספר לספרייתו של הרבי.
פעמים רבות, מקבל על כך מהרבי הריי"צ מכתבי תודה.

מכתבי הרבי הריי"צ

להלן שני מכתבים מסוג זה, אשר נשלחו מהרבי הריי"צ אל הרב
בוימגארטען, וזכינו שהגיעו לידינו:

מכתב ראשון

המכתב הבא, הוא אודות קבלת הספר 'מדרש רבה', דפוס קראקא (יתכן
שהכוונה לדפוס שנת שס"ח, כיון שזהו הטופס היחיד, של 'מדרש רבה' דפוס
קראקא, הנמצא כיום בספריית הרבי):

ב"ה, כ' אדר, תש"א, ברוקלין

אל התלמיד מר דוב שי'

שלום וברכה!

נכון הגיעתני תשורתו ספר מדרש רבה דפוס קראקא, תשורות כאלו של
ספרים, באיזה מקצוע שיהי', חביבות עלי מאד.

יעזר השי"ת, להוריו וב"ב יחיו, בבריאות ופרנסה טובה, ויחזק השי"ת את
בריאותו ולבבו, שישקוד ויצליח בלימודו, ויהי' יר"ש חסיד ולמדן.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ח. ליבערמאן)

מכתב שני

להלן עוד מכתב קצר, המתוארך לימים אחרי המלחמה, ובו תודה להרב
בוימגארטען, על קבלת הספר 'נשמת חיים':

ב"ה, ט"ז אלול, תש"ו, ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר דובער שי'

שלום וברכה!

תשורתו, הספר "נשמת חיים" בתודה קבלתי, ואברכו, כי יעזר השי"ת
ויצליחו בכל הדרוש לו, בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ח. ליבערמאן)

זוהר אמסטרדם

מבין הספרים אשר קנה הרב בוימגארטען באותה תקופה, היו שני סטים ישנים של ספר הזוהר.

הזוהר שהחזיר הרבי הריי"צ להרב בוימגארטען

בהזדמנות, הראה הרב בוימגארטען טופס מזוהר זה, אל מזכירו של הרבי הריי"צ, הרב חיים ליברמן, שהיה גם הספרן הרשמי של ספריית הרבי.

כשר' חיים הסתכל בספר, אחזו ידיו רעדה, והתבטא בהתפעלות: הלא ספרים אלו הם מה'דפוס ראשון', של ספר הזוהר שנדפס באמשטרדם (בשנת 'מה יעשה אדם' - תע"ה)!

כמובן, מיד הכניס הרב בוימגארטען את שני הסטים לרבי הריי"צ, שהחזיק בסט אחד, והחזיר להרב בוימגארטען את הסט השני.

בנו של הרב בוימגארטען, הרב פנחס שלמה שי', מוסיף לספר:

זוהר זה נדפס ע"י המקובלים באמסטרדם, ולפני תחילת הדפסתו, מתוך גודל קדושתם, טבלו את אותיות הדפוס במקוה. מקובלני מאבי ע"ה, שרבינו הבעש"ט למד רק מזוהר כזה. שמעתי ממנו עוד, כי זוהר זה, היה תמיד מונח על שולחנו הקדוש של הרבי הריי"צ.

[הערת המו"ל: עד עתה לא נמצא בדפוס ענין זה אודות הבעש"ט זיע"א. בכל זאת, 'אף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר יש':

בספר 'אוצר אגדות החסידים' (כרך יג, עמוד 72) איתא:

ה'חווה מלובלין' היה אוהב ללמוד זוהר, בספר זוהר שנדפס באמסטרדם, וכאשר נאבד לו הספר הזה, שלח מכתב לתלמידו, רבי צבי מזידיצ'וב, היות ששמע, שיש לו שני ספרי זוהר דפוס אמסטרדם, שישלח לו אחד.

בספר 'אמרי פנחס השלם' (בני ברק תשס"ג, עמוד רסד, הערה לד. בשם 'אלף כתב' אות רצב), הביא:

שמעתי, שהמדפיסים "פרופס" הכהנים בעיר אמשטרדם, הדפיסו באותיות

כסף ... והזוה"ק, שהדפיסו בימי הגה"ק רבי נפתלי הכהן הגדול זי"ע, הם המובחרים שבמובחרי הזוהר, והמהדרין מן המהדרין, משתדלים בכל עוז, ללמוד דווקא מזוה"ק אלו.

אמנם הדבר עדיין דרוש בירור, כי בספר הנ"ל ח"ב (עמוד קסה, מספר 'אלף כתב' שם) הביא דברים הללו ממש, אודות המדפיס מסלאוויטא, ש"היה מדפיס באותיות של כסף, ובערב שבת קודש אחר הטבילה הגיה הש"ס שהדפיס, ולזאת, הש"ס שהוא חשוב מאד בעיני הצדיקים".

וכך מובא גם בספר 'בית צדיקים יעמוד' (ח"ג עמוד קג): "חשיבות יתירה יש להספרים שהם הדפיסו, יען ידוע, שקודם הדפסת ספר טבלו את כלי ההדפסה במקווה כשירה".

כעת, בספריית אגו"ח, נמצא רק טופס א' של הזוהר מדפוס זה. אך, העירו לנו הספרנים, שטופס הלזה הינו מאוסף הספרים שהגיעו אל הרבי, ולא לרבי הריי"צ. והוסיפו שיתכן, שהטופס שהביא הרב בוימגארטען לרבי הריי"צ, נגנב יחד עם עוד ספרים, קודם שנת תשמ"ז. והדבר צריך בירור.

בתוך הסט של ספר הזוהר, שנשאר אצל הרב בוימגארטען, נמצאים כמה חתימות מעניינות:

"קניתי מהוני לכבוד קוני מאחותי הרבנית גיטל תחי' ביום ד' ז' תשרי שרכ"ה לפ"ק (תקכ"ה), הק' נחמ' בהרב כמוהר"ר אברהם הלוי זצ"ל לה"ה הורוויץ מיאנוב".

"זה הזוהר שייך למי ששייך, ולמי שייך למי שקנה אותו, ומי קנה אותו, למי שיש לו מעות, ולמי יש לו מעות, למי שנתן הקב"ה מעות, ולמי נתן הקב"ה מעות, למי שראוי שינתן לו מעות, ולמי ראוי שינתן לו מעות, ה"ה הרבני המפורסם הראש הקצין שר הפנים שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה מנחם מענדיל כ"ץ ממאדע נ"י".

ספרי 'כף החיים'

גודל התקשרותו של הרב בוימגארטען, לקנות ולהשיג ספרים עבור הרבי, התבטאה בכך אף בפעם אחרת, כאשר שוחח עם הרבי אודות ענין מסויים בהלכה, והזכיר ענין מספר 'כף החיים'.

בשמעו זאת, הפטיר הרבי בצער "איך קען זיך יעצט נישט ערלויבן א גאנג כף החיים" (= כעת, אין בידי סך כסף מספיק, בשביל לקנות סדרה שלימה של ספרי 'כף החיים').

הרב בוימגארטען, התקשר תיכף לידידו בארץ הקודש, הרה"ח ר' יהודה שמוטקין ע"ה, שהי' מוכר ספרים, והוא מיד השיג עבור הרבי, סדרת ספרי 'כף החיים'.

'משכא דחויא'

פעם אחת, הביא הרב בוימגארטען לרבי, ספר התניא, אשר היה כרוך בכריכה מיוחדת, העשוי מעור תנין (קרוקודיל בלע"ז).

בראותו זאת, אמר הרבי "דאס איז דאך אן אמת'ער משכא דחויא" (הלא זהו 'משכא דחויא' אמיתית).

'דרך מצוותיך'

הרבי הי' גם שואל מהרב בוימגארטען ספרים, שלא היו בידו באותה עת, והי' מחזירם לו.

החסיד הרב יוסף ע"ה גאלדשטיין, סיפר:

באחת השנים (קודם תש"י), השאיל לי הרב בוימגארטען, את הספר 'דרך מצוותיך' שלו, כי באותם ימים, הספר לא היה מצוי כל כך. הרב בוימגארטען, כדרכו, הודיע על כך לרבי.

יום אחד, שמעתי דפיקות בדלת חדרי (שהיתה ב707). הודיעו לי, שהרבי רוצה לראות את הדרך מצוותיך שנמצא אצלי. מיד, הבאתי את הספר לרבי, שפתח אותו, עיין בו במהירות, והחזירו אלי.

נייר דבק של הרבי

פעם, ביקש הרבי מהרב בוימגארטען, את העותק שלו של 'לקוטי דבורים'. אך, בדף הלבן שבהתחלת הספר, מתוך התקשרותו הנהלבה לרבי הריי"צ, רשם בו הרב בוימגארטען כמה דברים לא נעימים, אודות הראשי-ישיבות אשר באותו עת התנגדו לחב"ד.

כאשר הרבי החזיר לו את הספר, הי' דף זה מכוסה בנייר דבק...

דיקנא קדישא

הרב צבי גרונבלאט שי', מספר:

פעם השאיל הרב בוימגארטען לרבי הריי"צ, ספר בקבלה (כמדומני שהיה ספר ה'פרד"ס' להרמ"ק).

אחר ההסתלקות, בשנת תש"י, ביקש הרב בוימגארטען את הספר בחזרה. בתוך דפי הספר, נמצאו שערות מזקנו הקדוש של הרבי הריי"צ!

בקודש פנימה

באותם ימים, יצאו לאור בתוך גליוני 'הקריאה והקדושה', פרקים

מזכרונותיו של הרבי הריי"צ, שצורפו לאחר מכן לפונדק אחד, ויצאו לאור בשם 'ספר הזכרונות'.

הרב בוימגארטען, הי' מלקט אותם גליונות, וחתך מתוכם קטעי הזכרונות, ואחר כך, כרך אותם אצל כורך ספרים, בכריכה שחורה, וחרט עליה את שמו באותיות מוזהבות (כך הי' עושה עם כמה ספרים שלו).

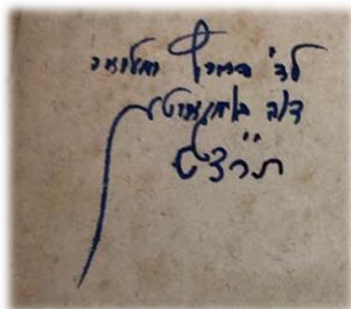
על כריכת הספר, נרשם 'זכרונות כ"ק אדמו"ר שליט"א'.

לימים, ביקש הרבי ממנו את הספר. עד היום הזה, הספר עודנו בחדרו הקדוש של הרבי, בארון שבצד מערב, ליד החלון, במדף התחתון, בצדו השמאלית.

"זכרונות כ"ק אדמו"ר שליט"א, דובער בוימגארטען"

ספר הזכרונות שהרב בוימגארטען נתן לרבי, ונמצא בקודש פנימה (צילום מוגדל בצד)

חתימת הרב
בוימגארטען על
שו"ע אדמו"ר
הזקן (דפוס
וורשה תרנ"ט)
שקנה לעצמו
בשנת תרצ"ט

פרק ה

עבודת הקודש עם ה'רמ"ש'

קבלת פנים

ביום הבהיר כ"ח סיון תש"א, הגיע לאדמת ארצות הברית, הרבי נשיא דורינו, שנקרא אז בשם ה'רמ"ש'.

מיד בבואו, התחיל הרמ"ש לעסוק בהפצת היהדות, ויחד עימו עבדו הבחורים שהיו מסורים ונתונים לעניני הרבי, ביניהם הרב בוימגארטען, שהיה גם ממקבלי פניו של הרמ"ש, כאשר הגיע לארצות הברית.

'עוסק במסיבות שבת'

אחת הדברים שהרבי יסד אז, היה ארגון ה'מסיבות שבת'. מהות הארגון, מבואר בארוכה באלבום 'שיעורי לימוד הדת' (קה"ת, תשס"ו), ובקצרה, בלשונו הקדוש של הרבי הרי"צ (אגרות קודש חלק ו' עמוד רסא): המוסד 'מרכז לעניני חנוך', סדר מערכה 'מסבות שבת', אשר התלמידים שי' עושים תעמולה בקרב הנוער, להתאסף יחד ביום השבת, ומספרים להם ספורי קדש, ומעוררים אותם

הרב בוימגארטען מעניק להרמ"ש כפתור של 'מסיבות שבת', בשנת תש"ב

לשמור את המצוות מעשיות, ולבקר מוסדות התורה.

הרב בוימגארטען, היה מראשי העוסקים ב'מסיבות שבת', ומוזכר ב'קובץ ליובאוויטש' (שנה ב' חוברת ה', עמוד 91), כאחד הנואמים בכינוס של מסיבות שבת, שהתקיים בשמיני עצרת תש"ו.

מסופר, שכאשר שאלו את הרמ"ש, למה הוא מקרב את הרב בוימגארטען כל כך, השיב הרמ"ש, שעושה זאת, בגלל שהוא עוסק במסיבות שבת ('ער טוהט אין מסיבות שבת'), וגורם בכך נחת רוח לרבי הרי"צ.

מידת האמת

בחג הסוכות של אחת השנים, אירגן הרב בוימגארטען כינוס של ילדי מסיבות שבת. אחר כך, פרסם בעתון, שהשתתפו בכינוס כארבעים ילדים.

הרמ"ש שאל הרב בוימגארטען, למה הוא פרסם שהשתתפו רק ארבעים ילדים? השיב הרב בוימגארטען, כי כך הוזה, זה מספר הילדים שהיו שם.

אמר לו הרמ"ש: ישנו אבר אחד בגוף, אשר הוא מכונן כנגד ספירת היסוד - מידת האמת, ובכל זאת, מכסים את אותו אבר, עם לבוש אחד, לבוש שני, ואף לבוש שלישי...

הכנסת אורחים

בעסקו ב'מסיבות שבת', יצא לו להרב בוימגארטען, להיות פעמים רבות בביתו של מנהל האירגון, הלא הוא הרמ"ש, כאשר היה צריך להביא אליו ניירות אודות הפעולות של מסיבות שבת.

יום אחד, כאשר בא הרב בוימגארטען אל הבית, הרמ"ש בעצמו פתח את הדלת, ואמר "אז אן אורח איז געקומען צו מיר אין הויז, דארף מען עם מכבד זיין" ('הרי אורח בא לביתי, חייב אני לכבד אותו').

אחר שהכניסו לביתו, שאל אותו הרמ"ש, מה הוא רוצה לשתות. הרב בוימגארטען, שגם קודם הנשיאות, היה לו יראת הכבוד גדולה להרמ"ש, רצה 'לסיים את העסק' כמה שיותר מהר, עם כוס מים.

אך הרמ"ש המשיך, ושאל, "איזה מיץ רצונך לשתות", והראה לו כמה סוגי משקאות: מיץ תפוחים, תפוזים, אשכוליות, ואננס. הרב בוימגארטען, בחר בסוג הראשון של מיץ שראה.

הרמ"ש לא הסתפק בכך, וטיפס על כסא, פתח את ארון הכלים, והראה להרב בוימגארטען כמה סוגי כלים ("מיט א פיסל, צי אן א פיסל", "מיט א הענטל, צי אן א הענטל"), הרב בוימגארטען בחר בכוס, ושתה המיץ, ורק אחר כך, קיבל

הרב בוימגארטען יושב בכינוס של ארגון של"ה, כ"ה שבט תש"ו (סמוך אליו, יושבים: המזכיר ד"ר ניסן מינדל, והרב חדקוב) ממנו הרמ"ש את הניירות של מסיבות שבת.

'עניני חצר המלך'

הסיפור הבא ימחיש לקורא, את גודל קירובו של הרב בוימגארטען אל הרמ"ש:

יהודי מבוגר ונכבד, מקרובי משפחת בית הרב, היה בא לבקר את הרבי הריי"צ. פעמים רבות, היה מדבר שעות ארוכות, ומבזבז את זמנו היקר של הרבי. על פי בקשת הרמ"ש, היה הרב בוימגארטען נכנס לחדר היחידות, ואומר ליהודי זה "מען דארף א צענטן פאר א מנין" ('צריכים עשירי למנין'), והיה 'עוזר' לו לצאת מהחדר, אף שהיה חשש, שהרבי הריי"צ יביע את אי-שביעות רצונו הקדוש על כך.

פעם אחת, אחרי שהרב בוימגארטען הוציא את הנ"ל, מסר לו הרמ"ש 'ישר כח' בשם הרבי הריי"צ.

בהזדמנות אחת, הביע הרב בוימגארטען לפני הרמ"ש דעתו השלילי, כלפי אחד ממשפחת בית הרב. השיב לו הרמ"ש בזה הלשון: "מיר האבן זיך נישט וואס צו מישן אין דעם קייזערליכן הויף" ('אין לנו להתערב בעניני חצר המלך').

סדר כניסה ל'יחידות'

בשנת תש"ז, נסע הרב בוימגארטען לעיר שיקאגו. קודם הנסיעה, עמד

להיכנס ליחידות, והרמ"ש עמד לפניו בתור. השעה היתה מאוחרת, וכבר היה צריך לנסוע. לזאת, ביקש מהרמ"ש, שיתן לו להיכנס ליחידות לפניו.

הרמ"ש, השיב בשלילה. וסיפר לו, שפעם אירע לו דבר זה, שהניח לאחד להכנס לפניו ליחידות.

כאשר נכנס אחר כך, סיפר לו הרבי הריי"צ, שפעם היה הוא צריך להכנס לאביו, הרבי הרש"ב נ"ע, לבקש ברכה שיוולד לו בן זכר, והניח לשני אנשים להכנס לפניו. כאשר נכנס אחריהם הרבי הריי"צ, אמר לו אביו הרבי נ"ע: "דו האסט שוין פארשפילט, איך האב עס אוועקגעגעבען א אידען פאר דיר" (הפסדת בני, כי כבר נתתי לאחר, את הברכה שהיתה מיועדת עבוריך).

יצוין גם, אשר בשנת תש"ה, סידר הרב בוימגארטען הכניסה לרבי הריי"צ, עבור כמה בחורים, שחפצו ליכנס ליחידות אודות עניני ח"נ, אך לא רצו להתיישב אודות זה עם המשפיעים הזקנים.

הרב בוימגארטען מזכיר זאת במכתבו לרבי, מתאריך ל' ניסן, תשט"ו: לפני כעשר שנים, שלח הרש"ל יחי' אלי בחורים, שחפצו להתיישב בענין כזה, שאסדר להם הכניסה לכ"ק אדמו"ר נ"ע וצוקללה"ה.

מזונות' קודם התפילה

כבר הזכרנו לעיל פרק ג, אשר קודם חתונתו, גר הרב בוימגארטען בבראונזוויל בבית הוריו, והיה הולך חצי שעה מביתו, בכדי להתפלל אצל הרבי הריי"צ בשבת ויו"ט.

הרב בוימגארטען סיפר, אשר בחג הסוכות תש"ב או תש"ג, הלך ל770 קודם התפילה, בכדי לברך על הד' מינים של הרבי הריי"צ (או של הרמ"ש).

הרמ"ש עמד שם, וחילק מזונות להתמימים ואנ"ש, שסיימו לברך על הד' מינים. אחד החסידים, ניגש אל הרמ"ש, והעיר, הרי זה שחסידיים אוכלים מזונות קודם התפלה, הוא מפני החלישות, אך מדוע צריך לעשות זה בפרהסיא?

ענה אז הרמ"ש: "מיט א מנהג חסידים איז ניטא וואס צו שעמען זיך!" (עם מנהג חסידים, אין להתבייש!).

סטירה' של הרמ"ש

סעודות שבת ויו"ט עם הרבי הריי"צ, התקיימו בדרך כלל עם מספר מצומצם מאוד של משתתפים, בגלל מצב הבריאות של הרבי. תמימים ואנ"ש, היו נדחפים אצל הפתח, והרמ"ש היה פותח את הדלת, ומכניס אחד אחד, מאלו אשר רצה להכניס.

במכתב לידידו, הרב צבי שוסטרמן, ממוצאי שבת שובה תש"ח, מתאר הרב בוימגארטען את המצב, בלשונו הצח: בעמדי בפתחי הרחמים דחוף בין כל התמימים ואנ"ש, מחכה להכנס לשלחנו הטהור של כ"ק אד"ש, ואח"כ כשת"ל זכיתי להכנס...

פעם אחת, היו דחיפות רבות וחזקות. בין הדוחפים, היו גם מחשובי החסידים וזקני אנ"ש. פתאום, פתח הרמ"ש את הדלת, ו... נתן סטירה חזקה להרב בוימגארטען על פניו, וסגר שוב את הדלת. הנוכחים נדהמו, והפסיקו מלדחוף.

כמה רגעים אחרי זה, פתח הרמ"ש שוב את הדלת, ומשך את הרב בוימגארטען מהצווארון, והכניסו להתוועדות. הרמ"ש ביקש אז מחילה מהרב בוימגארטען "זאלסט נישט האבן קיין פאראיבל, איך בין זיכער געווען, אז דו וועסט קענען נעמען" ("אל תתרעם עלי, הייתי בטוח שתוכל לקבל").

הרב בוימגארטען עומד מאחורי הרמ"ש, בתחנות התמים הרב שמעון גאלדמאן, כ"ח אדר תש"ט

ר' בער'

ניתן ללמוד קצת, על יחס הכבוד בין הרמ"ש והרב בוימגארטען, ממכתבו לרבי (מתאריך כ"ג אייר תשט"ז): אחרי שזכיתי לשמוע, שהן אמת קצת גרמתי לכ"ק אד"ש קורת רוח, אולי גם אזכה, אשר כ"ק אד"ש יחדל להגיד לי בלשון ר' בער', ו'איהר', ויאמר לי פשוט בלשון 'דו', כמו שהיה אומר לי כ"ק אדמו"ר נבג"ם זי"ע, וכמו שאומר - להבדיל בין החיים וחיי החיים - כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחרים.

אף הגיעו לידינו, שתי הנחות של הרב בוימגארטען, מהתועדויותיו של הרמ"ש קודם הנשיאות: הנחה אחת, היא מש"פ ואתחנן תש"ג, השבת קודם חתונתו של הרב בוימגארטען (ראה על כך להלן פרק ו).

הנחה שניה, היא מש"פ וירא, ח"י מרחשון תש"ה (נדפס בקונטרס 'צדי"ק למלך' חלק ב). בראש ההנחה, רשם הרב בוימגארטען: בע"ה. דרושים ששמעתי מאת חתנא דבי נשיאה הרמ"ש שליט"א, בש"ק וירא תש"ה (יצוין, אשר בתקופה זו, נחלה הרבי הריי"צ).

שליחויות סודיות

הרב בוימגארטען, היה מבצע שליחויות סודיות שונות עבור הרמ"ש. פעם אחת, שלח אותו הרמ"ש, להשיג תרופה מסויימת עבור הרבי הריי"צ. הרמ"ש הזהיר את הרב בוימגארטען, שלא יעורר שום שאלה אודות כשרות התרופה, כי הרבי הריי"צ זקוק אליה ביותר.

בשנים הראשונות של הנשיאות, שימש הרב בוימגארטען גם לפעמים כ'נהג' של הרבי. יום אחד, לאחר תפילת מנחה, ביקש ממנו הרבי להסיעו לכתובת מסויימת בויליאמסבורג, ולעצור רחוב אחד קודם, כדי שלא לעורר תשומת לב מיותרת. כאשר הגיעו למקום, שהה שם הרבי חצי שעה, ואחר כך חזר לרכב. מאוחר יותר, נודע לו להרב בוימגארטען, שבכתובת זה התאכסן הרה"צ ר' יוחנן, הרבי החדש של רחמסטריווקא.

'תודה שהגעתם'

ידידו של הרב בוימגארטען, הרב יצחק דוד גראנער, סיפר: כאשר הרמ"ש חזר מפאריז, יחד עם אמו, הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע, ביום כ"ח סיון תש"ז, אמר לי הרב בוימגארטען, שנלך ביחד לקבל את פניהם. הרמ"ש היה מרוצה מאוד שהגענו, ואמר לנו פעמיים "א דאנק פארן קומען א דאנק פארן קומען" ('תודה שהגעתם, תודה שהגעתם').

פרק ט

ה'בית דין' של הרבי הריי"צ

גיוס לצבא

בשנת תש"ב, התחילה ממשלת ארצות הברית לגייס אנשים צעירים לצבא, בכדי ללחום את מלחמת עולם השנייה.

הרב בוימגארטען, וידידו הרב יצחק דוד גרונו, ביחד קיבלו צו גיוס בחודש ניסן תש"ד, וקיבלו מכתב מאת הרבי הריי"צ, עם כמה הוראות בקשר לכך:

ב"ה, כ"ז ניסן, תש"ד, ברוקלין

אל ידידי התלמידים היקרים

הרב מוה"ר דובער שי' והרב מוה"ר יצחק שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבם אודות שקוראים אותם לבחינת רופאים, הנה חוץ מזה שצריכים לעשות בזה רק ע"פ הוראת הלאיער וחו"ד חתני הרש"ג שליט"א, הנה בדבר הגבלת הזמן על ש"ק, שצריכים לעמוד בכל תוקף עוז, ולערוך אפיעל אשר להיותם בעלי דת אינם יכולים ואינם רוצים לנגוע בקדושת השבת ומנוחתו, ויבקש – כמובן האפיעל צריך להיות ערוך בנועם ובדרך ארץ כראוי לבני תורה ויראת שמים - לקבוע את הבחינה או בקדימה או באיחור, והשי"ת יעזר להם בגשם וברוח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ח. ליבערמאן)

בדיקות רפואיות

על פי החוק, היו שני דרכים לקבל פטור מהצבא:

פטור של 4D, דהיינו תלמיד ישיבה הלומד סמיכה לרבנות. בשביל כך, היה צריך לעבור בחינת ועדה של רבנים, שהיו צריכים לאשר, שהנבחן באמת לומד לימודי רבנות. ופטור של 4F, היינו פטור מסיבה רפואית באישור בדיקת רופא.

כאשר הרב בוימגארטען והרב גרונר הלכו ביחד לבדיקה הרפואית, ציוו עליהם הרופאים: peel פירוש שיפשטו את לבושים. שניהם פשטו את כל לבושיהם, חוץ מהכיפה והציצית. בנוסף לכך, היה להרב גרונר מטרייה, שלא

הרב יצחק דוד גרונר, בשנת תש"ב

הסכים להיפרד ממנה'. אחר כך, היו הרופאים צריכים לבדוק, אם יש להם מחלת ה'טחורים', וציוו להם בלשון נקיה 'לפשוט את לחייהם', אך הרב גרונר עשה את עצמו כלא יודע, ופתח את פיו.

מאוד מהר, שלחו הרופאים אותם החוצה, עם 'פסק' 4F מהודרת, מסיבת מחלת הנפשות...

אך הרבי הריי"צ, לא רצה שתלמידיו יהיו נרשמים כבעלי חולי הנפש, וציווה עליהם, לחזור ולקבל פטור של לימודי רבנות.

תורה עם יראת שמים

ועד הרבנים לקבלת פטור, היה מורכב מאנשים קלי הדעת המכונים בשם 'רבנים'. עבור תלמידי ה'סמינרים לרבנים' המודרניים, היו מעניקים פטור בקלות, אך על תלמידי הישיבות, העמיסו קשיים גדולים לקבלת פטור.

לרבי הריי"צ, כאב הדבר מאוד מאוד. הוא ראה סכנה גדולה לעתידה של יהדות אמריקה, בכך, שממשלת ארצות הברית איננה מכירה מי הם הרבנים האמיתיים של כלל ישראל.

גם אודות הישיבות אשר באמריקה, גילה הרבי הריי"צ את דעתו, שלומדים בהם תורה ללא יראת שמים, שלא כמו באירופה, שתלמידי כל הישיבות, בין של החסידים ובין של המתנגדים, היו יראי שמים.

לכן תבע הרבי הריי"צ, שהגיע העת להגביה את הרמה של ה'בני תורה', ולפרסם, ש'בן תורה' אמיתי, אינו אלא מי שלומד תורה ביחד עם יראת שמים.

בקשר לכך, בחג השבועות תש"ד, הרכיב הרבי הריי"צ 'בית דין' מיוחד, בו היו שלש 'תמימים', אחד מהם הרב בוימגארטען, והרבי הטיל עליהם את השליחות, ללכת ולפעול לתיקון המצב.

ומינה אותם בתור בית דין'

וכך מסופר בספר השיחות של הרבי הרי"צ תש"ד (עמוד 139):

כ"ק אדמו"ר קרא להתמימים הרבנים (רמ"ג, רמ"פ, ורד"ב שיחיו), ומינה אותם בתור בית דין בכל תוקף עוז, ואמר אליהם:

אם ערבת לרעך, רעך זה הקב"ה, אויב דו ווילסט זיס מאכן דעם אויבערשטען, נוקשת באמרי פיך תקעת לזר כפיך וגו'. איר זאלט דורכלערנען דעם דין פון ערב אין שו"ע חו"מ.

איר דארפט גיין און מאכען אסיפות אין אלע כשר'ע ישיבות, און זען אז עס זאלען זיין בעת די אסיפות אלע תלמידים, און זאגען זיי דאס וואס מען האט פריער גערעדט: עס איז ברור הדבר וכו' וכו' [הכוונה לדברים שנאמרו בקטע הקודמת: "עס איז ביי מיר ברור הדבר, אז השי"ת וועט אלע בני הישיבה ברענגען צו זיין מחנה, נאר פארוואס זאלען זיי קומען אפגעשמיסענע, פארבלוטיגטע און פארשעמטע, אז זיי קענען קומען קלוגע מיט א שמייכעל אויפ'ן פנים. איך וויל ניט ריידען אין קו השמאל, זאל מען בעסער ריידען אין קו הימין און די עצה איז תורה מיט יר"ש"].

און די עצה איז ג' ענינים: א. תורה מיט יר"ש, אלע טאג לערנען 15 מינוט חסידות אדער מוסר. ב. הנהגה על פי תורה, דאס וואס זיי מוזען לערנען די לימודי חול זאל אלץ זיין עפ"י תורה און די גאנצע הנהגה זאל זיין עפ"י תורה. ג. אז יעדערער זאל האבען א קבוצה וואס ער זאל מיט זיי לערנען.

בסוף מכתבו של הרב בוימגארטען לידידו הרב צבי שוסטרמן, מאסרו חג השבועות של אותו שנה, מופיעים פרטים נוספים, שאינם בהנחה הנ"ל מספר השיחות. וזה לשון המכתב:

ב"ה, א"ח דחגהש"ב תש"ד

ידידי ואהובי צבי שיחי',

שלום וברכה!

אכתוב לך רשימה קצרה מכל מה שעבר בחג:

ביום הש"ק לא הי' שום דבר, הרש"ז גורארי' הוליד בת ושמה אסתר.

במצש"ק הי' טיש אצל כק"ש, אך אני לא זכיתי לשמוע רוב דבריו הקדושים, ו[ה]גם ששמעתי החזרה, מ"מ אין שייך לי לכתוב, כי אינני זוכר ואשבש רובם.

'וישבור את המכונה'

גם הי' מאמר, וראה זה דבר פלא, קודם החג, נתן כק"ש מאמר לרח"ל [=ר' חיים ליברמן] שיעתיקו על מכונת הכתיבה, ויתן לרא"פ [=ר' אברהם פאריז]. והוא ידפיסנה במימיאגראף, ויהי' על חגה"ש.

רח"ל התחיל להעתיק, וישבור את המכונה, ויקח את המכונה השנית, ויתחיל גם להעתיקה, וישבור גם אותה. וילך וישאול את המכונה אשר לרז"ג [=ר' זלמן גורארי], וישבור גם אותה. ואח"כ, לא הי' עוד שהות להעתיק את המאמר.

אצל השלחן, אמר כק"ש: המאמר שנתתי בכתב ולא יצא לאור, צריכים לחזור עכשיו. ואמר כל המאמר, המתחיל וידבר אלקים את כל הדברים האלה, אבל לא כרך את המטפחת על ידו, ולא עמדו היושבים כמו שנוהגים אצל כל מאמר. אח"כ, אמרנו תיקון.

'שהמשקה תחמם את הנפש'

וביום א' הי' ג"כ שלחן, וזה הפעם זכיתי ב"ה לשמוע רוב דבריו, וארשום בכאן כל מה שיעלה על זכרוני¹⁷.

פתח ואמר: היינט באדארף מען נעמען משקה, ס'איז פאראן פאר וואס צו נעמען.

ואמר הרש"ג, הלא היום הוא ההילולא דהבעש"ט. ואמר כק"ש, שאין זה כוונתו, כ"א כוונתו הוא על מ"ת, שהיום נתן והיום קבלנו, היינט האט מען גיגעבען און היינט האט מען מקבל גיווען. והכוונה הוא, אז די משקה זאל נעמען, ניט מי זאל נעמען די משקה.

ויברכנו, שהמשקה תלך למקום הראוי בדרך ישר, און זאל אנווארימען, שהמשקה תחמם את הגוף לזה אין צריכים ברכה, כי כך דרך המשקה לחמם את הגוף בטבע, רק שהמשקה תחמם את הנפש. ואמר, כי הנפש בכניסתה לגוף, נכרתת מעט מהנשמה חי' יחידה.

'כל הגילויים מתנהגים על ידם'

והי' בשמחה גדולה, ואמר, שיתנו משקה להר"ם הראשי (ר"מ מענטליק), ואח"כ אמר, שיתנו משקה לכל הראשי ישיבות, והביט לכאן ולכאן, וחפש אחר ראשי הישיבה, וצוה ליתן לכל ראש ישיבה, כוסות גדולים וואסער גלעזער עם יין, וכן הי'. ורא"ס [=ר' אלי' סימפסאן] שיחי', הי' המחלק את היין, וצוה להביא

(17) השווה להנדפס בספר השיחות תש"ד, עמוד 127 ואילך.

פרות ומזונות לפארבייסען, והראה קירוב גדול ונורא.

(אגב אורחא אודיע לך, שבשבוע הקודם, נשתחררו ו' תלמידים בכת 'פאר עף' - שני פאפאק'ס שמואל אייזיק ואהרן, פרץ העכט, דוד איידילמאן, שלום בער גארדאן, שמעון באברויסקי).

ואמר: דער רבי אין תורה אור, מאכט א גאנצען צימעס פון די ראשי ישיבה, ושם נתבאר, איך שיש אתפשטותא דמשה בכל דרא, הן הם כל הראשי ישיבות שבכל דור ודור, ניט קיין נפקא מינה, בין ראשי ישיבה של גפ"ת, לראשי ישיבה של מלמדי דרדקי, כל הגילויים מתנהגים על ידם.

'ווי אזוי צו ובחרת בחיים'ן'

כתיב בפסוק, ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב, ובחרת בחיים. חוץ ממה שה'ובחרת' הוא צווי שייבחרו בחיים, חוץ מזה, הנה ה'ובחרת' סיוע הוא מלמעלה.

הן הראשי ישיבה הנבחרים, וואס מען האט זיי בוחר גיווען, פי' מלמטה למעלה, והן הראשי ישיבה, וואס מלמעלה האט מען זיי גיהייסען ווערען רמיי"ם, זיינען די פנסים, צו ערקלערין ווי אזוי צו ובחרת בחיים'ן. זיי דארפען זיין ריכטיגע משפיעים, ארויסצונעמען דעם תחתון אין זייערע מקבלים.

אח"כ אמר לר' מרדכי גראנער: איר דארפט היינט נעמען משקה, אייער שרש איז פון אר"י, וואס דארטען איז יו"ט רק יום אחד. די מעלה איז, וואס ס'איז אייך צוגיקומען נאך א טאג.

יותר אינני זוכר, הגם שהי' עוד.

'למה אתה באלעבאטשעסט'

בלילה השני' דבר עוד¹⁸, ואעתיק כאן סיפור אחד. התחיל לדבר, ווי אמאהל האט מען גילעבט מיט א ווארט, און היינט גיסט מען מיט עמעדין, און עס העלפט ניט.

סיפר שני מעשיות:

הראשונה אודות ר' (שמו שכחתי) שהי' א קרעמער, א פשוט'ער חסידישער בעלהבאטישער איד, והי' חסיד לא רק בביהמ"ד, אלא אף זיצענדיק אין קראם. והי' לו קרוב ר' גדלי' באדנער שמו, והוא הי' באדנער, פי' עושה הרייפין שעל החביות, והי' הולך מכפר לכפר לתקן החביות.

(18) השווה להנדפס בספר השיחות תש"ד, עמוד 132 ואילך.

ופעם, פגע בהר' חנוך הענדיל, וזה הי' בשנת תר"ד קודם חג השבועות, ר' הענדיל לא הי' מכירו, וראה, שהוא א הויכער איד מיט א לאנגע בארד מיט ברייטע פלייצעס, וחשב שהוא א ישובניק, והתחיל לדבר עמו אדות הבהמות ויבול הארץ, ועוד דברים שדרך לדבר עם איש פשוט.

והוא גם לא הכיר בר' הענדיל, ויאמר לר' הענדיל: יודע אתה לאמר תהלים, ויאמר כן. יודע אתה חומש, ויאמר הן. יודע אתה תניא, ויאמר הן. א"כ למה אתה באלעבאטשעסט.

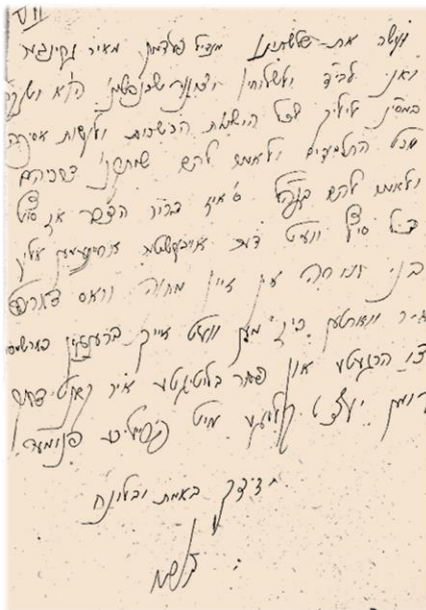
אח"כ בליובאוויטש, קרב הצ"צ מאד את ר' גדלי' באדנער, ובחר לו את מלאכת הבאדנער, כי הי' עסוק בזה רק בחדשי הקיץ. בעת ווען מען זייערט איין קרויט און אוגערקיס, והי' יכול ללמוד ולהתפלל כל החורף.

'ומפני חטאינו'

אח"כ ספר שהי' חזן מנגן יפה, ור' אברהם'קע שמו. פ"א אצל שלחן אאמו"ר, הי' מנגן את ה'מפני חטאינו' יפה במאד, וכ"ק אאמו"ר נ"ע, הי' לו קורת רוח מזה.

והרב דעיר הר' אברעמק'ע, הי' רוצה להפליא עוד יותר, ויאמר לכ"ק נ"ע, הלא זה ה'מפני חטאינו' הוא זיינע אן אייגינע, פי' שהוא חיבר את הניגון בעצמו.

ויאמר כ"ק נ"ע, אייגענע ומפני חטאינו דארף מען ניט באזינגען, מי דארף זיי באוויינען.

ביום האחרון הי' פארבריינג גדול, אבל אין לי עוד זמן, כי כותב אני במהירות גדולה, והלואי שתוכל לקרוא את כתבי.

'ברור הדבר'

ועשה את שלשתינו, מנדיל פעלדמאן מאיר גרינבערג ואני, לבי"ד ולשלוחין. וצונו - שבנפשינו הוא, ושנקבל במסי"נ ליליך בכל הישיבות הכשרות, ולעשות אסיפה מכל התלמידים, ולאמר להם שיתקנו דרכיהם, ולאמר להם בזה"ל: ס'איז ברור הדבר, אז סוף כל סוף וועט דער

אויבערשטער ארייננעמען אלע בני תורה אין זיין מחנה. וואס דארפט איר ווארטען ביז מען וועט אייך ברענגן פארשמיסענע צו הרג'עטע און פאר בלוטיגטע, איר קאנט דאך קומען יעצט, קלוגע מיט פרייליכע פנימ'ער.

ידידך באמת ובלונ"ה,

דובער

יחידות ראשונה של ה'בית דין'

למכתב ששלח לידידו, צירף הרב בומגארטען גם 'הנחה' אשר כתב במכונת כתיבה, ובו פרטים נוספים, אודות מעמד מינוי ה'בית דין' של הרבי הריי"צ בעת ההתוועדות. אולם עיקר ההנחה, היא רשימה מדברי הרבי הריי"צ, כאשר נכנסו אחר כך שלשת חברי הבית דין ל'יחידות', לברר מה עליהם לעשות בפועל.

הרבי ביאר להם רצונו, שהם יקבצו את כל תלמידי הישיבות החרדים, ויארגנו ביחד נסיעה לוושינגטון, ויתבעו שם, שרבני ועדת הבוחנים, יהיו רבנים אמיתיים יראי שמים, ועל ידי זה יגביהו את הרמה של ה'בני תורה' באמריקה.

בסוף ההנחה, מובא מעשה פלא, אודות הבחורים שקיבלו ברכה מאת הרבי הריי"צ, שלא יצטרכו להתגייס לצבא, וסופו של בחור אחד, שלא ציית להוראת הרבי אליו בזה.

וזה לשון ההנחה של הרב בומגארטען, מההתוועדות, והיחידות שלאחריו:

קטע משיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א

'צריכים לכבות את האש'

ביום ב' דחג השבועות תש"ד בסעודה, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: עס ברענט א פייער, וקרא את הרב מאיר גרינבערג, הרב מ.מ. פעלדמאן, והרב ד. בומגארטען, ויאמר להם:

שילמדו בשו"ע חו"מ הלכות ערבות, הלכות דיינים, הלכות שלוחים, והנהו ממנה אותם בתור שלוחים, דיינים וערבים, צו לעשען דעם פייער. ואמר, שהנכם אחראים בדבר בב"ב [=בבני ביתכם]. ונתן לג' אלו, מכוס של ברכה בידו הק', ואמר שזהו נתינת כח.

אח"כ, נכנסו שלשה הנ"ל לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שיבאר ענין מה וואס עס ברענט א פייער, ושצריכים לכבות האש.

'להגביה רמת הבני תורה'

ויבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א: איך וויל, אז איר זאלט אומגיין צווישען די בני תורה, און אויפהייבען דעם סטאנדארד פון בני תורה. והתחיל לאמר ולבאר את מיני וסוגי בני התורה שבכל המדינות, ואמר:

די עולמ'שע ישיבות, איז גיווען דער לימוד ניט אויפין ארט, נאר ע"ד הפלפול. ואח"כ, איז אויף געקומען דער ענין המוסר, איז אין אנדערע ישיבות האט מען זיך עוסק געווען אין מוסר, און אין אנדערע ניט. פארשטייט זיך, אז דארט וואו מען האט געלערנט מוסר, איז געווען מער יר"ש (גם אמר חילוקים בין העולמ'שע ישיבות עצמן, אבל אינני זוכר).

אונגארען, א פאה אהן א בארד, א מקוה, א גארטיל, א האפקע א טאנץ א שפרונג, עה.

פוילין, דאס איז נענטער צו אונז, זיי האבען א רבי'ן, ער זאגט תורה אמאהל מיוסד ע"ד הקבלה, זיי חזר'ן די תורה. זייער נגלה איז אויך גרונטיג.

ליובאוויטש איז עולה על כולנה, דער לימוד הנגלה איז געווען אויפין ארט געלערנט, גרונדליך ניט גינארט, און וועגען חסידות...

אבער ניט קוקענדיג צו, אויף דעם בן תורה פון ליטע, רוסלאנד, פוילין, אדער אונגארן, האט דער בן תורה גיפירט שטאט. אז איך קוק ארויס פון פענסטער, און זע ווי בני תורה גייען שפאצירן מיט מיידלאך גיארמט, שטעכט דאס מיר.

עס קען זיין, אז דארט (פי' ביוראפא) זיינען זיי געווען ערגער, און אז באהאלטענערהייט, האבען זיי געטאן ערגערע זאכען, נאר פון דעסט וועגען, האט מען געפירט שטאט.

לנסוע אל כל הישיבות

איך וויל, אז איר זאלט אומגיין אין אלע ישיבות, און צוזאמען נעמען די תלמידים, און פארען קיין וואשינגטאן, און זאגען, מיר זענען דאס די בני תורה) הישיבות וועגען וועמען עס האנדעלט זיך, מיר ווילן, אז רבנים און ערליכע אידען זאלען זיין אונזערע בוחנים, און איה"ש וועט דאס פועל זיין.

ברשות פון זייערע ראשי ישיבות און מנהלים, זאלט איר זיין מארגען, און אויפהייבען דעם סטאנדארד פון בני תורה.

שאלו, האם גם מירי"א [=מישיבת ר' יצחק אלחנן] ורמז כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלילה. איך האב דעם פערזאן גוט געקאנט, פון די אסיפות הכלל, ממילא, קאן איך די אינסטיטוציע ניט אנרופען אויף זיין נאמען, העכסטענס,

קען איך דאס אנרופען בעלקינס אינסטיטוציע.

'מראה' של בן תורה

אח"כ פנה לב"ב [=בערל בוימגארטען] ואמר: בעריל, דו קענסט דאך דעם
בחור ... בן ...

(הבחור הנ"ל, הנה עמד ביחד עם הכותב, ועם י.ד.ג. [=יצחק דוד גראנער].
ובלילה הקודמת, נכנס לכ"ק אדמו"ר שליט"א ליחידות, ויאמר לו כ"ק אדמו"ר:
זע ווי דו גייסט מיט די לאנגע האר, און מיט דעם טונקעלען העמד. זע זאלסט
זיך אפשרען און אנטאן - לייטיש - מענשליך.

ובצאתו אמר לו הרב א.ס. [=אלי' סימפסאן], הלא יש לך התיקון האמיתי,
אין לך כ"א לשמוע לציווי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ותשתחרר, הלואי זאל אזוי
לייכט אנקומען זיי, והראה עלי, ועל י.ד.ג.

אבל הוא מאן בזה, ולא שת לבו, וסוף דבר הי', כי ראינו בזה ממש, איך שהי'
עליו קאנסיליום מהרבה רופאים יחד, ויחרצו משפטו לעבודת הצבא, ואותנו
כולנו עמד לנו ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונשתחרר),

איך זאג דיר, אז ווען איך וואלט געזעסין אויף דער בארד, וואלט איך עם
אויך ... ער האט דאך ניט קיין שום מראה פון א בן תורה. איך מיין ניט דוקא די
בארד, אט איז דא יעקב סעמיועלס, ער גייט אויך אהן א בארד, אבער ס'איז דאך
דא אויף עם א געוויסע איידעלקייט.

(יתר מרייד זו אינני זוכר)

רשימת דובער בן מירעל בוימגארטען

שלושת חברי הבית דין, התחילו מיד לפעול בענין, ונמשך הדבר כמה
שבועות. בכל ערב שבת, נכנסו חברי הבית דין אל הרבי הריי"צ, ומסרו דין
וחשבון מעבודתם.

בשני מכתבים הבאים, מתאר הרב בוימגארטען לידידו הרב צבי
שוסטערמאן, שתים מאותן יחידויות, אשר זכה לשמוע מאת הרבי הריי"צ:

בע"ה, כ"ג לחודש סיון תש"ד

לכ' ידיד נפשי באמת מוהר"ר צבי שיחי'

שלום וברכה!

אחדשה"ט. אין לי מה לכתוב אלא מבקורינו אצל כק"ש, ביום ו' עש"ק

בהעלותך. כק"ש קראנו שלשתינו לבוא אליו, ונשתההנו בחדר קדשו חמשים מינוט.

'צונו לנסוע ללייקוואוד ולבאלטימאר ולקליוולאנד'

ודבר בהתרגשות גדולה, ואמר: אלו הייתי בכח, הייתי מבטל כל הפאנעל באארד [=ועדת הבחנים], והפרי אינדאקשאן [=בדיקות טרם הגיוס] לגמרי, אבל מה אעשה שאינני בכחי.

גם אמר, שהוא קורא לישיבת רי"א, ישיבת בעלקין, כי הוא ידע והכיר את רי"א, ולחילול שמו יחשב, אם יקראו אינסטיטוציע כזאת על שמו. וקורא אותה ישיבת בעלקין, כי הנ"מ הוא כך, פריהער איז גיווען אן ערליכערער פרעזידענט, ועכשיו יש א מער אפיקורסישער פרעזידענט.

אח"כ אמר, על התל' דסטיפען ווייז ושעכטער, משומדים. ואמר, הג' קליפות הטמאות הם: ווייז'ס סעמינאר, ושעכטערס סעמינאר, וישיבת בעלקין.

וצונו, לנסוע ללייקוואוד, ולבאלטימאר, ולקליוולאנד, ולדבר גם שם.

מובן מאיליו שגמרנו אמר שכל דבריו אלינו יהי' סוד גמור רק לך אני כותב ולא תגלה.

מה חידוש נשמע אצלך אברהם העכט ורעייתו נסעו לבאסטאן ודוד איידעלמאן בא הנה בחזרה עכשיו יש כאן פאגעלמאן כי הי' צריך לבוא על פרי אינדאקשאן. ובע"ה דחו את זה מאחר שהוא יש לו קאנטראקט.

ממני ידידך באמת דו"ש בלוז"ח, דובער

לאלתר לתשובה ולגאולה, פ"ש לזג'

בע"ה... הל'... לחודש... תש"ג. RABBI BEREL BAUMGARTEN
580 EMPIRE BLVD. BROOKLYN 25, N. Y. PRESIDENT 3-7775

זכר יב"ב לפי באתר מודני צבי ישראלי שמו וברי (ה)
אחראים: אין לי מה לדבר עליו אלא מן הנס' בהם
ו'על בקולותי. כנס קמין. שלטתו. לבנו אלו ונצטופנו בהם (צ"ל) חסדים מיוחדים. ודבר בהתקוות
צורה וצדק מול בית גבוה גיבוש מול כל הרעם האנושי ויבניו מן השקט והקני. אלו מה מעלה שמי, ג
ביתו מן אמו שלום ורוח צדקת גיה וצדקת מול כל הרע והטוב מול כל הרע והטוב מול כל הרע והטוב
ינא אינדיבידואל נמצא על שמו. יונקו אחר ישיבת בעלקין כי הו"מ הוא כן פסיכיק אף גיווען
אין זרימיותו כשעצמיתו וצדקתו. יש א מיון אפיקורסישע / פסאן דער. אלה מע על הול' בספר מייז
אין וינא משהם. ואמר כן קפוטו רעמאות גמ וני"ס מעינים וליקאוס מעינים וישבת בקולות
ולאן על פן דליקתו ובלאטמטו, וקולותו וליקאוס מעינים וישבת בקולות
הי' סוג מעי כן על בנות וליקאוס מעינים וישבת בקולות
לבאסטאן ולבא אידעלמאן בא ה"ח בהתקוות. וליקאוס מעינים וישבת בקולות
פ"ש אינדיבידואל. וליקאוס מעינים וישבת בקולות
מייז יב"ב באמת בול גודל לבקף לאמאליגט וליקאוס מעינים וישבת בקולות

ב"ה, א' קרח [כ"ז סיון] תש"ד

כ' יד"נ באמת צבי שיחי'

שלום וברכה!

'שאתה קרוב יותר מאח'

אחדשוה"ט. ראשית כל אודיעך, שנסע הרש"ז העכט חזרה לשיקאגא, רק אשתו וב"ב נשארו בכאן. גם מרדכי אלטיין עדיין הוא בכאן, ואין לו שום משרה עדיין.

ועכשיו להגדידכטע: באמת, חפצתי לכתוב תומ"י בצאתי מן הקדש פנימה, אך מכיון שהייתי נוסע למאנטריאל על החתונה¹⁹, הי' בדעתי על הדרך חזרה ממאנטריאל, ליסע דרך ראטשעסטער, ולהיות אצלך, ושם אסבירך הכל. אך, כיון שזה עכשיו, אסר הרש"ג עלי את הנסיעה לשם, מוכרח אני לכתוב לך הכל. ראשית כל תדע, שזה אמר כק"ש לשלשתינו הבי"ד ביחוד, והענין צריך להיות בסוד גמור, וההיתר שאני מגלה לך הוא, שכיון שהרמ"מ פעלדמאן מגלה לאחיו מר איציק נ"י, ע"כ, כיון שאתה קרוב יותר מאח, ע"כ בצדק אני מגלה לך, רק שתהי' בסוד גמור.

והגם שמסתמא, גם בלי הוראת היתר הייתי מגלה לך, מ"מ, מכיון שיש לי היתר, מה טוב.

כק"ש קראנו, ויאמר לנו, שזה עכשיו הי' אצלו הלאיער (זה הי' ביום ו' עש"ק שלח, שעה 4:15 עד שעה 4:55) העכט, וישאלהו כק"ש, כמה יש מתל' הישיבות ששייכים להדרעפט, ויאמר 5,000, ואנחנו אמרנו לכק"ש, שזהו גוזמא גדולה, ואין כ"א בכל מכל כל ח' מאות.

'חוק ישן ברוסיא'

ויספר לנו כק"ש, שפעם נסע עוד בחיי אאמו"ר נ"ע לפעטערבורג, לעשות טובה לאיש אחד רב. ויבוא אל שר אחד פנימה, ויבקש ממנו, שישחרר את הרב הנ"ל.

וישאל השר, מדוע צריך לעשות לו טובה, ויאמר כק"ש, מפני שהוא א שוואכער און א לערנער, ויוציא השר מכיסו נייר – אדעקרעט, ישן סחוף ובלוא ובקושי קראו בו, שזהו חוק ישן ברוסיא, שכל כהני הדת, יהי' מאיזה רעליגיע ומפלגה שיהי', חפשים הם מעבוה"צ. מובן מאליו, שברוסיא הי' הרבה

19) של הרב יצחק הענדל, שהיתה ביום כ"ט סיון.

רעליגיעס, הי' מחמדאנער, מוסלומאנער, פראוואסלאנער, קאטולישע, ועוד הרבה, אבל זה אינו נוגע לנו.

'הוצאנו לחרות כ-ו' אלפי אנשים'

ובשמעי זאת, מספר כק"ש, גמרת, שצריך אני לנסוע תומ"י לכ"ק אאמו"ר נ"ע, ולהגיד לו, וכן עשיתי. ומיד (זה הי' בשעה 4-3 בלילה) נסעתי, ומסרתי הדבר לכ"ק אאמו"ר נ"ע.

ומיד, שלחנו שלוחים בחשאי לכל העירים, כמו לח"ע גראדזינסקי בעיר ווילנא, ולפאלטאווא, ועוד הרבה עיירות, ואספנו חומר, כמה רבנים יש.

והשרים בפ"ב החליטו, שכ"ק אאמו"ר נ"ע, ור"ח בריסקער, ועוד אחד, וזה יהי' או ר' שמואל מיכל טריינין, או ר' שמואל גורארי, הג' האלו יהי' אחראים בנפשותם, אם יארע פאלשקייט אחד, אזי ימסרו הג' אלו, לא לציוויל געריכט, כ"א לקריגס געריכט, ושם, אין כ"א או חיים או ח"ו ההיפך.

ובע"ה, הוצאנו לחרות אז כו' אלפי אנשים, רבנים, חזנים, מגידים, וגו',

ברוסיא.

'לכל אחד היה תפקיד המיוחד לו'

אח"כ חפץ שנספר לו ממעשינו, ובגמרינו, אמר: זיי זיינען קאלט, זיי וועלען זיך אנווארימען, וספר לנו, שמכל דבור דארף מען עפעס לערנען, ואפילו מגלייכווערטיל.

ואמר, בליבאוויטש בהיותי מנהל, הי' לכל או"א משרה מיוחדת, כמו הראש ישיבה הי' לו תפקידו המיוחד, והמשגיח דנגלה הי' לו תפקידו המיוחד לו, וכן המשפיעים והמשגיחים דדא"ח הי' להם תפקידם המיוחד להם. וכן המשרתים והכותבים בהקאנטאר [=משרד הישיבה] הי' להם תפקידם המיוחד להם, וכן הבוכהאלטער, וכן כולם.

ופ"א בשתי שבועות, הייתי עושה אסיפה עם הנהלה הגשמיית, ופ"א בשני שבועות, הייתי עושה אסיפה עם הנהלה הרוחניית (עד כאן נמצא מהמכתב).

שליחות לכל החיים

אחר כמה שבועות, אשר שלשת חברי ה'בית דין' פעלו בשליחותו של הרבי הרי"צ, שבו שנים מהם אל חיים רגילים. אך הרב בוימגארטען, המשיך לעסוק בשליחות שקיבל מהרבי, לקרב את בני הישיבות לחסידות, במשך כל ימי חייו. בשיחת חג השבועות תשי"ד, שיבח הרבי מאוד את הרב בוימגארטען על כך

שנשאר נאמן לשליחותו של הרבי (הארכנו בזה במבוא למכתבי הרב בוימגארטען משנת תשי"ד, עיין שם).

נסיעה לחתונה

לעיל במכתבו מיום כ"ז סיון, כותב הרב בוימגארטען, אשר רצה לנסוע לחתונת הרב הענדל במונטריאל, אך הרש"ג אסר עליו את הנסיעה לשם, מחמת עבודתו בתומכי תמימים.

אולם בשנה הבאה, נסע הרב בוימגארטען לחתונת הרב יוסף מנחם מענדל טננבוים, שגם היתה במונטריאל. וכך נכתב ב'קובץ ליובאוויטש' (שנה ב' חוברת

הרב בוימגארטען יושב בחתונה ביחד עם תמימים ואנ"ש, ניו יורק, תש"ו

(ג) אודות הנסיעה:

י"ז סיון תש"ה, איז פארגעקומען אין מאנטרעאל בשעתומ"צ, די חתונה פון התמים הרב יוסף מענדיל טענעבויים ... פון ניו יארק זיינען ספעציעל געפאהרען, הרב שלמה אהרן קאזארנאווסקי בשליחות פון כ"ק אדמו"ר שליט"א, הרב מנחם מ. קונין, און הרב דוב בוימגארטען.

מערכת ביקור אנשי הצבא

בנוסף לשליחות שקיבל הרב בוימגארטען מאת הרבי הריי"צ בחג השבועות תש"ד, הנה בחודש מנחם אב, קיבל שליחות נוספת מהרבי, ונתמנה ליושב ראש מערכת 'ביקור חולים לאנשי הצבא', שעל יד 'מחנה ישראל'.

במכתב אל חתנו ה'רמ"ש', מנהל מחנה ישראל, קובע הרבי הריי"צ את מטרת הארגון²⁰: בזה הנני להציע לסדר על יד "מחנה ישראל", מערכה מיוחדת בשם "ביקור חולים" ... ופלוגה מיוחדת מצעירים – המדברים בשפת המדינה – לבקר את הפצועים והחולים בין אנשי הצבא, ולהמציא להם מאמרים לקריאה, ולעודדם, ואלו שאינם מקומיים לעזור להם להתדבר עם קרוביהם.

וכך דווח ב'קובץ ליובאוויטש' (שנה א' חוברת ד'), אודות יסוד הארגון על ידי הרבי הריי"צ:

אויף דער אויפפאדערונג פון כ"ק אדמו"ר שליט"א, איז ביי "מחנה ישראל" ארגאניזירט געווארען א ספעציעלע גרופע פון אמעריקאנער יונגעלייט בני תורה, וועמענס אויפגאבע עס איז צו באזוכען קראנקע און פארוואונדעטע אידישע סאלדאטען אין די האספיטעלער און קעמפס, אונטערהאלטען זיי, בריינגען זיי ארטאדאקסישע לעזע מאטעריאל, ערליידיגען פאר זיי פארשידענע ענינים א.א.וו.

ספעציעל גיט זיך די גרופע אפ מיט קראנקע און פארוואונדעטע סאלדאטען, וועלכע האבען ניט קיין קרובים אין שטאדט, וואו ס'געפינט זיך זייער האספיטאל.

די ארבייט פון דער גרופע ווערט אנגעפיהרט פון א ועד, וועלכער באשטעהט פון הרב דובער בוימגארטען, יושב ראש, הרב מענדיל פעלדמאן, סגן יושב ראש, הרב מאיר גרינבערג, מזכיר, און הרב יצחק קאלאדני, גזבר.

דער ועד ווי בכלל די גרופע האט זיך אריינגעווארפען אין דער גרויסער און

---

(20) אגרות קודש כרך ח עמוד שנו, במכתב מתאריך י"א מנחם אב. ובמכתב כ"ג מנחם אב (שם עמוד שעט), מאשר הרבי הריי"צ תקנות האירגון.

אזוי וויכטיגער ארבייט מיט גרויס איבערגעגעבענהייט און פיל ענערגיע.

'להודיעני בכתב בפרוטרוט מהמצב'

כעבור חצי שנה, קיבל הרב בוימגארטען מכתב מהרבי הריי"צ, בקשר לשליחות זו (וראה גם לעיל פרק ז, מה שכתב הרב בוימגארטען לידידו הרב צבי שוסטרמן אודות מכתב זה):

ב"ה, ט' אדר, תש"ה, ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א מוה"ר דובער שי'

שלום וברכה!

אתענין לדעת אם עדיין קיים הבקור חולים לבקר את אנשי הצבא העברים החולים, אשר מסרתי על ידו, או שכבר גוע ונאסף אל ים הנשי' כמנהג המדינה להתלהב ולהתקרר, ובבקשה להודיעני בכתב בפרוטרוט מהמצב בהוה - והצעה מפורטת איך להקימו לתחי'. בעזה"י.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ח. ליבערמאן)

המטבע שהצילה

נסיים את הפרק עם סיפור נפלא, אודות התעסקותו של הרב בוימגארטען עם יהודי שגוייס לצבא, עוד טרם שקיבל השליחות מהרבי הריי"צ על כך:

בחודש טבת תש"ג, פגש הרב בוימגארטען בחור יהודי ממדינת ווירדזשיניא, ושמו הלל בערמאן. הבחור הזה נקרא להתגייס לצבא האמריקאי, ובא ל770 לברר, איך יוכל להשיג בצבא אוכל כשר. הרב בוימגארטען הבטיח לו, שישלח אליו חבילות של מזון כשר.

הרב בוימגארטען, כתב לרבי הריי"צ אודות התעסקותו עם הבחור, וקיבל מכתב ברכה, בו הביע הרבי הריי"צ גם את רצונו להשתתף בהוצאות חבילות המזון.

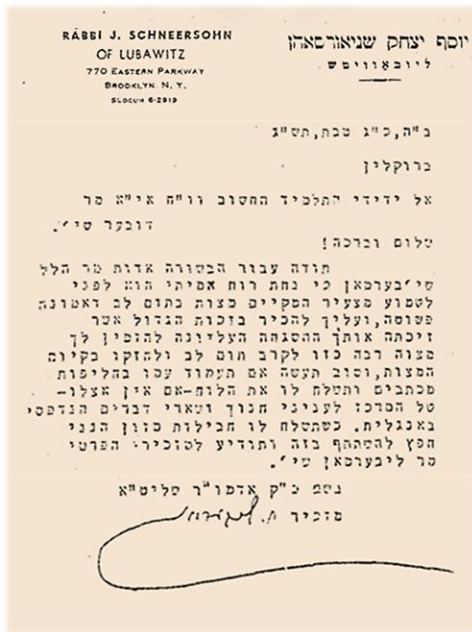
וזה לשון המכתב:

ב"ה, כ"ג טבת, תש"ג, ברוקלין

אל ידידי התלמיד החשוב וו"ח אי"א מר דובער שי'

שלום וברכה!

תודה עבור הבשורה אודות מר הלל שי' בערמאן, כי נחת רוח אמיתי הוא לפני, לשמוע מצעיר המקיים מצות בתום לב ואמונה פשוטה, ועליך להכיר

בזכות הגדול אשר זיכתה אותך ההשגחה העליונה, להזמין לך מצוה רבה כזו לקרב תום לב ולחזקו בקיום המצות, וטוב תעשה אם תעמוד עמו בחליפות מכתבים, ותשלח לו את הלוח – אם אין אצלו – של המרכז לעניני חנוך, ושאר דברים הנדפסים באנגלית. כשתשלח לו חבילות מזון, הנני חפץ להשתתף בזה, ותודיע למזכירי הפרטי מר ליבערמאן שי'.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ת. ליבערמאן)

במכתב לידידו הרב צבי שוסטערמאן, מיום כ"ח טבת תש"ג, דיווח הרב בוימגארטען אודות קבלת מכתב הרבי: בהמשך ממה שכתבתי תמוול לילה, קבלתי מכתב מכ"ק ש אודות הבחור מווירדזשיניא, שספרתי לך קודם שנסעת מכאן...

פטור מהצבא

הרבי הריי"צ, שלח למר בערמאן מכתב ברכה, ביחד עם מטבע של עשר סנט כסגולה לשמירה. הרבי הורה לו, שישא את המטבע בכל מקום שילך, ויתפור את המטבע באחת מנפני הטלית קטן שלו (הרבי הריי"צ היה שולח מטבע עם הוראה זו לכמה אנשים אשר גוייסו לצבא).

כאשר מר בערמאן בא להתייצב בלשכת הגיוס, פיטרו אותו מהגיוס, בגלל שהיה לו בעיה ברגליו. הוא תמה על כך, משום שהכיר אנשים, שהיה להם בעיה כזו, ובכל זאת גייסו אותם. וכך, ניצל מר בערמאן מהצבא, בזכות המטבע של הרבי, שהוא נשא איתו בכל מקום.

מספר חדשים אחר כך, קיבל הרב בוימגארטען מהרבי, מכתב נוסף בקשר לסיפור הנ"ל:

ב"ה, י"ח אייר, תש"ג, ברוקלין

אל התלמיד החשוב מר דובער שי

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות מר הלל שי' בערמאן, ואודות מר קלונימוס שי' זילבער, יגיד להם את ברכתי, כי יהי' השי"ת בעזרם בגשם וברוח, ועם זה יעורר אותם, אשר המה מחוייבים להתעסק בענין החזקת התורה, ללמוד בעצמם, ולתת עצמם לעניני חנוך במה שיכולים, ולהפיץ את הדברים הנדפסים בענין זה. בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ח. ליבערמאן)

בהשגחה פרטית נפלאה, כעבור שש עשרה שנה, התקשר הרב בוימגארטען שוב עם מר בערמאן זה. וכך כתב לרבי, במכתבו מתחילת חודש מרחשון, תשי"ט:

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הלל בן עטא האדע בערמאן, ז' מלכה בת אברהם, אברהם יעקב בן מלכה $3\frac{1}{2}$ שנים, עטיל בת מלכה $1\frac{1}{2}$ שנים.

הלל הנ"ל, הי' לו התקרבות גדול מכ"ק אדמו"ר נ"ע על ידי, וניצול מעול גויים, ע"י מטבעתו הק' של כ"ק אדמו"ר נ"ע. וברבות השנים, נפסקה ההתקשרות בינינו. והשתא,

ע"י שלוחי המל"ח, יצחק שפרינגער, התחלנו עוה"פ להתקשר, ויש לו כעת נסיון גדול על שמירת ש"ק, שאין לו פרנסה. אבל לוחם הנהו בתקיפות.

כ"ק אב"ד שליט"א
 הלא בן עטא האדע - ב' רומאן
 ס' מלכה בת אברהם
 אברהם יעקב בן מלכה $3\frac{1}{2}$ שנים
 עטיל בת מלכה $1\frac{1}{2}$ שנים
 הלא הנ"ל הי' לו התקרבות גדול מכ"ק אב"ד שליט"א נ"ע על ידי וניצול מעול גויים ע"י מטבעתו הק' של כ"ק אב"ד שליט"א נ"ע. וברבות השנים נפסקה ההתקשרות בינינו. והשתא ע"י שלוחי המל"ח יצחק שפרינגער התחלנו עוה"פ להתקשר ויש לו כעת נסיון גדול על שמירת ש"ק שאין לו פרנסה אבל לוחם הנהו בתקיפות.

HENRY BERMAN
 7 153 WILSON AV
 NORTON VA

'דבר עמו אודות חיי המשפחה'

הגיעו לידינו עוד שני מכתבים, שקיבל הרב בוימגארטען מהרבי הרי"צ, אודות התעסקותו בקירוב יהודים לשמירת התורה ומצוותיה:

ב"ה, ג' אדר, תש"ד, ברוקלין

ידידי התלמיד החשוב הרב מוה"ר דובער שי'

שלום וברכה!

תודה וברכה עבור מכתבו המפורט, אודות ר' דוד ארי' שי' ב., ויקרבו ויוסיף לדבר עמדרו על אודות חיי המשפחה, והשי"ת יחזק את בריאותו ואת בריאות זוגתו תחי', וישמח את לבם בזרעא חיא וקימא, ויתן השי"ת שפע ברכה בעסקיו, וישמור השי"ת את אחיו שי' בכל מקום שיהי', ויחזירונו לביתו בריא ושלם.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ח. ליבערמאן)

'לקרבה בקירוב גדול'

ב"ה, י"ג אדר, תש"ד ברוקלין

ידידי התלמיד החשוב הרב מוה"ר דובער שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, אודות חתונת מר אברהם יוסף שי', עם ב"ג תחי' למז"ט, נהניתי לשמוע כי הכל עלה יפה כדת וכהלכה, והנני מברכם בברכת מז"ט, וישמור השי"ת את מר אברהם יוסף שי' בכל מקום שיהי' ויחזירו לביתו בריא ושלם, וזוגתו תחי' תהי' בריאה ושלימה ותתנהג בהנהגה טובה.

אמנם המצוה והחובה על אחי בעלה ונשיהם יחיו, לקרבה בקירוב גדול ולסדרה באופן כזה אשר ברצונה הטוב תעזוב את בית אמה אחי' ואחיותי', שלא יפעלו עלי' ח"ו השפעה רעה בהנוגע לשמירת מצוות מעשיות, והשי"ת יחזק את לבבה ללכת בדרך הישר והטוב יהי' להם בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

מזכיר (ח. ליבערמאן)

לזכות

כ"ק אדמו"ר

•

לזכות

החתן הרה"ת נחמן יהושע

והכלה חנה

שיחיו קסטל

•

יה"ר שיבנו בית בישראל

בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה

כפי שהם מוארים במאור שבתורה

זוהי תורת החסידות

לנחת רוח כ"ק אדמו"ר

•

נדפס ע"י ולזכות הוריהם

הרה"ת שניאור זלמן ושושנה פריידל שיחיו קסטל

והרה"ת נפתלי אליעזר הכהן וחי' מושקא שיחיו סילבערבערג